

Kraj Zabraný

Białostockie Towarzystwo Naukowe

**Studia i materiały
do dziejów Siemiatycz
tom III**

pod redakcją Józefa Maroszka
i Ewy Rogalewskiej

Białystok–Siemiatycze 2023

Białostockie Towarzystwo Naukowe

Kraj Zabraný. Powstanie styczniowe na ziemi siemiatyckiej

pod redakcją Józefa Maroszka
i Ewy Rogalewskiej

Białystok–Siemiatycze 2023

Ilustracja na I stronie okładki:

Pocztówka z napisem „Boże zbaw Polskę”, powyżej trójdzielna tarcza herbowa z Orłem, Pogonią i Michałem Archaniołem na czerwonym polu pod koroną, Kraków 1903 r. (kolekcja Józefa Maroszka)

Ilustracja na IV stronie okładki:

Brama i mur ogrodzenia cmentarza rzymskokatolickiego w Siemiatyczach, za którymi 6 lutego 1863 r. skryli się powstańcy kosynierzy z oddziału Władysława Cichorskiego „Zameczka” przed nacierającymi moskalami gen. Zachara Maniukina (fot. Antoni Nowicki, XX w.)

Redakcja, korekta

Edyta Chrzanowska

Indeks

Tomasz Danilecki

Projekt okładki, skład, łamanie

Adam Kierzkowski

© Białostockie Towarzystwo Naukowe

© Starostwo Powiatowe w Siemiatyczach

Seria: Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego, t. 56

Białystok–Siemiatycze 2023

ISBN 978-83-88433-58-0

Druk i oprawa

Drukarnia Biały Kruk

SPIS TREŚCI

Marek Bobel <i>Przedmowa</i>	7
[Roman Rogiński] <i>Z pamiętnika Romana 1859–1863, Kraków 1898 (fragment)</i>	11
[Władysław Czaplicki] <i>Moskiewskie na Litwie rządy 1859–1863, Kraków 1869 (fragment)</i>	23
Józef Maroszek, Ewa Rogalewska <i>Wydarzenia powstania styczniowego i rosyjskie represje wobec ludności na ziemi siemiatyckiej</i>	36
<i>Spis osób z powiatu bielskiego aresztowanych za udział w powstaniu od 6 lipca do 21 grudnia 1863 roku (starego stylu) [tłumaczenie z języka rosyjskiego i opracowanie Józef Maroszek]</i>	103
Indeks osobowy	176
Ilustracje	197

**Publikacja sfinansowana
z budżetu Powiatu
Siemiatyckiego**

PRZEDMOWA

Szanowni Państwo

Mija 160 lat od czasów, gdy polskie społeczeństwo w zaborze rosyjskim w wyniku narastającej bezwzględności polityki carskiej posuwającej się do bestialskich mordów i wynarodowienia zaczęło coraz śmielej przygotowywać się do podjęcia zbrojnego oporu i próby odzyskania suwerenności – wybuchu powstania styczniowego. Ogromna danina krwi złożona przez powstańców 1863 r. ocaliła ideę polskiej niepodległości przez kolejne dziesięciolecia.

Ponad dwa lata nierównej walki toczonej do wiosny 1865 r. z przeważającymi wojskami rosyjskimi, liczne i brutalne popowstańcze prześladowania zastosowane przez władze carskie: egzekucje, zsyłki na katorgę i osiedlenie w głębi Rosji, konfiskaty mienia, rusyfikacja administracji i szkolnictwa, represje wobec Kościoła i duchowieństwa – wszystko to zaciążyło na pamięci następnych pokoleń o styczniowym zrywie. Jednak powstanie styczniowe na zawsze pozostanie świadectwem nieujarzmionej siły wolności.

Warto zrozumieć sytuację naszych przodków, wyjątkowo trudne okoliczności, w jakich przyszło im wówczas działać. Tereny obecnego powiatu siemiatyckiego zapisały się w historii powstania szczególnie chwalebnie. To właśnie tutaj w dniach 6–7 lutego 1863 r. rozegrała się jedna z najważniejszych bitew powstania styczniowego, czyli bitwa siemiatycka.

Jako społeczeństwo powiatu siemiatyckiego jesteśmy powiernikami wielkiego dziedzictwa pozostawionego nam przez naszych bohaterskich poprzedników. Dla nas, współczesnych Polaków, pamięć o nich to nie tylko nasz obowiązek. To także wielki zaszczyt.

Niniejsza książka jest właśnie takim hołdem. Wierzę, że publikacja przyczyni się do popularyzacji historii powstania styczniowego, a przez swą wymowę również do szerzenia tak zawsze potrzebnych postaw patriotycznych. Na historii powstańczej, na pamięci poniesionych ofiar, na egzekucjach, zsyłkach i katorgach wykuwał się patriotyzm następnych pokoleń. Pokoleń, które także dzięki powstaniu wydały Legiony i przyniosły Polsce upragnioną wolność w 1918 r.

Dziedzictwo powstańców styczniowych zobowiązuje. Cześć Ich pamięci!

Z wyrazami szacunku

Starosta Siemiatycki

Marek Sobel

- Tablica memoratywna z pomnika usytuowanego przed budynkiem Starostwa Powiatowego w Siemiatyczach, ufundowanego w 1988 r. ze środków społecznych w 70. rocznicę odzyskania niepodległości (fot. Marek Malinowski, sierpień 2023 r.)

■ Bitwa pod Siemiatyczami z 6–7 II 1863 r. według współczesnego drzeworytu (1863–1913. *Album Powstania Styczniowego (w pięćdziesiątą rocznicę)*, Lwów 1913)

I 86.105

Z PAMIĘTNIKA ROMANA

(Roginiński)

1859—1863

WYDAŁ

A.

Aleksander Kraushar.

I.

Szkoła wojskowa polska w Genui i Cuneo.

II.

Zaczątki powstania 1863 r. na Podlasiu
i na Litwie.

KRAKÓW

NAKLAD I DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI

1898

X.

Dowiedziawszy się, że w Siemiatyczach, o 35 wiorst odległości od Wysokiego, zebrany jest oddział powstańczy, niewiadomo pod czyjem dowództwem i jakiej siły liczebnej, posłałem do Siemiatycz list tej treści: „Naczelnik oddziału Podlaskiego, wzywa dowódcę oddziału w Siemiatyczach, by niezwłocznie przybył z tym oddziałem, dla wspólnego dalszego działania“, (podpis, oraz pieczęć i podpis naczelnika sztabu Goliana).

Gdyby mnie był podówczas usłuchał ów dowódca, być może, że i następstwa byłyby pomyślniejsze dla nas, gdyż zamiarem moim było iść na Białowieżę, siedlisko żubrów, lecz i ludu, co pamiętał jeszcze rok 1830.

Nieszczęście mieć chciało, że w Siemiatyczach dowodził człowiek zarozumiały, wypadkowo jedynie narzucony na dowódcę, jakiś budowniczy z Łap. Zebrało się tam dużo młodzieży z Warszawy i okolicznej szlachty, bez wodza. Ten się im narzucił, błagą zaimponował, więc wszyscy ruszyli do Siemiatycz. Fanfaronada, z jaką traktował powstanie, dostatecznie ujawniła się w liście przezeń mi nadesłanym przez Juliana Chodorowicza, mego koleżę szkolnego. Odpowiedź brzmiała: „Naczelnny wódz armii podlaskiej. wzywa niniejszem naczelnika oddziału podlaskiego, by niezwłocznie zjawił się

w Siemiatyczach, w głównej kwaterze, dla wspólnego dalszego działania, (podp.) Zameczek, vel Cichorski. Naczelnik sztabu: Seyfryd“.

Odpowiedź taka zdziwiła mnie niepomiernie. Na zapytanie moje uczynione Chodorowiczowi: Ilu was jest? Co robicie? odpowiedział mi, że ich jest zapewne ze trzy tysiące ludzi, że szyją mundury i robią pancerze dla ułanów. „Nasz generał — nadmienił — ma już śliczny mundur, z ogromną wstęgą na piersiach i dlatego właśnie przystań do nas, bo inaczej źle będzie...“

Zawahałem się i choć mogłem skorzystać z praw moich, jako komisarz rządowy, i iść tam, gdziebym chciał, jednakże miłując kraj i sprawę, której się oddałem, pominąłem względy osobiste i, w nadziei, że oddział mój pozostanie mi posłuszny, i że będę miał przewagę nad tą gromadą, poszedłem do Siemiatycz.

Miałem do przebycia 35 wiorst, z oddziałem 900 ludzi i stu wozów. Przeprowa nie była łatwa. Był już wieczór, gdym się zatrzymał na nocleg o 10 wiorst od Siemiatycz, w karczmie, przy drodze.

Zaledwie się zacząłem rozlokowywać, gdy usłyszałem huk strzału armatniego. Domyśliłem się, że to hasło do boju w Siemiatyczach. Dziesięć wiorst przebiecz po nocy, z tysiącem ludzi, było rzeczą niemożliwą, więc, skrepowany w działaniu, posłałem tych tylko, co zdążyć mogli: Radowickiego

z kawaleryą i Goliana. Ci wpadli do miasta, w chwili, gdy nieprzyjaciel zeń się wycofywał.

Zanim opiszę ów nocny napad, wypada mi zatrzymać się na topografii Siemiatycz. Miasto to leży na drodze prowadzącej do Bugu, pomiędzy Drohiczyńnem a Bielskiem i Białystokiem, po nad szerokimi błotami. Idąc zaś od Wysokiego litewskiego trzeba przebyć i błota i rzekę mostem, przez nie rzuconym, a prowadzącym wprost na rynek, z którego na lewo idzie aleja, prowadząca do pałacu i fabryk sukna. a dalej — droga do Drohiczyzna. Po prawej stronie stoją dwa kościoły: katolicki i unicki. następnie dwa cmentarze, otoczone murem. Już na brzegu miasta, nad drogą prowadzącą do Bielska i Białegostoku, po za cmentarzami, rozciągają się owe wzmiankowane błota szeroką przestrzenią. Na rynku była podówczas duża murowana karczma. a od strony Wysokiego-litewskiego, przed błotami, — wielki drewniany szpital, z kilku pawilonów złożony, w tę porę pusty. Miasto całe należało jako donacya do barona Fanshawe. Dowódzca Zameczek stał już w Siemiatyczach od dni dziesięciu, zabawiając się szyciem mundurów i robieniem pancerzy z blachy, obszytych ceratą. Otoczył się kilkudziesięciu młodymi ludźmi, których nazwał swoim sztabem, tworzył oficerów nie umiejących być żołnierzami, tem mniej zaś zdatnymi do kierowania wojskiem i demoralizował błagą ów zapal młodzieńczy. O tem — gdzie

przeciwnik? co robi? najmniejszego nie miał wyobrażenia. Żadnych wart, żadnych podjazdów! Dla tego też, gdy Rosyanie od Bielska weszli do miasta i byli już na rynku, młodzież rozlokowana po domach dopiero ich spostrzegła i zaczęła z okien dawać strzały, na oślep... Ciemna noc i rana zadana pułkownikowi prowadzącemu nieprzyjaciela, zmusiły tego ostatniego do odwrotu. Wtedy młodzież, bez przywódcy, zagrzana tem powodzeniem, wybiega za cofającym się na pole i rusza wprost na armaty! Następuje strzał: kilku naszych pada i cofa się, lecz widzi, że i Rosyanie, oszołomieni śpiewem „Jeszcze Polska nie zginęła!“ cofają się, pozostawiając armaty na polu, aż do świtu...

Rano Zameczek zamierzył umknąć z miasta. Wysłał obóz z kawaleryą do Drohiczyna, pod dowództwem Plucińskiego, naczelnika stacyi kolei na Pradze, a choć wiedział od Radowickiego, że jestem o dziesięć wiorst od niego, nie wstrzymał wysyłki kawaleryi w 200 koni, czem niemało osłabił oddział. Radowicki wraca z raportem, że wroga już nie zastał, przybywa z nim Seyfryd. naczelnik sztabu Zameczka, ten, co wyjechał z Zygmuntem Padlewskim z Warszawy, także, jak się następnie okazało, małej odwagi, a zarozumiałości wielkiej.

Seyfryd powrócił zaraz do Siemiatycz, więc wiedział Zameczek z jakim idę oddziałem i że nad ranem się stawię. To go jednak nie powstrzymało od zamiaru wycofania się z Siemiatycz.

XI.

Godzina 8 rano. Podchodzę do miasta i zajmuję owe szpitale. urządzam obóz i rozdaję wszystkim ładunki, jakie miałem, strzelcom swoim, którzy tylko wyczekiwali chwili spotkania się z nieprzyjacielem... Zjawia się u mnie Jan Matliński z kilku jeźdźcami (Janek Sokół). Przyjechał do Jabłonowskiego, co stał z obozem w 800 ludzi, o sześć wiorst od Siemiatycz. Po bitwie pod Węgrowem przeprowił się za Bug. Posyłam więc rozkaz Jabłonowskiemu, by niezwłocznie przybył, gdyż bitwa spodziewana lada chwila. W takim razie niech uderza z tyłu (gdyż tak właśnie stał względnie do miasta). Z takim rozkazem Matliński pojechał, a ja byłem pewny, że za dwie godziny najdłużej nadejdą oczekiwane posiłki. Rozlokowawszy oddział, pojechałem do miasta, wjeżdżam na rynek, gdy z drugiej strony wchodzi do miasta w 400 ludzi Lewandowski, który, po nieudanej wyprawie na Siedlce, także przeprowił się za Bug. Był przy nim doktor Czarkowski z Łosic, o którym już wspominałem. Tak więc zebrała się naszych gromada. Zesiadam z konia i wchodzę do karczmy, gdzie była kwatery owego naczelnego wodza armii Podlaskiej, Zameczka. W izbie karczemnej przepelnionej dymem tytoniu, zastaję 50 młodych ludzi w jaskrawych ubraniach, mundurach ułańskich z blachami

na piersiach. a pod oknem, wodza z czarną brodą w białej czapce, z czerwonym lampasem, w ciemnozielonym mundurze, z czerwonym kołnierzem, z ogromną wstęgą niebieską przez piersi. Był to Zameczek.

Na moje zapytanie: co oznacza owe zebranie? jeden z młodzieńców odrzekł, iż to sztab generała.

Rozdrażniony tem, zwracam się do Radowickiego, przy którym stali: Golian, Szaniawski i Lewandowski i rozkazuję: Wypraw ich wszystkich do szeregów! Żołnierzy nam trzeba, a nie sztabowców!

Usłyszałem szemranie, lecz gdy Radowicki zakomenderował do swoich, którzy stali na koniach na ulicy: „Z koni!“ wszyscy opuścili karczmę.

Wtedy dopiero nastąpiła żywa między mną a Zameczkiem rozmowa. Wystąpiłem jako komisarz rządowy, przedstawiłem Lewandowskiego jako głównego dowódcę, naznaczonego przez Rząd Narodowy, dla województwa Podlaskiego. Zameczek ustąpił. Wyjeżdżamy z nim za miasto, obejrzeć pozycje i naradzić się nad obroną. Nie było wiele czasu do stracenia. Przez lunetę spostrzegliśmy o kilka wiorst zbliżające się kolumny rosyjskie...

Stało na tem, że Zameczek ze swemi siłami zajmie stronę miasta od Bielska, zkąd dążył nieprzyjaciel, przenocowawszy na cmentarzach, za którymi stali kosynierzy. Środek miasta, rynek, zajmie Lewandowski ze swoim oddziałem, ja zaś mam zająć lewe skrzydło miasta — pałac.

Pędzę więc do obozu. Oddaję dowództwo nad kosynierami Golianowi, część strzelców Szaniawskiemu, nad resztą sam biorę komendę i prowadzę ją przez miasto, rynek, aleje, do pałacu.

To była trzecia nasza bitwa. Szliśmy ochoczo i w porządku, a gdy wpadliśmy na rynek, oddział Lewandowskiego powitał nas salwą oklasków i okrzykiem: niech żyją!

Biegniemy do pałacu, zajmujemy go. Szaniawski staje na brzegu miasta, pomiędzy mną, a Lewandowskim; Radowicki z kawaleryą w alei, a Golian, po za murami pałacu, ze swymi kosynierami.

Zamiar nasz był następujący: Jeśli się uda odbić atak nieprzyjaciela od miasta, to z całą siłą naszych kosynierów wyjdziemy na pole i tam się rozprawimy. Liczyłem na nasz zapał i na popłoch przeciwnika, gdy z tyłu nań uderzy Jabłonowski, o którym nic nie wiedzieli. Szło o to tylko, by zwyciężko odeprzeć atak! Rosyanie zbliżyli się, okolili miasto i zaczęli pod nie podchodzić rozwiniętym łańcuchem...

Wtedy spostrzegłem, że ich siły znaczne, gdyż, jak się okazało, przyszedł im w pomoc generał Maniukin z Białegostoku i przyprowadził dwa szwadrony ułanów, sześć armat, dwa bataliony piechoty i dwie sotnie kozaków.

Liczebnie – byliśmy górą, lecz broń nasza była mizerna, żadnej znajomości walczenia w żolnie-

rzach i, niestety, brak koniecznej w takich razach odwagi!

Strzał armatni! Granat padł na dach pałacu, gruz posypał się na głowy nasze i zaczęła się bitwa.

Rosyane rzucili się do ataku, posuwając się ku nam. Kule karabinowe zaczęły świstać, granaty pękać nad głowami, my zaś musieliśmy czekać, aż się nieprzyjaciel zbliży na metę naszych dubeltówek i odstrzeliwać się bezskutecznie...

Na atakujących, wysunęli się kosynierzy. Można przyznać, że uderzyli dobrze, bo wróg się cofnął na chwilę. Chciałem się przekonać, czy to na całej linii się stało, lecz dym nie pozwolił mi ogarnąć okiem pozycyi. Posyłam do Szaniawskiego, by się dowiedzieć, jak idzie obrona? gdy wtem wpada Radowicki z kartką od Lewandowskiego, w której zapowiada, że prawe skrzydło nasze, Zameczek, cofnęło się, wyparowane z cmentarzy przez dwie rotę piechoty nieprzyjacielskiej i że wróg zabiera się atakować rynek...

Tak. Zameczek cofnął się, nie uległszy sile, lecz wprost stchórzywszy, i tem zgubił cały oddział, i był przyczyną przegranej Siemiatyckiej. Cofając się przez błota, masę daremnie wystrzelanych wytracił.

Tymczasem Szaniawski ze swymi strzelcami, odbija strzelców rosyjskich — cofają się oni dwukrotnie przed jego strzałami, lecz nas zasypują gradem kul armatnich i karabinowych, nie pod-

chodzą wcale pod nasze strzały. Trwa ta nierówna walka godzinę całą!

Nieprzyjaciel znów zbiera się do ataku skierowanego na prawe nasze skrzydło, i idzie wprost na rynek, gdzie stał Lewandowski. Nowy goniec od niego: „Cofam się, bo nas okrażają i ataku nie wytrzymam!“ Cały zastęp nieprzyjaciela przed nami. Strzelcy nasi, klęcząc po za sztachetami pałacu, strzelają, mierząc dobrze i ten zapęd ich powstrzymują. W tem Radowicki wpada z wiadomością, że wróg już na rynku, że Lewandowski się cofnął i, co robić, pyta? Ha!... musieliśmy się z rozpaczą cofnąć i ruszyć do obozu, by go kozacy nie dosięgli. Rzeczywiście czas był wielki. Radowicki pędem przebiega rynek, most i wpada do obozu, gdy z drugiej strony już kozacy zdołali odciąć konie od paru wozów. Radowicki obóz odbija, zabiera go i prowadzi na drogę, po której przyszliśmy ku owej karczynie, w której nocowaliśmy. Ja tymczasem, wycofuję Szaniawskiego i zbieram oddział.

— Chłopcy! — wołam — cofamy się, ale krok za krokiem, strzelając!

Tym sposobem zasłaniamy kosynierów, idących naprzód z Golianem. Wchodzimy na rynek; po jednej stronie — nieprzyjaciel, po drugiej — my. Strzelając do siebie wchodzimy na most. Tu, w ściśniętej kolumnie kilkunastu z nas pada od strzałów nieprzyjacielskich. Dążymy bezładnie na drogę,

po za miasto, które objęte dymem i ogniem od strzałów zapala się i oświeca nam złowrogo drogę odwrotu. Rozpacz i gniew miota nami, że trzeba się cofać, gdy rano jeszcze tak pewni byliśmy zwycięstwa! Zameczek dał się wybić z pozycji, a Jabłonowski nie przybył, pomimo rozkazu. To nas zgubiło!

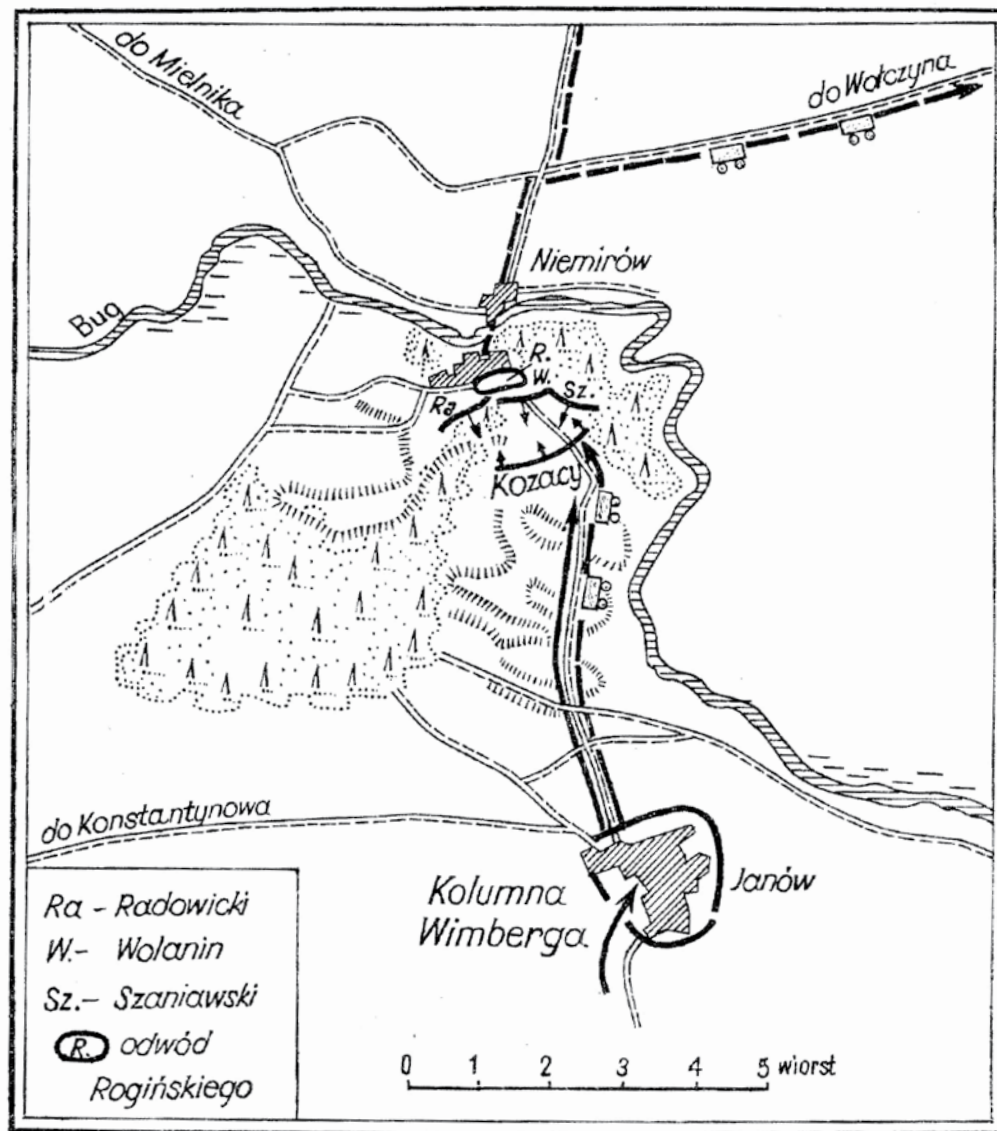
Ów Jabłonowski odtąd ustąpił z pola działania. Wyszedłszy za granicę, został agentem kompanii francuskiej i przed paroma laty umarł w Turcyi.

* * *

XIII.

Przegrana Siemiatycka musiała bardzo ujemnie oddziaływać na rozwój powstania w gubernii grodzieńskiej. Ja zostałem bez ładunków, zaledwie po parę sztuk mieli strzelcy. Mieliśmy wprawdzie jeszcze proch, lecz trzeba było czasu, aby ładunki przygotować, a żołnierz łaknął odpoczynku, po dwóch dobach głodu i zmęczenia. Zatrzymuję się w karczmie, na drodze do Wysockiego litewskiego, na nocleg. Tu zastaję Lewandowskiego z częścią rozbitków Zameczka, jego samego i Seyfryda, gotowych do ucieczki. Gdy nas spostrzegli, pędem się puścili ku Bugowi i odtąd ich więcej nie widziałem!

■ Przeprowa przez Bug w Niemirowie, 4 II 1863 r. (S. Góra, *Działalność powstańcza Romana Rogińskiego na Podlasiu*, „Rocznik Białostocki” 1966, t. 6, s. 389)

Moskiewskie na Litwie rządy

1863—1869.

B-3720

DALSZY NIEJAKO CIĄG

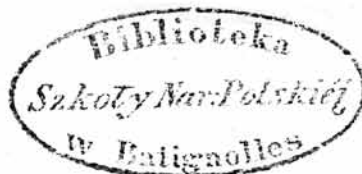
CZARNEJ KSIĘGI

PRZEZ AUTORA

„POWIEŚCI O HOROŻANIE.“

Czapliński, lot adyżtaś

~~~~~  
Autor zastrzega sobie prawo własności tłumaczeń i przedruków.  
~~~~~


KRAKÓW.

Nakładem Jana Siedleckiego.

CZCIONKAMI KAROLA BUDWEISERA.

—
1869.

BOHATYRSKIEJ
LITWIE MĘCZENNICZY

w ciężkich chwilach, wiernój Polski Towarzysze

w dowód zasłużonego hołdu uwielbienia i czci

poświęca

A u t o r.

III.

Spalenie 26 rannych i służby w pałacu p. Fenscha.

Z Brańska zaraz nazajutrz, jeszcze przededniem wyruszył Maniukin na wieś Czaje do miasteczka Ciechanowca nad rzeką Nurcem, tuż na granicy królestwa polskiego.

Po kilkodniowych nadużyciach i rabunkach w Ciechanowcu, Maniukin otrzymawszy wiadomość o powstańcach znajdujących się w miasteczku Siemiatyczach, o pięć mil od Ciechanowca, wyruszył tam z swoim oddziałem i już dnia 6 lutego nad wieczorem przyszło do stoczenia sławnej wówczas bitwy między Siemiatyczami a wsią Czartajewem, własnością p. Ciecierskiego.

W Siemiatyczach i w okolicy było wprawdzie kilka powstańczych oddziałów, jako to: Zameczka, Plucińskiego, Szaniewskiego i Rogińskiego, mimo tego brały udział w bitwie tylko dwa, a mianowicie Zameczka i Plucińskiego oddziały, razem w sile 1500 ludzi, rozumie się świeżego niewyćwiczonego jeszcze żołnierza. Drugie zaś dwa oddziały, także w sile 1500 ludzi, z niewiadomą przyczyną były beczynne.

Jak tylko spostrzeżono Moskali, oddział Zameczka wyruszył na linię bojową. Za zbliżeniem się Moskali, powstańcy powitali ich ogniem tyralierskim. Moskale, odpowiedziawszy ogniem rotowym, rozsypali się w tyraliery i równocześnie odkryli ogień armatni.

W kilkanaście minut po rozpoczęciu bitwy, podstąpił na bojową linię oddział Plucińskiego, który dodając oddziałowi Zameczka otuchy, był niejako hasłem do szarży konnicy wspieranej piechotą.

Piechota postępowała środkiem, niewielka ilość zdobytych karabinów w pierwszym, dubeltówki w drugim szeregu; po obu

skrzydłach jazda zasłaniająca kosynierów, trzymających ku ziemi pochylone kosy; o paręset kroków za środkiem piechoty mały jazdy podjeżdżał oddział.

Tym szykiem, dość równym frontem, cicho, poważnie, bez okrzyków i hałasów postępował oddział Zameczka i część jazdy Plucińskiego.

Moskale od prawego niebardzo razili kartaczowym ogniem, kartacze bowiem przenosiły często nawet jazdę Zameczka. Od lewego wysunęli się kozacy z dzikimi okrzyki: „Urrach! Urrach!“ Zaledwie atoli jazda na prawém skrzydle oddziału Zameczka dobrym puściła się kłusem, pierzchnęli kozacy i już nie ukazali się w boju.

Jazda i piechota Zameczka ruszyły do ataku. Jazda szybko wysunąwszy się naprzód, odsłoniła kosynierów, którzy podniosłszy kosy, wraz ze strzelcami puścili się biegiem. Moskale stojący dotąd jak mur, ujrawszy kosynierów poczęli się wahać a wkrótce w największym uciekać nieładzie; artylerya odbiegła swych dział.

Wtém oddział Zameczka posłyszał trąbkę Moskali — hasło do odwrotu. Powstańcy, jakkolwiek natarli śmiało a jazda i kosynierzy dopadłszy resztki uciekających moskali, wycięli wszystko, co dostało się w ręce, nie znając sygnałów trąbki, myśląc, że to nowe moskali do ataku hasło, oraz w przekonaniu, że nowy z ich zaplecza nadciąga oddział moskiewski, mimo oczywistego zwycięstwa i mimo zdobytych dział, z któremi nie wiedzieli co począć, nie widząc już moskali, zabrali się także do odwrotu.

Moskale w liczbie 2000 ludzi, nie zważając na działa pozostawione na polu bitwy, pozostawiając nawet poległych i rannych, dopadłszy do lasu, uważali za stosowne niepotykać się więcej z oddziałem Zameczka w sile 1500 niewyćwiczonego żołnierza, który stanąwszy po raz pierwszy do boju, tak świetnie nad przeważającą siłą odniósł zwycięstwo.

Na polu bitwy pozostawili moskale przeszło 260 poległych, wielu rannych i 4 armaty, które stojąc do rana na wilgotnej ziemi, wgrzęzły i przymarzły tak mocno, że nazajutrz wyrębywali je moskale i wyciągali wołami sprowadzonymi ze wsi Czartajewa.

Powstańcy stracili w tój bitwie 63 poległych a między tymi najdzielniejszego z dowódców, Plucińskiego, b. inżyniera z warszawsko-petersburskiej kolei żelaznej, i 26 rannych.

W nocy po bitwie, powstańcy złożyli swoich 26 ciężko rannych towarzyszków w siemiatyckim pałacu.

Należy tu dodać, że Siemiatyce są własnością pana Fenscha (Fencza)*).

Zostawiwszy rannych w pałacu, oddziały cofnęły się do lasów, pozostawiając w mieście kilkudziesięciu powstańców — w tём przekonaniu, że Maniukin nie tak prędko wróci do Siemiatycz.

To samo już posłużyć może za dowód niedoświadczenia dowódców i zupełnego braku wszelkiej taktyki wojennej. Zresztą, wszystkie cztery oddziały połączone razem, — licząc 3000 żołnierza, mogły były z łatwością znieść oddział Maniukina do szczętu, tymczasem stało się inaczej; dowódcy z oddziałami w rozmaite rozeszli się strony, Maniukin zaś dowiedziawszy się o tём, zaraz nazajutrz podstąpił pod miasto, a rozkazawszy przedewszystkiém zrabować, a następnie podpalić pałac p. Fencza, — wiedząc że w pałacu znajdują się ranni, z wczorajszej bitwy umieszczeni powstańcy, najsurowiej zakazał żołdatom wypuszczać uciekających z płomieni. Najpierw żołdaci wpadłszy do sal, gdzie znajdowali się ranni, ostatniemi wyzywali ich słowy, bili po twarzy, szarpali za włosy i plwali im w oczy. Krzyk, hałas, szczęk broni, nareszcie napad cały, okropny na nieszczęśliwych rannych wywierał wpływ. Przed chwilą jeszcze pielęgowani troskliwie, otoczeni najczulszém staraniem i gorliwością, nagle i niespodziewanie tak wielkiej doznali losu swego zmiany.

Żaden atoli z tych nieszczęśliwych nie mógł spodziewać się ani przypuszczać nawet, co dla nich gotuje Maniukin.

---

*) Niegdyś przemieszkiwała w tym pałacu wojewodzina braclawska, Izabela z książąt Sapiehów księżna Jabłonowska, dziedziczka dóbr siemiatyckich, właścicielka ogromnych zbiorów wielkiej archeologicznej wartości, które po jój śmierci za sumę 50,000 dukatów zakupił Aleksander I i przewiózł do Petersburga. W tym pałacu ugaszczala niegdyś ks. Jabłonowska następcę tronu po Katarzynie II, wielkiego księcia Pawła ze żoną.

Wszyscy oczekiwali tylko chwili, w której odejdzie ta zgraja, ta prawdziwa banda rozbójników.

Ucichło nareszcie, — ustały biegania, trzaskania drzwiami, rozbijania szaf, kufrów i komód; widocznie, moskale opuścili już pałac, — brzęk pałaszy, rzenie koni dolatuje nieszcześnie z podwórza. Kozacy — jak mniemali — widocznie dosiadają już koni.

„Zapewne — z niedowierzaniem pocieszali się biedni — zapewne już w dalszą wyruszają podróż.“ Cisza zaległa ich sale, żaden z rannych, leżących w gorączce, głośno nie przemówił słowa, złowrogie przecucie dręczyło wszystkich.

W jednym z przyległych do sali pokoju, dwie siedziały kobiety. Jedna wiekowa, poważna szlachcianka, druga bardzo jeszcze młoda i piękna kobieta. Były to matka i synowa, ta ostatnia żona jednego z dworskiej p. Fencza służby. Przerazenie malowało się na ich twarzy, bladość wystąpiła na lica. One pielęgnowały rannych powstańców. Mimo przerażenia, od czasu do czasu uchylały drzwi do sali i cichym zapytywały głosem, czy który nie potrzebuje wody albo czego innego. Niektórzy z ciężko rannych milczeli, silniejsi zaś odpowiadali półgłosem albo migami, że należy poczekać, aż wyruszą moskale.

Nagle na kurytarzu szybkie rozległy się kroki. Młody i przystojny mężczyzna, jeden z dworaków p. Fencza i właśnie mąż owjej, dopiero wspomnianej młodej kobiety, z łoskotem wpada do pokoju z słowami, które wszystkich rannych zimnym przejęły dreszczem:

— Panowie! — zawołał z widoczną obawą i żalem — panowie! ratujcie się jak kto może, ja muszę pierwój uprowadzić mą żonę. Pałac cały w płomieniach!

Każdy z rannych na te słowa na całym drgnął ciele, każdy mimo woli zwrócił oczy ku oknom, ku drzwiom. Silniejsi, lżej ranni zerwali się z łózek i podbiegli do okien.

Pod każdym oknem kilka sterczało bagnatów.

Nieszczęśliwi! Pojeli, zrozumieli całe niebezpieczeństwo! Słabsi miłosiernym wzrokiem powiedli do koła, nareszcie jeden cichym ozwał się głosem: — Przecież nie dozwolą spalić się nam żywcem!

Wtém młody człowiek, ów zwiastun pożaru, właśnie z przybocznego pokoju wyprowadził swoją żonę i matkę.

Staruszka cichą szepcąc modlitwę, drżała jak listek. Córka jój zalana łzami pocieszała rannych, że jenerała błagać będzie na klęczkach, ażeby ich kazał ratować.

Biedna! Ona jeszcze miała nadzieję!

Mąż pociągnął ją, wyszli ze sali i udali się na korytarz. W parę atoli minut po ich wyjściu wystrzał karabinowy rozległ się po korytarzu, a za nim — przeraźliwy, serce rozdzierający krzyk, — następnie głośny płacz niewieści obił się o uszy nieszczęśliwych rannych.

Urywany płacz przeszywający, coraz wyraźniej zbliżał się do sali. Nareszcie znowu rozwarły się drzwi; kłęb dymu buchnął do sali. We drzwiach ukazała się wspomniana już staruszka z jakimś dziwnym niepojętym a jednak strasznym wyrazem na twarzy i tym straszniejszym na ustach uśmiechem. Tuż za staruszką ukazała się na wpół pochylona postać młodej synowej, usiłującej wciągnąć do sali wówczas już konającego jój męża.

— Ratujcie! — błagalnym tonem nieszczęśliwa wołała kobieta — na miłość Boga! ratujcie! i ja was ratowałam!

Kilku łżej rannych wyskoczyło z łózek, rzucili się ku drzwiom i wciągnęli go do sali. Kula przeszła sam środek piersi na wskrós. Krew buchała strumieniem, oczy miał zamknięte; gdy zlano go wodą, rozwarł powieki, krew raz jeszcze silniej wytrysła z rany, otworzył usta, jak gdyby pragnął uchwycić powietrza i — skonał.

Nieszczęśliwa żona bolesny wydawszy jęk, załamała ręce z rozpacz i padła na trupa swojego męża.

Staruszka, matka zamordowanego, widocznie straciła przytomność. To niby modliła się, to znowu na wszystkie oglądała się strony, wchodziła z sali do pokoju, to z pokoju do sali, pomieszany wzrokiem patrzyła to w niebo, to znowu spuszczała go niżej, to śmiała się, to płakała, jedném słowem, rozpacz pomieszała jój zmysły.

I znowu rozwarły się drzwi i do sali kilku weszło ludzi wszyscy do dworskiej należącej służby.

„Panowie!“ rzekli zaraz na wstępie, „wojsko nie chce wypuszczać; jednego, który wyskoczyć chciał oknem, zakłuli bagnietami, a tego ot,“ pokazując na leżącego trupa „zastrzelili. Chcą widocznie ażebyśmy żywcem spłonęli w ogniu. A w tam-

tój, sali, wszyscy panowie bardzo ciężko ranni, żaden podobnoś nie wyjdzie z nich żywy, część sali już ogarnięta płomieniem.“

„Ha!“ zawołał jeden z rannej młodzieży, „zobaczymy, może i puszcza“ i z lewą ręką na temblaku wyszedł na korytarz; drugi młodzieniec o kilka kroków postępował za nim.

Zaraz atoli przeraźliwy usłyszano krzyk, jeden z młodzieńców wołając „mordują!“ wpadł z przestrachem do sali, drugi zaś pchnięty w piersi bagnetem przywłókł się do progu, padł, i gdy wciągnięto go do sali, w kilka minut Bogu oddał ducha.

Najwyższe przerażenie opanowało wszystkich, z każdą atoli chwilą wzmagało się coraz więcej, zewsząd bowiem dym zaczął wciskać się do sali, a w przyległym pokoju drzwi do dalszych prowadzące pokojów trzeszczały złowrogo, a szparami z wszech stron wyzierały płomyki.

Nieszczęśliwa żona zamordowanego jęczała i łkała i trudno ją było oderwać od męża.

Dym coraz bardziej stawał się duszącym, — część korytarza stała już w płomieniach. Jeden z przybyłych służących rzucił się na korytarz i znikł. Staruszka otworzyła drzwi do sąsiedniego pokoju, duszący dym kłębami buchnął na salę. Sąsiedni pokój był już ogarnięty pożarem, szybko pochłaniając meble, posadzkę, okna, z całą siłą pochwycił drzwi do salonu. Trzask, łomot, huczenie potężnego żywiołu przejmowało przerażeniem i zgrozą i wywołało jęki i rozpaczliwe krzyki nieszczęśliwych ofiar, — a gorąco stawało się coraz nieznosniejszym i dopiekającym, — dym niemal zabijającym. W tém jeden z żołnierzy, zapalony snop słomy wrzucił do sali. Nie mając ani kropli wody, o gaszeniu nie mogło być mowy.

Oczywiste a bliskie strasznej śmierci niebezpieczeństwo, ocuciło — z pierwszego przerażenia, ostateczność wlała energię i odwagę. Kto tylko zdołał zwlec się z pościeli, przyczołgał się, przylaźł lub przybiegł do okna, ale — o zgrozo! Ktokolwiek wylaździł chciał oknem, mimo próśb, błagań, mimo straszliwej na twarzy rozpacz — bagnetem bywał napowrót wrzucony w płomienie.

Co działo się dalej w tym ofiarnym salonie, niewiadomo nikomu. Wyobraźnia nie dałaby może dokładnego cierpień, roz-

paczy i strasznej śmierci obrazu, byłaby tylko słabem, mdłym jego odbiciem.

Jeden tylko z dworskiej służby mężczyzna ocalał przypadkiem, party zabijającym dymem i dopiekającym ogniem, w rozpaczy z całą siłą rzucił się oknem, pchnięty wprawdzie bagnetem upadł na ziemię, ale gdy żołdactwo rzuciło się na niego, ażeby go zakłuć i wrzucić napowrót w płomień, jeden z oficerów polaków (którego dla pewnych względów nie mogę podać nazwiska), zasłonił go sobą i nie dozwolił dopełnić miar-ki tej okrutnej zbrodni, a rana na szczęście, nietylko nie była śmiertelna, ale nawet lekka.

Nieszczęśliwe kobiety, cała w pałacu znajdująca się służ-
ba p. Fencza i 26 wyraźnie: dwudziestu sześciu rannych
zginęło w płomieniach! Z tych 26ciu, czterech ratujących
się oknem i jednego ratującego się drzwiami zakłuto bagne-
tami i napowrót wrzucono do ognia, innych więcej słabych,
którzy mimo ciężkich ran przyczołgali się także do okien, to
bagnetami, to kolbami odtrącano od okien tak długo, aż stra-
ciwszy siły i duszeni dymem, sami padli na ziemię i już nie
dźwignęli się więcej (*).

(*) Taki sam los spotkał na dniu 19 maja 1863 r. 24 rannych z bi-
twy pod Tyszowcami. Działo się to właśnie podczas świetnej dla po-
wstańców bitwy pod Tuczapami, gdzie miałem to szczęście czynny brać
udział, i gdzie z pola bitwy, niestety bez nadziei niesienia pomocy—na
olbrzymi czarnego dymu patrzałem słup, który wysoko wznosił się z pło-
nącego z naszymi rannymi dworu. Z doświadczenia nabrałem przekona-
nia, że moskale palą zawsze miasta lub wieś, gdzie przychodzi do bi-
twy, a najwięcej pastwią się po przegranej. Biorąc udział w powstaniu,
sam byłem świadkiem spalenia miasteczka Tyszowce, oraz wiosek: Tu-
czapy, Poręby i Otrocze.

IV.

Spalenie Siemiatycz.

Maniukin zrabowawszy pałac p. Fencza i wydawszy stosowne, jak świadczą powyż opisane sceny—wiernie spełnione rozkazy, równocześnie podstąpił od strony Drohiczyna pod Siemiatycze, a jakkolwiek było mu wiadomém, że główne siły powstańców w nocy już opuściły miasto, granatami kazał dać ognia do miasta.

Mała garstka powstańców jeszcze znajdująca się w mieście, odstrzeliwszy się kilka razy z dubeltówek, nieścigana, powoli, północną miasta stroną cofnęła się w lasy, a Maniukin, nie natrafiając już na żadne przeszkody, otwarte miał pole do okrutnego pastwienia się nad biedną żydowską miejsciną.

Wszedłszy do miasta, przedewszystkiém dozwolił wojsku *pagulat!*

Któż nie wie co to jest pohulać po moskiewsku? W tém, dla ofiarnych mieszkańców straszném słowie wszystkie mieszczą się zbrodnie, o jakich waleczny Zachodu żołnierz nie ma może dokładnego nawet wyobrażenia. Każdy prawdziwie waleczny, zatrzęsłby się na widok takiej hulanki.

Pijatyka, rabunek, mordy najstraszniejsze, nikczemne, godność prawdziwie walecznego żołnierza podłace hańbienie niewiast i okrutne nad bezbronnymi pastwienie się, to wszystko połączone razem, w tém jedném moskiewskiém mieści się słowie *pagulat!*

Maniukin dozwoiliwszy wojsku: „*pagulat!*“ i spostrzegłszy, że pod ulewnym deszczem gasną zapalone granatami domy, pomimo, że starozakonni w dzień szabasu oraz ze strachu nie ratowali wcale, wydał rozkaz kozakom, ażeby zsiadłszy z koni, każdy z osobna podpalili dom.

Kozacy rozpierchnąwszy się po całej mieścinie, wierni rozkazowi jenerała, siano i słomę wtykali pod dachy i zapalali. Tym sposobem wkrótce całe miasteczko stanęło w płomieniach. Niektórzy chrześciance i starozakonni próbowali wykupywać podpalających kozaków. Powiodło się to jednak kilku zaledwie mieszczanom, po większej bowiem części kozacy ujrzawszy pieniądze, wydarli je biednym ofiarom, ale mimo tego podpalili dom.

Co działo się w tej nieszczęśliwej biednych starozakonnych mieścinie, zaiste trudno opisać. Szczęk broni, krzyk uwijających się i rabujących żołnierzy i kozaków, kłótnie i bójki o zdobycz, trzeszczenie, pryskanie i złowrogie, przerażające dudnienie buchających płomieni, łoskot walących się dachów, krokwi, całych ścian domów, a przytém załamywanie rąk, jęk i rozpacz mieszkańców patrzących na płonące mienie, którego nie dozwolono z płonących wynosić domów, płacz kobiet i dzieci, wszystko to razem pomieszane z jękami i krzykiem ofiar ginących w płomieniach a wzywających ratunku, 'zaprawdę straszny przedstawiało obraz.

Dziewięciu żydów, znajdujących się — podczas wkroczenia wojska do miasteczka — na ulicach, oraz wyglądających oknem, zastrzelono. Prócz tego kilka osób i kilkoro dzieci zgorzało w płomieniach i spłonęło przeszło 300 domów, — całe prawie miasteczko.

* * *

Bitwa pod Siemiatyczami i zwycięstwo odniesione w tej bitwie, które w dalszém następstwie niestety tyle kosztowało ofiar, były pierwsze w 1863 r. w zachodnich guberniach.

Gdyby powstańcom było powiodło się znieść Maniukina pod Siemiatyczami do szczytu, mogła cała sprawa zupełnie

inny wziąć obrót. Cała ludność powiatów: Bielskiego, Białostockiego i Sokulskiego byłaby całą duszą przyłączyła się do powstania, i tym sposobem powstanie w całej Grodzieńskiej gubernii byłoby wzięło trudną do przełamania przewagę, całą gubernię z łatwością oczyszczonoby z moskali i nie byłoby przyszło do Siemiatyckiej — że tak powiem — katastrofy, która zparaliżowała wszystko, bo w samym zarodku powstania przejęła wielu przerażeniem i zgrozą i znacznie zachwiała jeźli nie ufność, to przynajmniej pewność w powodzenie sprawy.

Tu atoli niepodobna ani powstańcom zarzucać braku odwagi i waleczności ani dowódczom przypisywać winy. Chęci tak pierwszych jak drugich były najlepsze, a błędy strategiczne najznakomitszym nawet wydarzają się wodzom. Cóż więc dziwnego, że popełnili je ludzie nie tylko niestrategicy ale nawet nie wojskowi, a zacni, od gospodarskich zajęć oderwani obywatele kraju, którzy najszlachetniejszym powodowani uczuciem, w chęci wydobycia ojczyzny z moskiewskiej niewoli, chętnie i niejako z poświęceniem kapłańskim nieśli wszystko, co mieli, w ofierze. Oddawali swe ramię, mienie i życie!

Maniukin już na Kaukazie nieludzkiem odznaczał się barbarzyństwem. Wciągu jednego dnia mieczem i ogniem po kilkadziesiąt czerkieskich niszczył aułów i w bardzo krótkim czasie całe okolice tych walecznych górali obracał w perzynę. Z tego też powodu wiele otrzymywał krestów, pomimo, że jego osobistą waleczność tak żołnierze, jak niemniej i podwładni jego oficerowie w wielką podają wątpliwość, a nawet zdarzyło się, że w jednej z potyczek z czerkiesami, polak oficer nazwiskiem Michał Dąbrowski uniósł go na sobie z pola bitwy — zemglonego ze strachu! Tym sposobem polak ocalił mu życie.

Może to dla tego tak nieludzką zemstę wywierał na polakach?

Maniukin, obrabowawszy Rutkę, Ciechanowiec i Czartajew, spaliwszy i obrabowawszy pałac p. Fencza, a następnie Siemiatycze, zabrawszy wszędzie pokwitowania, jakoby ogromne sumy wypłacił za żywność dla ludzi i koni, oraz za inne materiały i potrzeby wojskowe, dnia 9 lutego opuścił Siemiatycze, udając się do Białegostoku.

Z Białegostoku napisał raport do generała Nazimowa w Wilnie, naczelnika Litwy. W raporcie owym najokropniejsze popisał brednie i fałszy, doniósł np. między innymi, że w bitwie pod Siemiatyczami, straciwszy sam tylko 20 ludzi, pobił powstańców na głowę, że powstańcy straciwszy 1000 ludzi w poległych, nie licząc rannych, na wszystkie rozpierzchli się strochy. (*)

Niepodobna pominąć mi tutaj jednego z sposobów Maniukina, jakim wzniewał nienawiść żołdatów do polaków i drażnił do zemsty i okrucieństw.

Jednemu z zabitych żołdatów sam wyróżnić kazał język i wydłubać oczy, poczem tego obrzydliwego trupa zgromadzonemu na to widowisko wojsku, pokazywał jako ofiarę niesłychanego w dziejach okrucieństwa Polaków. To wcale niezły — acz niegodny generała — środek wzniewania zemsty i fanatyzmu w dzikich żołdakach, którym, tłumacząc powstania powody i skutki, — prawił tak wiele, że walczą nietylko w cara obronie, ale równocześnie i w obronie wiary.

Polacy, pragnący tylko wypędzić z ojczyznanego kraju barbarzyńskich najezdzców, nie pragnęli ani nie pragną nigdy wypędzić z Moskwy moskiewskiego cara i moskiewskich bogów (car, knut i rubel w jednej osobie). Tam właściwa ich siedziba!

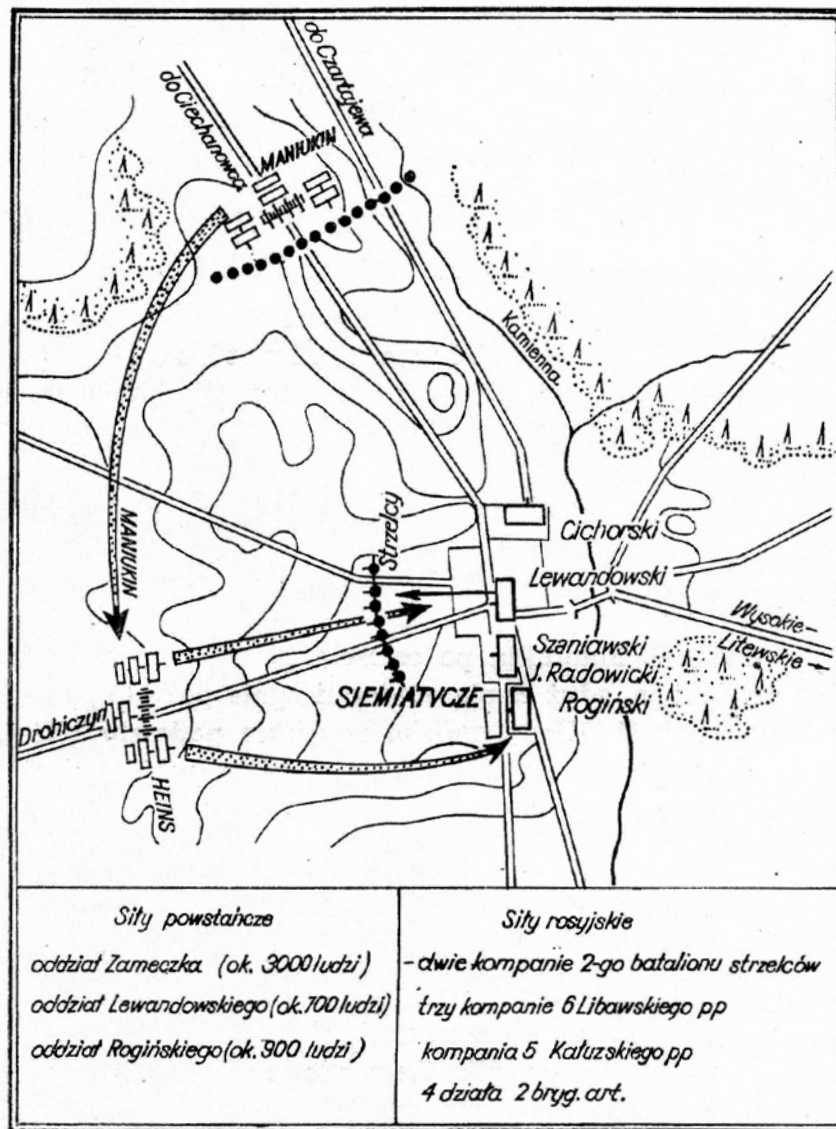
Jeden z powstańców — młody, chociaż szlachetny zapaleńiec — wyrwawszy się przy ataku na działa o kilkadziesiąt kroków przed innymi, powaliwszy jednego z artylerzystów na ziemię, — pewny zwycięstwa dosiadł armaty. Zanim pospieszył oddział powstańców, moskale zdolali młodego ranić i uchwycić zapaleńca, i uprowadzić z sobą.

Maniukin pokazywał go wojsku, ale nie jako przykład waleczności, a przeciwnie jako przykład niesłychanego zuchwałstwa, występku i zbrodni przeciw carowi.

Oficerów zaś: Branta, Barancewicza i innych, jakoby za nadzwyczajne odznaczenie się w boju, przedstawił do krestów. Obaj wymienieni kapitanowie w miesiąc później wprawdzie otrzymali kresty, mimo tego atoli wraz z innymi wstąpili w szeregi powstańców.

(*) Raport ów znany z publicznych dzienników tak polskich jak i moskiewskich, mieścił w sobie wszystko prócz prawdy.

■ Bitwa pod Siemiatyczami, 7 II 1863 r. (S. Góra, *Działalność powstańcza Romana Rogińskiego...*, s. 393)

- Rycina *Grupa ochotników opuszcza Grodno, aby dołączyć do armii powstańczej*, „L'illustration. Journal Universel” 1863, t. 41. Rytowała spółka ksylograficzna Best, Cosson, Smeeton & Cie według rysunku Jules’a Wormsa (1832–1924) na podstawie szkicu K [...] (Juliusza Kossaka?), Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2013 (zbiory Muzeum Podlaskiego w Białymstoku)

JÓZEF MAROSZEK
EWA ROGALEWSKA

WYDARZENIA POWSTANIA STYCZNIOWEGO I ROSYJSKIE REPRESJE WOBEC LUDNOŚCI NA ZIEMI SIEMIATYCKIEJ

*Cała instrukcja wam –
wszelkimi sposobami niszczyć, wykorzeniać element polski i katolicki*
płk Ignacy Jefimowicz Borejsza¹

Ludzie i pamięć

Publikacja, którą oddajemy do rąk czytelników jako trzeci tom *Studiów i materiałów do dziejów Siemiatycz*, podejmuje tematykę związaną z powstaniem styczniowym w roku upamiętnienia 160. rocznicy tego zrywu narodowego. Bitwa siemiatycka z 6 i 7 lutego 1863 r., jedno z największych starć powstańczych, była wielokrotnie opisywana przez świadków i historyków². Sama bitwa, jak i kolejne potyczki zapoczątkowały represje wobec uczestników oddziałów powstańczych, których zaborca rosyjski nazywał „szajkami”. Zarówno w latach 1863–1864, jak i do końca XIX w. powstańcom, ich rodzinom, a także osobom pomagającym i wspierającym działania powstańcze towarzyszyły nieustanne represje. Autorzy niniejszej pracy oprócz nich starali się przedstawić też tragiczne losy ludności pozbawianej wolności, majątku, honoru oraz zdrowia i życia. Wielu z nich skazano i przetrzymywano w znajdującym się w budynkach dawnego klasztoru karmelitów więzieniu w Bielsku Podlaskim oraz w dawnym klasztorze jezuitów w gubernialnym Grodnie.

---

¹ F. Biłgorajski, *Pamiętniki o sprawie chłopskiej 1863*, Warszawa 1956, s. 86.

² Zob. np. S. Góra, *Działalność powstańcza Romana Rogińskiego na Podlasiu*, „Rocznik Białostocki” 1966, t. 6, s. 361–404.

Dziś pamięć o uczestnikach powstania przygasła. Celebując wydarzenia, naszą uwagę skupiamy raczej na ich analizie, batalistycie czy sprawach politycznych. W prezentowanym wydawnictwie wydobyto z niebytu nazwiska osób biorących bezpośredni udział w powstaniu, złapanych przez zaborcę, ukaranych i upokorzonych. W publikowanym po raz pierwszy spisie powstańców przywołano zarówno nazwiska aresztowanych, jak i nazwy miejscowości, a czasem okoliczności wydarzeń. Ponadto szeroko przytoczono wypisy z literatury oraz carskich akt sądowych przedstawiających przypadki represji wobec polskiej ludności. Przedstawiając kolejne wydarzenia i akty sprzeciwu, oporu i walki, pragniemy przybliżyć skalę tych działań. Każdy przypadek kryje także tragedię opuszczonych rodzin. Pamięć rodzinna, która średnio trwa przez dwa–trzy pokolenia, nie zawsze przechowała zdarzenia sprzed 160 lat. Podobnie też nie znamy dokładnie miejsc wszystkich potyczek czy grobów powstańców. Niektóre wydarzenia i osoby udało się zachować dzięki kronikarzom, niekiedy zostały zapisane z ustnego przekazu, choć z czasem zyskały one różne interpretacje. Przykładem może być pamiętnik Romana Rogińskiego, w którym autor skupia się nie tylko na opisie bitwy siemiatyckiej, lecz także poddaje ocenie towarzyszy walki (czasem zbyt surowo)³. Jednocześnie jego opis dokonany we wspomnieniach po latach różni się w znaczny sposób od zeznania złożonego carskiej policji tuż po aresztowaniu (o którym zresztą nie wzmiankuje w publikowanym *Pamiętniku*)⁴.

Jedną z cech przytaczanych wspomnień i pamiętników jest ogromne nacechowanie emocjonalne. Możemy to dostrzec w umieszczonym w tej publikacji rozdziale *Spalenie 26 rannych i służby w pałacu p. Fenschaua* autorstwa Włodzimierza Czaplickiego⁵. Ten przekaz, zapisany i opublikowany zaledwie kilka lat po wydarzeniach, jest literackim zapisem świadectwa bezpośredniego świadka, jedyne ocalałego z pożogi szpitala usytuowanego w dawnym pałacu Anny Jabłonowskiej. Z kolei w przeciwieństwie do tych literackich opisów spis aresztowanych powstańców poprzez swoją lakoniczność podkreśla dramatyzm ich losów: całe życie aresztowanego, które odtąd legło w gruzach lub skończyło się zsyłką na Sybir, jest tylko suchym zapisem... Dziś żyją jeszcze potomkowie tamtych

---

³ [R. Rogiński], *Z pamiętnika Romana 1859–1963*, Kraków 1898.

⁴ Zob. m.in. S. Góra, *Działalność powstańcza...*; S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 1987; E. Szum, *Siemiatyckie 1863*, Warszawa 2020, *Obok Orła znak Pogoni... Powstańcy styczniowi na Białostocczyźnie*, red. Z. Koszytyła, Białystok 1985; B. Samarski, J. Danieluk, *Powstanie styczniowe na Białostocczyźnie. W 150. rocznicę wybuchu*, Białystok 2013; *Powstanie 1863. Podlaskie epizody*, red. M. Zemło, R. Dobrowolski, Supraśl 2014.

⁵ W. Czaplicki, *Moskiewskie na Litwie rządy 1863–1869. Dalszy niejako ciąg Czarnej Księgi*, Kraków 1869, s. 13–23.

bohaterów. Dzięki niniejszej publikacji można zajrzeć do spisów i poszukiwać śladów rodzinnych czy też prowadzić badania genealogiczne.

Wszystkie te wypisy i drobne notki wydobyte z archiwów są przywołaniem do życia plejady bohaterów – drobnej szlachty, duchownych, mieszczan, chłopów, Żydów. To okruchy historii, dzięki którym odtwarzamy społeczne tło powstania. Szukamy śladów osób i wydarzeń w krajobrazie kulturowym i badamy, w jakim stopniu pamięć o powstaniu styczniowym jest ważna dla lokalnej społeczności.

Bitwy i potyczki na ziemi siemiatyckiej w 1863 r.

Fragmentem opisu bitwy stoczonej w Siemiatyczach w dniach 6–7 lutego 1863 r., sporządzonym przez jej uczestnika Romana Rogińskiego, rozpoczynamy opowieść przywołującą wydarzenia z początku wybuchu powstania styczniowego na Podlasiu. Blisko 4300 powstańców (często ochotników, bez doświadczenia walki) walczyło z regularnymi wojskami rosyjskimi liczącymi około 2000 żołnierzy pod dowództwem gen. Zachara Maniukina. Po stronie polskiej znalazły się przybyłe z różnych stron województwa oddziały, m.in. pod dowództwem Władysława Cichorskiego „Zameczka”, który przyprowadził niemal 2000 osób z Łomżyńskiego⁶, Władysława Jabłonowskiego i Jana Matlińskiego „Sokoła” (z około 800–900 uczestnikami wcześniejszej bitwy pod Węgrowem), naczelnika wojskowego województwa podlaskiego Walentego Lenczewskiego, który połączony z oddziałami dr. Władysława Czarkowskiego i Ignacego Mystkowskiego nadszedł od strony Łosic, wiodąc 400–500 osób, oraz Romana Rogińskiego podążającego z Niemirowa po stoczonej tam bitwie⁷. W dwudniowych starciach zginęło niemal 200 powstańców, 300 odniosło rany. W odwecie Rosjanie zrabowali i spalili Siemiatycze, w tym urządzonej w pałacu Jabłonowskich szpital z rannymi⁸.

Wielki zryw narodowy, będący następstwem niewoli po rozbiorach Rzeczypospolitej oraz narastania kolejnego buntu Polaków po roku 1861, najdłużej trwał na Podlasiu. I nawet po jego zakończeniu,

⁶ Po drodze, w Rudce i Ciechanowcu, Cichorski odczytywał *Manifest* Tymczasowego Rządu Narodowego, werbował ochotników, prowadził szkolenia, zbierał broń i żywność. Do jego oddziału dołączyła również grupa mieszczan bielskich i młodzieży – warto wspomnieć, że wśród niej znajdował się późniejszy pisarz Józef Tokarzewicz „Hodi” (*Józef Tokarzewicz (Hodi)*, <http://grodziszczanin.blogspot.com/2013/03/jozef-tokarzewicz-hodi.html>, dostęp: 26 VI 2023 r.).

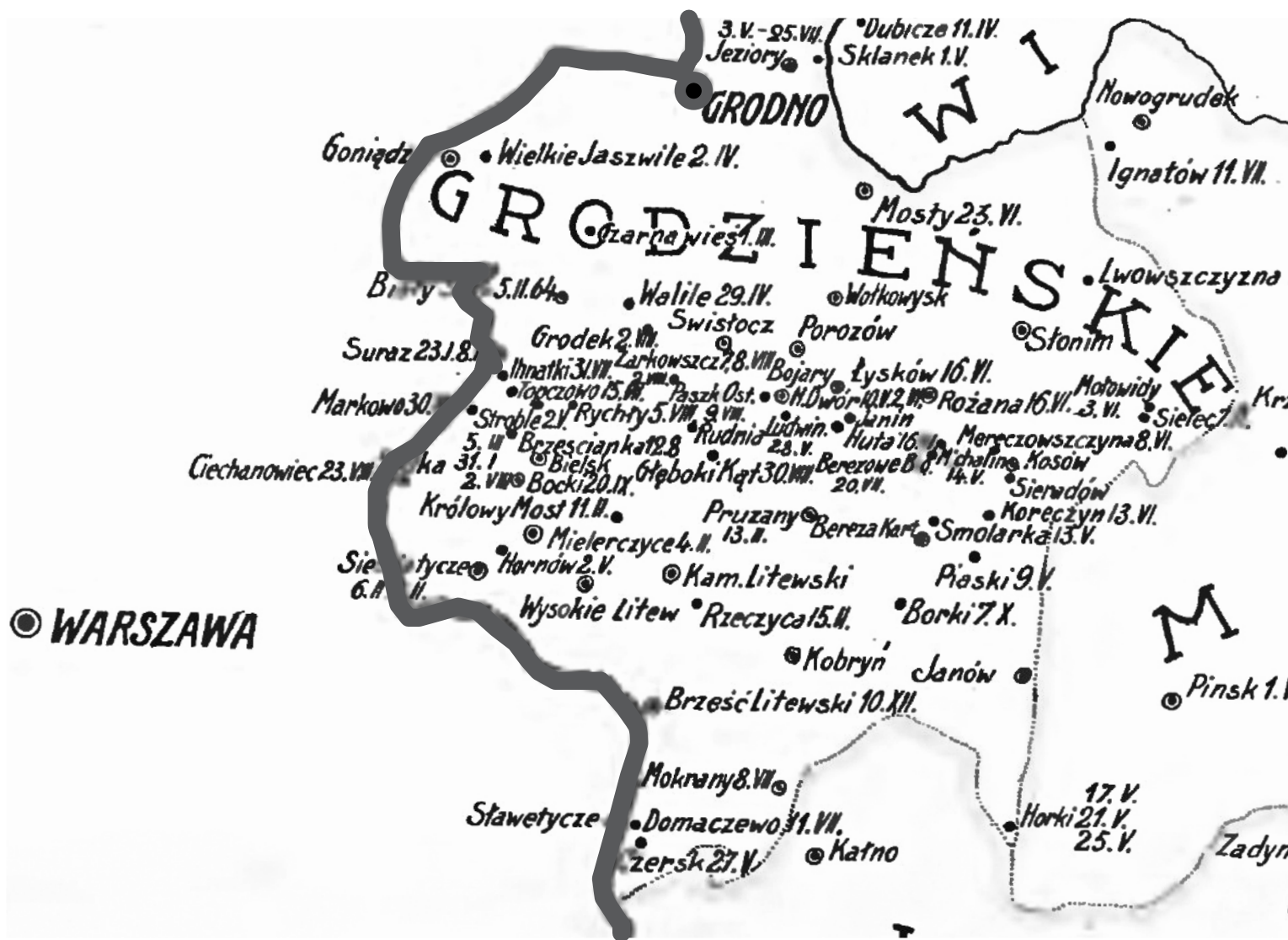
⁷ Zob. A. Dobroński, *Siemiatycze pod zaborem rosyjskim (1807–1914)*, w: *Studia i materiały do dziejów Siemiatycz*, t. 1, red. H. Majecki, wyd. 2 popr., Białystok–Siemiatycze 2022, s. 114–115.

⁸ E. Szum, *Siemiatycze 1863...*

- *Scena z potyczki pod Węgrowem 3 lutego*, drzeworyt, Kraków, po 1863 r. (zbiory Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego)

■ Mapa bitew z okresu 1863–1864 na Litwie i Rusi z datami starć, fragment z przedstawieniem województwa grodzieńskiego (S. Zieliński, *Bitwy i potyczki 1863–1864. Na podstawie materiałów drukowanych i rękopiśmiennych Muzeum Narodowego w Rapperswilu*, Rapperswil 1913)

■ Władysław Cichorski „Zameczek” (1822–1876), jeden z dowódców powstańczych bitwy siemiatyckiej z 7 II 1863 r. (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:W%C5%82adys%C5%82aw_Cichorski.JPG, dostęp: 26 VII 2023 r.)

aresztowaniu i straceniu zarówno przywódców (z Romualdem Trauguttem na czele), jak i zwykłych powstańców społeczeństwo wraz z Kościołem trwało, wierząc, że kiedyś Polska zrzuci kajdany.

Bitwę pod Siemiatyczami poprzedziły walki i potyczki rozegrane tuż po proklamacji *Manifestu* Tymczasowego Rządu Narodowego, opublikowanego i odczytywanego uroczystość podczas wieców w miastach i miasteczkach w całej Polsce. Warto przypomnieć najważniejsze wydarzenia, jakie rozegrały się w tym czasie na pograniczu Podlasia i Mazowsza:

- 23 stycznia – zdobycie stacji kolejowej w Łapach, przepędzenie żandarmów rosyjskich, zniszczenie urządzeń technicznych; w Stelmachowie część zgrupowania Władysława Cichorskiego „Zameczka” zaatakowała i rozbroiła „pewną ilość” żołnierzy carskich; również powstańcy z oddziału „Zameczka” częściowo zajęli Suraz, w którym przebywali Rosjanie dowodzeni przez Klimontowicza, Polaka z armii carskiej;
- 24 stycznia – odparty atak powstańców na załogę rosyjską w Tykocinie;
- 25 stycznia – przegrana potyczka z wojskami carskimi w Mężeninie;
- 27 stycznia – ponowne zajęcie stacji kolejowej w Łapach;
- 31 stycznia – zajęcie Rudki, odczytanie *Manifestu* Tymczasowego Rządu Narodowego.

Łącznie na Białostoczczyźnie w czasie powstania stoczono około 180 bitew i potyczek.

W pamiętniku Romana Rogińskiego czytamy, że przed bitwą pod Białą Podlaską, do której doszło 23 stycznia, „miało przybyć około 400 powstańców pod wodzą ks. Rozwadowskiego, proboszcza z Niemirowa nad Bugiem”⁹. Agitacja na rzecz powstania i czynne zaangażowanie w nie niemirowskiego proboszcza miały niewątpliwie wpływ na represje popowstaniowe. 4 lutego na tamtejszej przeprawie promowej miała miejsce znaczna potyczka rosyjskich wojsk pod wodzą gen. Iwana Nostitza z oddziałem powstańców dowodzonych przez Rogińskiego. Polacy atakowali nacierających kozaków, którzy przeprawiali promem przez Bug około 100 koni, tabor i blisko tysiąc ludzi. Przeprawa im się udała, a powstańcy otrzymali rozkaz zgromadzenia się przy plebanii niemirowskiej. Następnego dnia na cmentarzu grzebalnym pochowano jednego z dowódców oddziału Wołanina (profesora gimnazjum bialskiego). W tym samym dniu znaczny oddział powstańców napadł na transport rekrutów

⁹ [R. Rogiński], *Z pamiętnika Romana...*, s. 55.

wiezionych z Milejczyc do Wysokiego Litewskiego i ich oswobodził. 6 lutego w pościg za tym oddziałem wysłano z Brześcia rotę piechoty z dwiema armatami i 40 kozakami¹⁰.

Powiat bielski (w tym terytorium obecnego powiatu siemiatyckiego) podzielono na 22 wiejskie stráže, pod których nadzorem znalazły się okolice szlacheckie i majątki: Pietkowo, Malesze, Ciechanowiec, Brańsk, Rudka, Pobikry, Granne, Ostrożany, Lisowo, Drohiczyn, Boćki, Żurobice, Siemiatycze, Mielnik, Kleszczele, Dubiażyn, Orla, Grabowiec, Jagodniki, Narew, Wojszki. Ustalono, że w powiecie działały trzy „szajki” powstańcze złożone w ogromnej części z jego mieszkańców. Jeden z tych oddziałów przeszedł przez granicę do Królestwa Polskiego, jego członkowie zakopali tam broń i się rozeszli, drugi został w Lasach Wygonowskich, trzeci zaś w Lasach Rudzkich. To właśnie powstańcy z tych oddziałów, których aresztowano, znajdują się w prezentowanym w tej publikacji spisie.

Polityka caratu wobec Kościoła katolickiego

W przygotowania do zrywu narodowego angażował się też Kościół. Księża katolicy, którzy organizowali m.in. demonstracje patriotyczne, jawili się okupantowi jako wrogowie. Takie akcje przeprowadzone w powiecie bielskim przeciwko władzom rosyjskim odbyły się 29 i 30 maja 1862 r. w Rudce i w Siemiatyczach.

18 stycznia 1863 r. do Dziadkowic przybył oddział powstańców. Tamtejszy proboszcz ks. Adam Radziszewski uciekł do lasu, ale dowódca powstańczy kazał go z powrotem przyprowadzić na plebanię. Następnie nakazał mu zwołać ludzi do kościoła i ogłosić jakieś drukowane pismo. 27 stycznia, w niedzielę do Dziadkowic wkroczyli Rosjanie, którzy mieli aresztować duchownego. Ten jednak im umknął. Wówczas gniew skierowany został przeciwko miejscowemu wikariuszowi ks. Cyprianowi Siekluckiemu. 9 maja przesłuchała go Wojenna Śledcza Komisja. Kapłan zeznał:

Mam lat 36, seminarium duchowne kończyłem w Wilnie, byłem wikariuszem w parafii Dziadkowice. 27 stycznia 1863 r. o godz. 2 po południu udałem się na modlitwę do kościoła i gdym tam wszedł, zamknąłem drzwi za sobą od wewnątrz. W godzinę czasu usłyszałem krzyk około kościoła i groźbę wyłamania drzwi. Przestraszony wskoczyłem na chór i schowałem się za organy. Żołnierze dostali się do kościoła, obrewidowali wszędzie, znaleźli i mnie. Jeden z nich chciał mnie uderzyć bagnetem, ręką bagniet ten odrzuciłem od siebie. Wtedy żołnierz wymierzył ku mnie z karabinu, strzelił i ranił mnie w kiść prawej

---

¹⁰ *Bitwy i potyczki 1863–1864. Na podstawie materiałów drukowanych i rękopiśmiennych Muzeum Narodowego w Rapperswilu, oprac. S. Zieliński, Rapperswil 1913, s. 319.*

ręki. Jakiś oficer zaraz mnie zaaresztował i odesłał do Czartajewa, gdzie stało wojsko rosyjskie. W czasie rewizji kościoła jeden z oficerów, który dowodził rotą, jak się teraz dowiedziałem, sztabkapitan Wołodkiewicz, zabrał z kufra pieniądze kościelne, ale ile, nie wiem. Nazwiska tego oficera, który zabrał pieniądze, nie znałem, zauważyłem tylko, że był stary i siwy i w tym momencie dosyć pijany. Wtedy również ktoś zabrał spod stopni ołtarza 300 rubli srebrem, moich własnych, a z innego kufra wzięto srebro, ubranie i bieliznę stołową, co stanowiło własność szlachcianki Marii Olszewskiej. [...] Zaraz spalono archiwum kościelne, które wojsko znalazło w dzwonnicy. Oprócz rzeczy wymienionych z mego mieszkania zabrano ubranie, obuwie, książki i wszystko, co posiadałem w domu, w tem gotówki około 30 rubli¹¹.

Sprawozdanie przed Komisją Wojenno-Sądową do spraw politycznych w Białymstoku złożył też oficer 1. roty 2. batalionu strzelców:

27 stycznia otrzymałem ustny rozkaz dowódcy dywizji, by się udać z rotą i 50 kozakami ze wsi Czartajewo do miejscowości Dziadkowice, by zaaresztować tamtejszego proboszcza [był nim wówczas ks. Adam Radziszewski]. Po przybyciu do Dziadkowic udałem się na plebanię, gdzie w stołowym pokoju zastałem nakrycie na trzy osoby i niedojedzony obiad. W mieszkaniu nie było nikogo. Przeprowadziłem naprędce rewizję plebanii, znalazłem tam kilka funtów prochu i ustawę poborów do wojska w języku polskim. Doręczyłem to szefowi sztabu. Następnie zwróciłem się ku kościołowi, a gdy wejść doń nie mogłem, wypadło drzwi wyważyć, tym bardziej, że kogoś było słyhać wewnątrz. Gdyśmy się dostali do kościoła, przepatrzyliśmy wszystkie kąty. Żołnierze udali się na poddasze. Tam był ksiądz Cyprian Sieklucki. Wciskając się przez wąskie przejście, żołnierz mojej roty Błochow spotkał się z dwoma oczami, które błyszczały w ciemnościach. W obawie o swoje życie, jak to sam zeznał, dał strzał, od którego ksiądz Cyprian Sieklucki stracił kiść ręki (tylko dwa palce, jak to widać z innych zeznań). Co się tyczy 300 rubli, nic o nich nie wiem. O ile się orientuję w tej sprawie, mogę o niej tyle powiedzieć, że gdy doszły o to skargi do gen. Maniukina i generał rozkazał rzecz zbadać. Przy dochodzeniu żołnierze wskazali na chorążego Beka. Sprawę tę przedstawiłem panu generałowi. Później uznano, że ksiądz Cyprian Sieklucki winien jest współudziału w powstaniu, dlatego że w jego mieszkaniu znaleziono proch i ustawę polską¹².

¹¹ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i ojczyzny w latach 1861–1915*, cz. 2, t. 1, Sandomierz 1936, s. 88–89, 161–170.

¹² Tamże.

Ksiądz Cyprian został zesłany na Sybir. W 1883 r. wspominał: „W katordze byłem 4 lata przykuty do tacek, po czym osiedlono mnie na jakiś czas na Syberii, resztę zaś czasu swego wygnania przemieszkałem w Woroneżu. Uzyskałem prawo na wyjazd do Austrii i tam jadę obecnie”¹³. Jadąc z Woroneża do Małopolski, wstąpił do Siekluk, by odwiedzić rodzinę, mimo że władze państwowe mu tego zakazały. Tak opowiadał ks. Jan Sieklucki, inny duchowny z tej samej okolicy szlacheckiej:

Wuj mój ksiądz C.S. był synem Joachima i Józefy, małżonków Siekluckich, pochodził z Siekluk, o 8–9 kilometrów oddalonych od Dziadkowic [...]. Gdyśmy się dowiedzieli, że przyjechał zesłany za powstanie do Rosji krewny nasz ksiądz Cyprian Sieklucki, zesła się cała nasza rodzina w Sieklukach do księdza, tułacza, który miał wówczas lat około 60. Jego rękę zdeformowaną oglądałem wraz z innymi. O swoich przeżyciach, które mu zgotowało wygnanie, między innymi to opowiadał: „Proboszczem w Dziadkowicach z tytułem archidiacona białostockiego był w 1863 r. ks. Adam Radziszewski, człowiek niestary, liczący niewiele ponad lat 40. Kiedyśmy na plebanii dziadkowickiej w czasie obiadu usłyszeli, że kozacy zbliżają się od Bielska, ksiądz A. Radziszewski uciekł do ogrodu i ukrył się w ulu. Ja schowałem się na chór kościelny. Tam byłem raniony w rękę i straciłem palec”. Na tym zakończył do nas swe opowiadanie krewniak nasz ksiądz Cyprian Sieklucki¹⁴.

Dziekan bielski ks. Stanisław Włodkowski tak pisał w raporcie z 8 lutego 1863 r. do biskupa wileńskiego: „Wojska rządowe, co tyle wyrządziły szkód w Siemiatyczach, 27 stycznia bieżącego roku, przybywszy do kościoła w Dziadkowicach i wyrąbawszy drzwi kościelne, porujnowały stopnie u ołtarza, porujnowały podłogę, podarły ornaty, a z lepszych materię pozdzierały, kasę bracką zabrały, archiwum diakonatu spaliły, probostwo i wikariat zrabowały”¹⁵.

14 marca 1866 r. naczelnik wojenny powiatu bielskiego guberni grodzieńskiej w raporcie o różnych zamkniętych kościołach i kaplicach katolickich w jego powiecie wspominał, że katolicki kościół parafialny w Dziadkowicach jest nieczynny od 1863 r., dlatego że miał być w nim raniony ks. Sieklucki. Z tego powodu dziekan bielski ks. Stanisław Włodkowski zamknął kościół, a nabożeństwa parafialne odprawiano w kaplicy. W związku z tym gubernator grodzieński prosił o skasowanie tej świątyni:

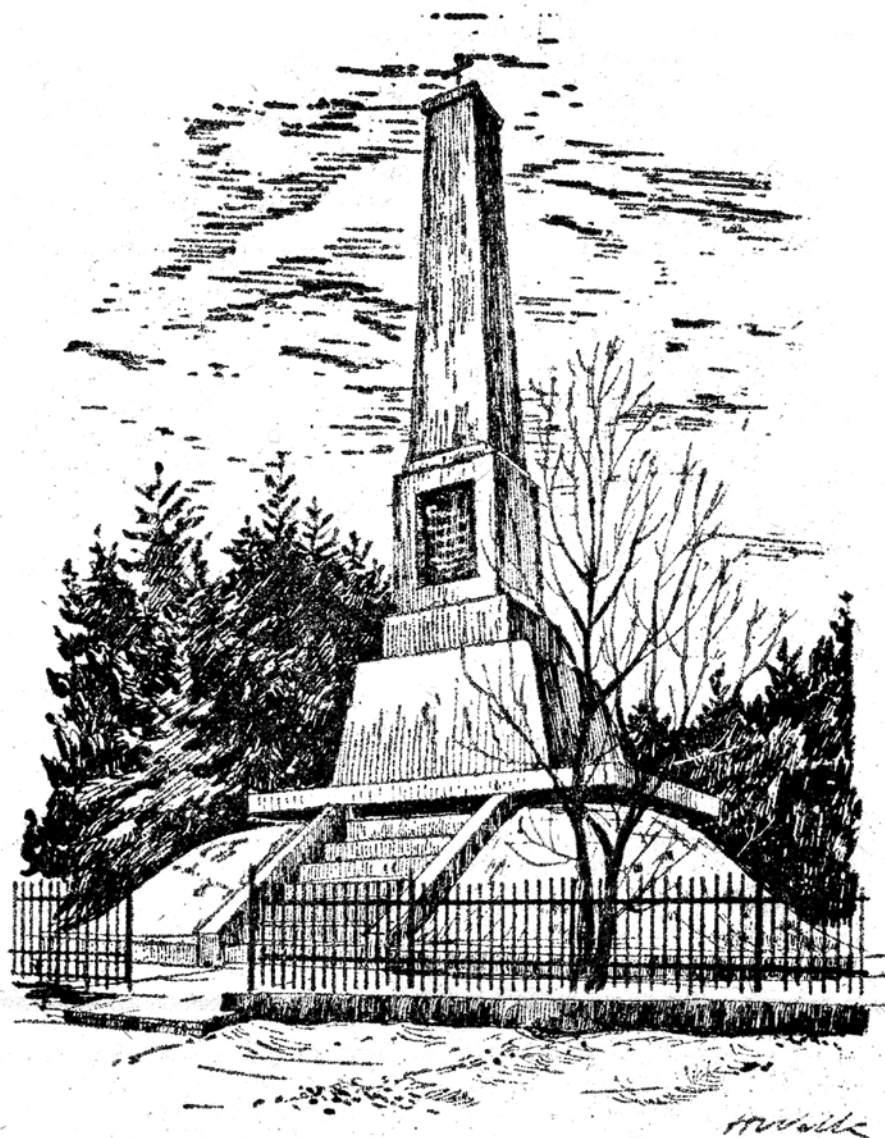
---

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

- Pomnik na mogile powstańców w Wygonowie. 2 V 1863 r. około 85 Polaków dowodzonych przez Franciszka Łatkowskiego poległo w czasie potyczki stoczonej z Rosjanami pod przywództwem gen. mjr. Beklemiszewa (rys. Henryk Wilk, *Pomniki Powstania Styczniowego*, „Gazeta Współczesna”)

„Wziąwszy pod uwagę tak złowrogie czyny proboszcza parafii Dziadkowie, jak i miejscowego dziekana, a w szczególności samowolne zamknięcie wzmiankowanego kościoła, którego dokonało miejscowe duchowieństwo rzymskokatolickie po wspomnianym wypadku, a następnie odmówiło otwarcia na powrót tegoż kościoła, nie widzę powodów przeszkadzać do skasowania kościoła rzymskokatolickiego w Dziadkowicach”¹⁶. Wobec tego generał-gubernator wileński polecił gubernatorowi grodzieńskiemu zamknąć ten kościół, co też ten uczynił i 17 marca 1867 r. zawiadomił o wykonaniu polecenia. W odpowiedzi 25 maja generał-gubernator wileński napisał: „Nie znajdując przeszkód względem przerobienia skasowanego kościoła katolickiego w Dziadkowiczach [*sic!*] na cerkiew prawosławną i użycie jej jako parafialnej dla parafii prawosławnej żurobickiej, upoważniam pana do wydania odpowiednich zarządzeń, a także do przekazania w używanie służby tej cerkwi gruntów, które należały do kościoła katolickiego w Dziadkowicach z budynkami tam się znajdującymi”¹⁷.

Na żądanie generała-gubernatora wileńskiego 14 maja 1868 r. gubernator grodzieński przesłał mu wykaz skasowanych kościołów i kaplic katolickich w guberni grodzieńskiej. Wśród nich była wymieniona świątynia we wsi Dziadkowie, która na mocy zarządzenia generała-gubernatora została przerobiona na cerkiew parafialną dla prawosławnych parafii żurobickiej¹⁸.

*

Na początku maja 1863 r. w okolicach Brańska walczył oddział ochotników z powiatu bielskiego, którym dowodził Franciszek Latkowski. 2 maja po starciu koło wsi Wygonowo dowodzeni przez gen. Beklemiszewa Rosjanie się wycofali. Idący w kierunku Białegostoku Latkowski natknął się ponownie na wroga w pobliżu Brześcianki, ale tym razem powstańcy ponieśli klęskę. Rosjanie spalili Łubin i dwór hrabiego Poletyły¹⁹. Wydarzenie to opisuje Stanisław Zieliński: „Druga część bielskiej organizacji [powstańczej] zbierała się w lasach dziadkowickich pod dowództwem Latkowskiego. Przeciw oddziałowi temu generał-major Beklemiszew wystąpił z Kleszczel z jedną rotą kozaków i napotkał Latkowskiego pod Hornowem. Powstańcy ukryli się za wałami w wybornej pozycji w lesie, przez 2 godziny wytrzymywali ogień moskiewski, raz po raz tylko odpowiadając celnymi strzałami

---

¹⁶ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i ojczyzny w latach 1861–1915*, cz. 2, t. 4, Sandomierz 1938, s. 17.

¹⁷ Tamże, s. 18.

¹⁸ Centralne Archiwum Historyczne Litwy w Wilnie [dalej: CAH Wilno], f. 97, op. 1, nr 190.

¹⁹ H. Kosieradzki, *Bielsk Podlaski. Dzieje miasta*, Bielsk Podlaski 1987, s. 137.

- Pomnik na mogile powstańców styczniowych, postawiony w 1988 r. w Orzeszkowie – wsi na skraju Puszczy Białowieskiej (kolekcja Józefa Maroszka z Białegostoku)

z ukrycia, aż po 2-godzinny strzelaniu Beklemiszew uznał za stosowne zaprzestać ognia, mając 11 zabitych i prawie tyluż rannych, podczas gdy powstańcy w swej dogodnej pozycji nie ponieśli strat²⁰.

*

W Centralnym Archiwum Historycznym w Wilnie do niedawna całkowicie niedostępny był zespół archiwalny nr 1257 zatytułowany Naczelnik Wojenny Powiatu Bielskiego Guberni Grodzieńskiej. W nim zaś znajduje się „Spis osób powiatu bielskiego guberni grodzieńskiej, aresztowanych za udział w powstaniu 1863/64”²¹, który obejmuje 1279 osób (numery 45–1274) – 39 powstańców odesłano do Grodna. W spisie tym wymieniono: 615 szlachciców (50%), 198 jednodworców (16%), 43 ziemian (4%), 86 mieszczan (7%), 29 Żydów (2%), 14 księży (1,14%), 275 chłopów (22%), 19 urzędników (2%).

W trakcie powstania w powiecie bielskim rozlokowano pułk wojsk carskich pod dowództwem płk. Amentowa, a jeden z jego batalionów, dowodzony przez mjr. Korfa, został zakwaterowany w Ciechanowcu. Przebywający tam od 16 września do 12 grudnia 1863 r. kpt. Gust aresztował blisko 80 osób. We wspomnianym wyżej spisie niemal przy wszystkich nazwiskach napisano, że areszt odbył się z nieznaney przyczyny. Żołnierze rosyjscy zajęli na swoje potrzeby budynek szpitalny²². Fakt ten był brzemienny w skutkach dla mieszkańców miasta i osady. Major Korf wraz z kilkoma oficerami, wśród których znajdował się znany z okrucieństwa kpt. Gust, wyprawiał się na ekspedycje w pobliżu Ciechanowca, gdzie zarówno na „ruskiej”, jak i na „polskiej” stronie rabował, a pijany Gust strzelał do ludzi i zabijał tych, którzy w lasach zbierali jagody i grzyby. Postanowieniem sądu powstańczego został skazany na śmierć. Wyrok wykonał powstaniec, mieszkaniec Ciechanowca Teofil Piotrowski (nazywany później przez sąsiadów Wisielcem) – powiesił Gusta na drzewie rosnącym na rozwidleniu drogi prowadzącej z Ciechanowca do wsi Tworkowice i Perlejewo²³. Do końca lat siedemdziesiątych XX w. na cmentarzu prawosławnym w Ciechanowcu stał grobowiec Rosjanina, z murowanym pomnikiem i żelazną tablicą z napisem w języku rosyjskim: *Zdieś pogriebien Major Gust powieszzen*

---

²⁰ Bitwy i potyczki..., s. 323.

²¹ CAH Wilno, f. 1257, op. 1, nr 124. Dziękuję prof. Sławomirowi Presnarowiczowi za udostępnienie cyfrowej kopii odnalezionego rękopisu.

²² W. Czaplicki, *Moskiewskie na Litwie rządy...*, s. 67.

²³ N. Tomaszewski, *NIECOdziennik Muzealny – Kartki z czasów powstania styczniowego*, <https://www.muzeumrolnictwa.pl/aktualnosci/aktualnosci-biezace/niecodziennik-muzealny-kartki-z-czasow-powstania-styczniewego> (dostęp: 30 VI 2023 r.).

polskimi miatożnikami. Wykonanie wyroku na kpt. Guście (awansowanym pośmiertnie do stopnia majora) uspokoiło nieco rosyjskich żołnierzy stacjonujących w Ciechanowcu.

W Centralnym Wojskowym Archiwum Historycznym w Moskwie znajduje się fond 484 zawierający materiały dotyczące powstania styczniowego.

Interesujące i obszerne wypisy zawarte są w dziele Pawła Kubickiego, który przytacza wiele przypadków represjonowania księży katolickich zarówno podczas powstania styczniowego, jak i do końca XIX w. Ksiądz Feliks Usiecki, proboszcz parafii w Domanowie, został oskarżony o kontakty z powstańcami i odbieranie od nich przysięgi, za co zesłano go do guberni permskiej, gdzie miał przebywać pod surowym dozorem policyjnym. Z kolei ks. Mikołaja Miłkowskiego, proboszcza parafii w Rudce (aresztowanego 16 września), oskarżono o wygłaszanie podburzających do powstania kazań i przeniesiono do parafii w guberni mohylewskiej pod „surowy dozór policji i opiekę prawomyślnego proboszcza”. Podobnie było w Brańsku, gdzie wikary ks. Stanisław Michalski za kontakty z powstańcami, dostarczanie ludzi i pieniędzy również został przeniesiony „pod opiekę prawomyślnego proboszcza”²⁴.

Aresztowani i uwięzieni oraz zmarli w więzieniu w Bielsku Podlaskim

Wielu aresztowanych powstańców trafiło do więzienia w Bielsku Podlaskim, które władze carskie umieściły w klasztorze pokarmelickim. Raz w tygodniu można było dostarczyć osadzonym żywność. Wspominała o tym w 1994 r. Wanda Malczewska, wnuczka Konstantego Skrzyszewskiego, plenipotentą Wiktora Maksymiliana Ossolińskiego, właściciela majątności Rudka. Nocą 31 stycznia 1863 r. oddział powstańców dowodzony przez Władysława Cichorskiego „Zameczka” zaatakował pół sotni Kozaków stacjonujących w Rudce, a w trakcie potyczki trzech Kozaków zginęło, czterech zostało rannych, sześciu wzięto do niewoli, pozostali zaś zbiegli. Konstany został aresztowany. „Baronowi Kurlandzkiemu – czyli gen. Zacharowi Beklemiszewowi – zrobiło się żal i dwóch młodych zwolnił przed wywózką na Sybir, za Konstantego pojechał tam jego brat, Franciszek Skrzyszewski. Za nim pani z wielkiego majątku pojechała na Syberię i tam wzięła ślub”²⁵.

W latach 1863–1865 w Bielsku Podlaskim zmarło 19 osób biorących czynny udział w powstaniu. Ich akty zgonów umieszczono w księdze zgonów parafii farnej. W przypadku Jana Nienarczuka,

²⁴ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 2, Sandomierz 1936, s. 529–531, 623–625, 661.

²⁵ Wspomnienia Wandy Malczewskiej (ur. 12 XI 1913 r. w Klewiance), córki Juliana, wnuczki Konstantego Skrzyszewskiego (J. Maroszek, E. Rogalewska, *Dwór i rezydencja ziemiańska w krajobrazie kulturowym Podlasia*, Białystok 1994, s. 20–21).

zmarłego 24 lutego 1863 r. w wieku 25 lat, i jeńca Jana Dworakowskiego z Broku w guberni łomżyńskiej, zmarłego 10 lutego 1863 r., liczącego lat 35, podano, że przyczynami śmierci były odniesione rany. 22 lutego 1864 r. na tyfus zmarł liczący około 60 lat Kazimierz Prószyński. Na tę samą chorobę zmarli – określani mianem przestępców politycznych: Maciej Kalikszty, syn Wincentego, mający około 25 lat, który zmarł 25 lutego 1864 r., Wawrzyniec Falkowski, lat około 25 lat, zmarły 7 marca 1864 r., Karolina Gierałtowska, lat 64, zmarła 1 kwietnia 1864 r., Franciszek Jamiołkowski, lat około 60, zmarły 31 maja 1864 r., oraz chłop Jan Rusiniak, lat około 30, zmarły 14 listopada 1864 r. Puchlina wodna była przyczyną śmierci innych przestępców politycznych, którzy żywot swój zakończyli w szpitalu miejskim w Bielsku – Andrzeja Lisowskiego, lat 22, który zmarł 6 lipca 1865 r., oraz Andrzeja Falkowskiego, lat 60, zmarłego 15 lipca 1865 r. Na bliżej nieokreśloną chorobę 7 grudnia 1863 r. zmarł w więzieniu w wieku 65 lat Józef Olszewski, wcześniej zaś, 30 sierpnia, aresztantka Katarzyna Ostaszewska. Więzienie było też miejscem śmierci: szlachcica Piotra Puławskiego, lat 66 (9 listopada 1863 r.), szlachcica Jana Kosińskiego, syna Marcina (13 listopada 1863 r.), 50-letniego Bonawentury Falkowskiego (6 czerwca 1864 r.), 21-letniego Mikołaja Żero (4 maja 1865 r.) i panny Jolanty Rałoliny (25 maja 1865 r.). Andrzej Lisowski, przestępca polityczny, który zmarł 6 lipca 1865 r. w wieku 22 lat, był bratem Ludwiki Lisowskiej Wróblewskiej (jej córka Marianna Wróblewska urodziła się 24 stycznia 1864 r. w Ogrodnickach)²⁶.

W źródłach historycznych rozsiane są wzmianki o pojedynczych osobach biorących udział w powstaniu. Można się z nich dowiedzieć, że uczestniczyli w nim m.in. mieszkaniec wsi Niemyje Ząbki Baltazar Olszewski²⁷ czy Stefan Szrodecki, właściciel mająteczku Szrodeczyzna koło Krasnej Wsi. We wspomnieniach rodzinnych przedstawiony był on jako gorący patriota i Polak. W dworze kozańskim przez długie lata przechowywano różaniec wykonany w więzieniu rosyjskim z kości (pozostałych po posiłkach), z wyrytym na krzyżu napisem: „Pamiętka z więzienia 1863”. Został on włożony do trumny Melanii ze Szrodeckich Mrukowej zmarłej w 1957 r. W posiadaniu Karola Nowickiego była bransoletka tzw. żałoby narodowej z okresu powstania styczniowego. Inną pamiętką po Stefanie Szrodeckim był katolicki krucyfiks z rzeźbioną w kości słoniowej pasją – dostał go od swego wuja bądź stryja, który był rzymskokatolickim księdzem, dziekanem²⁸.

---

²⁶ D. Michaluk, *Powstanie styczniowe w świetle akt metrykalnych parafii rzymskokatolickiej w Bielsku Podlaskim*, „Białostoczczyzna” 1991, nr 1, s. 19.

²⁷ CAH Wilno, f. 1257, op.1, nr 98.

²⁸ J. Maroszek, *Pięć wieków ziemi juchnowieckiej*, Juchnowiec Kościelny 2013.

- Matka Boska Powstańcza z 1863 r. z kościoła pw. Przemienienia Pańskiego i św. Michała w Jałównce. Po zamianie świątyni na cerkiew prawosławną do obrazu doszyto „szczyt” na potrzeby prawosławnego kultu i umieszczenia w ikonostasie (fot. Zbigniew Minko, przed konserwacją w 1992 r. przeprowadzoną przez Marię Błazińską-Orthwein z Warszawy)

- Pomnik na katolickim cmentarzu grzebalnym w Siemiatyczach upamiętniający poległych w tym miejscu powstańców z 1863 r. Na pomniku napis: „Polegli za Ojczyznę 6–7 lutego 1863 roku. Requiescant in pace. W 125 rocznicę parafianie 1988 r.”. (M. Malinowski, *Siemiatycze – Pamięci powstańców*, kurierpodlaski.pl/arttykul/siemiatycze-pamici-powstacow-1863/397739, dostęp: 26 VII 2023 r.)

Ogromnie ważnym materiałem do dziejów powstania styczniowego na interesującym nas obszarze są protokoły przesłuchań Bielskiej Komisji Wojenno-Śledczej ds. Politycznych, dziś przechowywane w Centralnym Archiwum Historycznym w Grodnie, w zespole akt gubernatora grodzieńskiego.

6 listopada 1863 r. 18-letni Walenty Szustakowski, chłop ze wsi Wiercień, zeznał przed płk. Borejszą, że napotkał na drodze grupę powstańczych policjantów: Józefata Kłopotowskiego z Kłopot, Radziszewskiego, Jana Pietraszkiewicza z Malewicz, Lubowickiego z Niewiarowa oraz Świtlińskiego, dowódcę kosynierów w „szajce” Antoniego Barancewicza. Zabrali go ze sobą do Wątek, gdzie otrzymał kosę. Dostarczycielem zapasów żywności do oddziału był ziemianin Uszyński. Później powstańcy odeszli do Mielnika, gdzie po ośmiu dniach pobytu Szustakowski porzucił swoją kosę i wrócił do Wiercienia. Przeleżał chory dwa dni w łóżku. Później udał się do Siemiatycz, gdzie złożył zeznanie przebywającemu tam oficerowi rosyjskiemu. Twierdził, że w czasie jego pobytu w „szajce” nie było potyczki z Moskalami. Przemieszczali się polami nocą. Oficerami byli Świtliński i Sobolewski, a odzież dostarczali Wyganowski z Wyganowa i Wincenty Tołwiński z Jasienówki²⁹.

To właśnie ten ostatni, 25-letni szlachcic Tołwiński, również złożył zeznania. Pod koniec stycznia 1863 r. w niedzielę wybrał się do kościoła w Dziadkowicach. W czasie mszy przyjechało tam 50 uzbrojonych ludzi w dwururki i szable. Udali się do karczmy, pochwycili wszystkich młodych mężczyzn, także Tołwińskiego. Pojechali do Żurobic, skąd też zabrali wielu do „szajki”. Dowódcą tego oddziału miał być niejaki Rylski (Bronisław?). Wincentemu udało się zbiec, wrócił do swego domu i żył spokojnie do września. Na początku tego miesiąca udał się do swej siostry, żony szlachcica Wincentego Poniatowskiego, do wsi Kłopoty-Patry. Po drodze zatrzymał go uzbrojony patrol powstańczy dowodzony przez Teofila Popławskiego. Okrążyli go i polecili jechać z nimi do Lasu Wałkowskiego, niedaleko majątku ziemianina Dziewandowskiego.

Innym zeznającym był piśmienny chłop z Żurobic, 25-letni Jan Litwinowicz, syn Antoniego, żonaty z Teodozją Dedulszczanką, uprawiający 6,6 ha ziemi. W końcu czerwca 1863 r. zeznał, że Fedor Sieguta, polski policjant z Żurobic, Wincenty Tołwiński, policjant z Jasienówki, ks. Popławski i Piotr Chwiedziuszko zmusili go do przystąpienia do „szajki”. Wpierw udali się do Jasienówki, gdzie Wincenty Tołwiński ich ugościł. Później poszli do wsi Choroszczewa, gdzie ziemianka Michalska dała powstańcom dwie pary butów. Z kolei w majątku Wałki ziemianina Malewskiego otrzymali trzy pary butów. Dalej poszli na Wałkowskie Błoto, gdzie znajdowała się

²⁹ Jego potomkiem jest Krzysztof Tołwiński z Małej Jasienówki, były poseł na Sejm RP, działacz Obywatelskiego Komitetu Obchodów Rocznic Powstania Styczniowego.

„szajka” Antoniego Barancewicza. Ten naczelnik „zrugał” Litwinowicza, że stawiał opór przy rekrutacji, i osadził go na cztery dni w areszcie. Później powstańcy udali się do Lasu Boćkowskiego. Na wieść o zbliżającym się silnym oddziale wojsk rosyjskich (10 rot piechoty) powstańcy przeprawili się przez Bug w Mielniku i udali się do Serpelic, a później do wsi Mętna. Litwinowicz bardzo detalicznie wskazał uczestników oddziału, informując, gdzie kto przebywa. Dał solidną podstawę dla moskiewskich aresztowań.

28 października 1863 r. w Bielsku przed Komisją, której przewodniczył płk Borejsza, zeznawał 22-letni chłop Piotr Kulesza, syn Józefa, ze wsi Korzeniówki należącej do majątku Romana Korzeniewskiego z Zaręb. W czerwcu 1863 r. został zwerbowany przez polskiego policjanta Wincentego Tołwińskiego i pojechał z nim do lasu za Wałkami, do majątku Żiuniewo (?), gdzie stacjonowała „szajka” Gromma. Później porzucił kosę i zbiegł. Po pewnym czasie przyjechał do niego tenże Tołwiński z rozkazem powrotu do oddziału, Kulesza go jednak nie usłuchał. Przed dwoma tygodniami (około 14 października) usłyszał w kościele, że wszyscy uczestniczący w „szajce” winni się ujawnić. Kulesza oraz Jan Piotrowski, Jan Teleszkiewicz i Franciszek Ciepłuch udali się do Żurobic, gdzie przebywał oficer rosyjski. Ten wysłał ich do majora do Siemiatycz, który rozpytał o ich udział w „szajce”, a następnie odesłał do domów. 24 października na wezwanie stawili się w Bielsku. Pomocnikiem w dowodzeniu „szajką” Gromma był Świetliński „Piorun”. Polskimi policjantami byli Julian Kamiński z Korzeniówki i Tomasz Zaręba ze wsi Zaręby, aresztowani i więzieni w Bielsku.

W połowie sierpnia 1863 r. do powstańczego oddziału został wcielony 18-letni Walenty Smorczewski, syn Antoniego. Oddział trzykrotnie przechodził przez Bug. 18 października zgodnie z poleceniem oficera udał się do Bielska. W czasie jego dwutygodniowego pobytu w „szajce” nic specjalnego się nie zdarzyło. Nie było potyczek, a powstańcy cały czas byli w marszu. Odwiedzili majątki Ludwinowo i Minczewo, a także wsie: Chrołowice, Chutkowice i Putkowice. W Królestwie Polskim oddział był w Korczewie i Klimczycach. We wszystkich wspomnianych miejscowościach ziemianie, szlachcice i chłopcy witali powstańców z wielką radością i dobrowolnie dostarczali im jedzenie. Mieszkańcy Mogielnicy towarzyszyli im przez dwie wiorsty „z polskim hymnem *Boże, coś Polskę*”. Dowódca „szajki” zwał się Barancewicz. Jego pomocnikami byli Świetliński „Piorun” i Wołkowolski, ziemianin z majątku Ludwinowo. Podczas pobytu oddziału koło Wirowa broń dostarczył im jakiś ziemianin. Jeden z przewodników, który pochodził ze wsi Śledzianów, przeprowadził oddział przez Bug koło wsi Arbasy. Polskimi policjantami byli: mieszkaniec Śledzianowa, Adam Rostkowski z Arbasy (był w areszcie w Ciechanowcu), Mikołaj Boreluk, syn Jana (także był w areszcie w Ciechanowcu),

Moczulski ze wsi Morze (wówczas najprawdopodobniej znajdował się w więzieniu w Bielsku) i Poniatowski z Radziszewa.

Seweryna Tołoczkę, 25-letniego chłopca z Czechów, w końcu czerwca koło wsi Czaje zatrzymała 12-osobowa grupa uzbrojona w dubeltówki, szable i pistolety. Został doprowadzony do oddziału „Pioruna”, gdzie otrzymał kosę. Po pięciu dniach „szajka” przeszła przez Bug i koło Siedlec stoczyła nieduzą potyczkę z wojskami rosyjskimi. Po miesiącu koło Serpelic pojawiła się „szajka” licząca około 500 osób. 14 października Tołoczko stał się w Bielsku u naczelnika, płk. Borejszy.

Szlachcic ze wsi Popławy, 26-letni Michał Piotrowski, syn Marcina, w połowie Wielkiego Postu 1863 r. został zatrzymany przez 600 powstańców koło Drohiczyna. „Szajka” przeszła Bug i udała się do Królestwa Polskiego. Dowodził nią ks. Podleski, a w jej skład wchodził m.in. szlachcic Ludwik Brzeziński, Józef Brzeziński z Popław czy Tański z Rudki. Dwukrotnie doszło do potyczek z wojskami rosyjskimi. Piotrowski zbiegł, ukrywał się w lasach w powiecie białskim, przez tydzień karmił się kartoflami sekretnie wykopywanymi z ogrodów. Ponownie został wzięty do konnej „szajki” Brancewicza i z nimi udał się w stronę miasteczka Boćki. W oddziale był też ziemianin Krasowski z Dołubowa. „Szajka” działała w lasach boćkowskich, rudzkich i Puszczy Białowieskiej. Do oddziału zrekrutowano chłopów ze wsi Szmurły i Popławy. W lesie rudzkim Michał Piotrowski porzucił pikę i udał się do Brańska do sztabkapitana Wołkowa. W Komisji Bielskiej był przesłuchiwany 30 września 1863 r.

7 października 1864 r. zeznanie składał Józef Grzybowicz, powstaniec z oddziału Romana Rogińskiego, który był gumiennym w Bacikach u ziemianina gen. Fenschaua. Stwierdził, że przed czterema tygodniami przybyło tam pięciu powstańców (trzech konno, a dwaj na wozie), pytali o owies. Zboża tego nie było w folwarku, wobec tego zapytali o drogę do majątku Baciki (Średnie) ziemianina Ciecierskiego i odjechali. Kiedy Grzybowicz był gumiennym w folwarku Anusin, należącym do ziemianina Fenschaua, w styczniu został zabrany przez polskich powstańców i w ich oddziale przebywał przez trzy dni. W czasie rozpoczęcia potyczki siemiatyckiej zbiegł. W „szajce” byli też Puchalski, gumienny z folwarku Ogrodniki należącego do Fenschaua, oraz Twarowski z Twarog.

Wśród zeznających był także szlachcic Wincenty Wygonowski z Wygonowa, powstaniec z oddziału Gozdeckiego, który służył w majątku Koryciny. Powstańcy zabrali go ze sobą i powiedli do wsi Gnojno za Bugiem, gdzie w chatach byli rozlokowani powstańcy. Mieszkańcy przyjmowali ich z radością. Nawet sam unicki świąszczenik tamtejszej cerkwi błogosławił obrońców ojczyzny i podarował im 300 rubli. Wygonowski zbiegł z oddziału, ale został pochwycony – otrzymał

25 batów. Gdy opuścił oddział, wyrzucił kosę do Bugu i zgłosił się do przebywającego we wsi kapitana, który nakazał mu udać się do Bielska. Dowódca Gozdecki pochodził spod Kocka w Królestwie Polskim. Oficerami byli Kuczyński z majątku Korczew i Orzechowicz z majątku Strzałków.

Od stycznia 1863 r. do oddziału Czarkowskiego, doktora z Łosic, należał Mateusz Pikało, chłop ze wsi Bużyska. Gdy oddział złożony z 300 powstańców ruszył do Siemiatycz, Pikało miał porzucić kosę i uciec do majątku Szkopy. W październiku usłyszał, że ci, którzy dobrowolnie wezmą udział w powstaniu, zostaną uniewinnieni. Udał się do Siemiatycz do kpt. Emilianowa, gdzie złożył swoje zeznanie. Ten nakazał mu stawić się w Bielsku 20 października. Po bitwie siemiatyckiej Władysław Czarkowski „Czajka” wyjechał do Łosic do żony. Został jednak ujęty i odstawiony do Siedlec, gdzie go rozstrzelano 29 lipca 1863 r.³⁰

Prześladowania ziemian

Warstwą społeczną ostro represjonowaną przez carskich urzędników byli właściciele ziemscy³¹. W 1863 r. za udział w powstaniu styczniowym władze skonfiskowały Henrykowi hr. Załuskiemu, synowi hr. Ludwika (1804–1856), majątek Czaje. Z kolei hr. Władysław Załuski (ur. około 1832 r.), właściciel dóbr na Grodzieńszczyźnie, jako podejrzany o przynależność do organizacji narodowej został zesłany do Rosji, gdzie miał zamieszkać pod dozorem policji. Wyjechał z Warszawy 8 stycznia 1864 r. w piętnastej partii zesłańców do Pskowa, skąd na podstawie rozporządzenia MSW wysłano go do guberni kazańskiej. Zapewne jeszcze w tym samym roku przybył do Jadrynia wraz z żoną Klementyną i siedmiorgiem dzieci – córkami: Wandą, Józefą i Anną oraz synami: Ignacym (ur. około 1851 r.), Edwardem (ur. około 1856 r.), Kazimierzem (ur. około 1857 r.) i Julianem (ur. około 1858 r.). Pozostawiony bez środków utrzymania (jego bogaty wuj Ciecierski odmówił mu wszelkiej pomocy) zmarł

---

³⁰ Centralne Archiwum Historyczne w Grodnie [dalej: CAH Grodno], f. 1, op. 34, nr 697; *Povstanczeskoje dviżenie v Grodnenskoj gubernii 1863–1864 gg*, Brest 2006.

³¹ *Spisok imenjam severo-zapadnago kraja podleżaščich prodaže v 2-ch godičnyj srok na osnovanii vysočajšago poveljenja 10 dekabrja 1865 goda. I. po Grodnenskoj gubernii*, Wilna 1866, s. 12–13; J. Iwaszkiewicz, *Wykaz dóbr ziemskich skonfiskowanych przez rządy zaborcze w latach 1773–1867*, w: *Ziemiaństwo i większa własność rolna. Stan posiadania, praca społeczna i gospodarcza, produkcja i obciążenia*, Warszawa 1929; J. Kaczkowski, *Konfiskaty na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim po powstaniach roku 1831 i 1863*, Warszawa 1918.

- Kościół rzymskokatolicki z 1420 r. pw. Bożego Ciała, NMP, św. Mikołaja Biskupa i Wszystkich Świętych w Mielniku, ufundowany przez wielkiego księcia litewskiego Witolda. W ramach represji po powstaniu styczniowym zamknięty w 1866 r., a w 1871 r. zamieniony na cerkiew prawosławną. Spalony w 1915 r. (fot. 1915 r., kolekcja Józefa Maroszka z Białegostoku)

■ Ruiny kościoła zamkowego w Mielniku, około 1979 r. (fot. Antoni Oleksicki, kolekcja Józefa Maroszka z Białegostoku)

w nędzy na zesłaniu 20 listopada 1865 r. – „koledzy złożyli się na trumnę i pogrzeb”. Rodzina wróciła do kraju w 1866 r.³²

Na podstawie specjalnej instrukcji carskiej z 23 lipca 1865 r. wydzielono majątki ziemskie tzw. *instrukcyjne* do sprzedaży zasłużonym Rosjanom na ulgowych warunkach. W obwodzie białostockim było ich 45, z tego 35 stanowiły folwarki skarbowe (tzw. fermy). Natomiast pozostałych 10 zostało skonfiskowanych polskim ziemianom za ich udział w powstaniu styczniowym³³.

Również za udział w powstaniu 28 września 1864 r. został aresztowany Karol Wiewiórowski ze Szczytów Nowodworów pod Bielskiem. Także rodzina Węgierskich brała aktywny udział w zrywie, a należący do niej w latach 1864–1866 majątek Kalnica uległ znacznemu zniszczeniu. W ramach represji popowstaniowych został on skonfiskowany i w 1878 r. sprzedany chłopom z Kiersnowa. Ponieważ jednak jako Polacy i katolicy nie mieli oni prawa zakupu majątków ziemskich, nabyte grunty zapisano na prawosławnego Stefana Żarskiego. Po wykryciu tego faktu Kalnicę ponownie skonfiskowano, po czym sprzedano Iwanowi Jefremowskiemu.

15 stycznia 1867 r. w miejscowości Obniże skonfiskowano mienie Teodora Białobrzeskiego i jego zięcia Januszewicza³⁴. W tym samym roku za udział w powstaniu styczniowym zasekwestrowano należący do Józefa Kurzenieckiego majątek Pokaniewo i zmuszono go do sprzedaży dóbr generałowej Annie Buckiewiczowej, wdowie po Michale.

Działalność powstańcza prowadzona była też we dworze w Dołubowie, który od drugiej połowy XIX w. był własnością rodziny Pieńkowskich: Jana (zm. 1890), Dominika i Kajetana Ludwika (zm. 1905). Ostatni z nich był komisarzem w powstaniu styczniowym na powiat bielski, jego żoną była Wiktoria Władyczańska, również uczestniczka zrywu. 25 grudnia 1864 r. władze carskie dokonały sekwestru majątków Pieńkowskiego – Osnówka, Dołubowo i Sutno³⁵. Dzięki staraniom

³² Powstanie styczniowe – uczestnicy, Genealogia Polaków, <https://genealogia.okiem.pl/powstancy-styczniowi?nazwisko=Za%C5%82uski> (dostęp: 27 VI 2023 r.).

³³ J. Danieluk, *Instrukcja z 23 lipca 1865 roku oraz jej zastosowanie na terenie byłego obwodu białostockiego w latach 1867–1878*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2019, t. 71, nr 1, s. 127–166.

³⁴ CAH Wilno, f. 1257, op. 1, nr 118.

³⁵ Tamże, nr 84; J. Władyczański, *Skąd nasz ród*, „Dyskusja. Kwartalnik Wojewódzkiego Domu Kultury w Białymstoku” 1990, nr 1/22.

Michała Pieńkowskiego – brata Kajetana Ludwika, stacjonującego w Petersburgu oficera carskiej artylerii – dołubowski majątek nie uległ konfiskacie, a nałożono nań tylko kontrybucję³⁶.

Martyrologia duchowieństwa

Oprócz aresztowań i zsyłek księży na Syberię stosowano wobec nich również inne formy powstaniowych represji. Powszechne były: ograniczanie liczby odprawianych nabożeństw lub ich zakaz, pozbawianie majątku Kościoła katolickiego, zamykanie świątyń, a także ich zmiany na cerkwie prawosławne. Ksiądz Józef Srzedziński, proboszcz w Perlejewie, został aresztowany 3 lipca 1863 r. za wygłoszenie kazania „podburzającego” do udziału w powstaniu. Pięć miesięcy później, 5 grudnia generał-gubernator Michaił Murawjow wyraził następującą opinię: „Podług mego sądu trudno księdza Józefa Srzedzińskiego uznać za prawomyślnego pod względem politycznym, skoro go oskarża oddziałowy naczelnik wojenny mjr Korf, osoba mająca u rządu zaufanie. Pozostawienie w kraju takiej jednostki nie mogłoby nie mieć szkodliwych następstw dla innych mieszkańców. Z tego względu księdza Józefa Srzedzińskiego oskarżonego o wygłoszenie w kościele kazania podburzającego i o pobudzenie do powstania, wysłać na mieszkanie pod dozór policyjny do guberni orenburskiej”³⁷. Również administrator perlejewskiej parafii ks. Jan Borzym został zesłany na Syberię³⁸.

Ksiądz Piotr Wasilewski, proboszcz parafii Mielnik, uczył u siebie języka polskiego dwóch chłopców. W 1865 r. kapłana ukarano grzywną 100 rubli na rzecz rodzin, które ucierpiały w czasie powstania³⁹. W 1866 r. generał-gubernator wileński pisał: „Dwie parafie rzymskokatolickie w miasteczku Mielnik i wsi Niemirów [...] nie posiadają odpowiedniej liczby domów, a nadto kościoły ich stoją w okolicy zamieszkałej przez ludność prawosławną, przeto pozwalam te kościoły pozamykać”. Pierwszą świątynię w Mielniku zamknięto 16 września, a drugą dzień później. Również grunty tych kościołów (33 dziesięciny ziemi), a także niemirowskiego, oddano dla służby cerkiewnej mielnickiej parafii prawosławnej. Jeden z kościołów mielnickich przekazano jako filię Cerkwi prawosławnej, a zamienioną na mieszkanie plebanię przejęła cerkiewna służba. W 1874 r. sprawnik powiatu bielskiego zapisał:

---

³⁶ Dołubowo, <http://dworypogranicza.pl/index.php/dwory/99-dolubowo> (dostęp: 20 VII 2023 r.).

³⁷ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 1, s. 216.

³⁸ J. Białynia-Chołoddecki, *Pamiętnik powstania styczniowego w pięćdziesiątą rocznicę wypadków*, Lwów 1913.

³⁹ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 3, Sandomierz 1936, s. 381.

„Kościół parafialny w Mielniku, murowany, kryty dachówką, zamknięty z rozporządzenia gubernatora grodzieńskiego z 6 IX 1866 r. [...], w 1871 r. przerobiony został na cerkiew prawosławną. [...] Kościół parafialny w Niemirowie, murowany, kryty dachówką, zamknięty został z tego samego rozporządzenia gubernatora grodzieńskiego z 6 IX 1866 r., ma być filią głównej cerkwi mielnickiej”⁴⁰. Dopiero 10 listopada 1905 r. car pozwolił zwrócić katolikom kościół w Niemirowie.

Przykładów zamknięcia świątyń katolickich bądź ich przekazania w ręce prawosławnych było wiele. Gubernator grodzieński zaproponował generałowi-gubernatorowi wileńskiemu, by ten skasował parafialny kościół katolicki we wsi Sady, do którego należało tylko 193 parafian. 15 kwietnia 1865 r. zamknięto tę drewnianą, krytą gontem, zupełnie zgrzybiałą świątynię, sprzęty zaś oddano do Drohiczyna. W 1871 r. kościół rozebrano, a materiał budowlany przekazano prawosławnej parafii w Narojkach. Z kolei 2 września 1865 r. gubernator grodzieński zawiadomił diecezję wileńską, że rząd zamknął drewnianą, krytą gontem kaplicę domową w majątku Mierzynówka w parafii Pobikry. Budynek pozostał w ręku właściciela majątku. Także ze względu na małą liczbę parafian 27 stycznia 1866 r. został zamknięty kościół parafialny w Milejczycach, który przerobiono na cerkiew prawosławną pw. Ducha Świętego. Podobnego argumentu o małej liczebności parafian użyto w 1866 r. przy zamykaniu kościoła w Wilanowie, który zamieniono na filialną kaplicę pw. Podwyższenia Krzyża Świętego prawosławnej parafii w Telatyczach. W Leniewie funkcjonowała murowana, kryta dachówką kaplica rzymskokatolickiej parafii Narew. Wzniósł ją z pozwolenia władzy duchownej ziemianin Leszczyński. Po jego śmierci zdaniem władz carskich nie miała już ona racji bytu. Dlatego 12 czerwca 1866 r. gubernator grodzieński prosił generała-gubernatora wileńskiego o jej zamknięcie. W 1874 r. informowano, że kaplica została zamknięta, a budynek pozostał w rękach właściciela. We wsi Chlewiszcze w parafii Milejczyce generał-gubernator wileński zezwolił na przerobienie drewnianej kaplicy katolickiej na prawosławną filię parafii połowieckiej pw. św. Aleksandra Newskiego.

Kościóły i kaplice zamykano też z innych powodów. Na przykład 3 września 1867 r. generał-gubernator wileński polecił skasować kaplicę w Klukowiczach w parafii Wielanów, ponieważ utworzona została w domu prywatnym, a znajdujące się w niej rzeczy przekazano duchowieństwu katolickiemu⁴¹. Powołując się na to samo polecenie, zamknięto kaplicę w Połowcach w parafii Milejczyce, a jej wyposażenie przekazano duchownym katolickim.

⁴⁰ Tamże, cz. 2, t. 4, s. 27.

⁴¹ Tamże, s. 97–99.

- Kościół Trójcy św. w Wolczynie zamieniony na cerkiew w czasie powstania styczniowego (fot. 1938 r., kolekcja Józefa Maroszka z Białegostoku)

■ Kuźnia dworska w majątku Pieńkowskich w Sutnie, miejsce wyrobu broni powstańczej (fot. z okresu międzywojennego, zbiory Muzeum Narodowego w Warszawie, Zbiory Ikonograficzne i Fotograficzne)

■ Artur Grottger, Cykl „Polonia”, III *Kucie kos*, 1863 (fot. domena publiczna)

- Władysław Czarkowski (1827–1863), „Pióro”, „Czajka”, lekarz, uczestnik bitwy pod Siemiatyczami, dowódca oddziału powstańczego, naczelnik okręgowy pow. łosickiego, a następnie naczelnik cywilny pow. bielskiego, skazany na karę śmierci przez Rosjan i rozstrzelany w Siedlcach (fot. domena publiczna)

■ Pomnik upamiętniający Władysława Czarkowskiego (fot. domena publiczna)

Kapłanów represjonowano także za działania antyrosyjskie. 10 marca 1864 r. został aresztowany administrator parafii w Świsłoczy ks. Julian Tarassowicz, ponieważ pozwolił w swoim kościele śpiewać zakazane hymny i przechowywać chorągiew z emblematem złamanego krzyża. Przeniesiono go na wikariat do Słonima⁴². Z kolei proboszcz parafii Waniewo ks. Bartłomiej Piekarski przed uroczystością Bożego Narodzenia w 1862 r. namawiał z ambony parafian, by ci nie żalowali swego majątku, żeby matki nie powstrzymywały swoich synów, którzy będą chcieli walczyć w powstaniu, by przywrócić wolną Polskę, występował też przeciw państwu rosyjskiemu. Gdy w nocy z 22 na 23 stycznia 1863 r. do Waniewa z Królestwa Polskiego przybyła cała masa powstańców, ks. Piekarski przyłączył się do nich i razem udali się do Pszczółczyna, Pajewa i Radul. Z Waniewa w kierunku Tykocina poszli wszyscy mężczyźni zdolni do noszenia broni. Ksiądz wrócił do wsi w nocy 24 stycznia, cały „obryzgany błotem”.

Duchownych wtrącano do aresztu również za inne „przewinienia”. 1 sierpnia 1864 r. dziekan białostocki ks. Józef Bąkowski raportował, że 31 lipca został zatrzymany ks. Ignacy Pongański, proboszcz parafii Surąż, ponieważ nie odprawił „galowego” nabożeństwa za cesarza. 11 grudnia zwolniono go z aresztu, lecz generał-gubernator wileński zażądał, by usunąć księdza z probostwa, bo jest oskarżony o przestępstwa polityczne. Z kolei 20 kwietnia 1865 r. następny proboszcz suraski ks. Franciszek Borzym nakazał bić w dzwony kościelne o godzinie 13, gdy powieszono powstańca Laskowskiego zdjęto z szubienicy i złożono do ziemi. Bicie dzwonów ubliżyło prawosławnemu Kotowiczowi. Duchownego zaliczono do IV kategorii przestępców politycznych i usunięto z parafii⁴³.

Gdy ppor. Bazylewski obejmował stanowisko policyjnego naczelnika w Brańsku, poprosił słynącego z okrucieństw płk. Borejszę, wojennego naczelnika powiatu bielskiego, o instrukcję w nowym miejscu pracy. Ten mu odpowiedział: „Cała instrukcja wam – wszelkimi sposobami niszczyć, wykorzeniać element polski i katolicki”⁴⁴. Ta idea przyświecała brutalnemu traktowaniu nie tylko powstańców i ich rodzin, lecz także przedstawicieli Kościoła katolickiego, czego widocznym znakiem jest publikowany poniżej spis aresztowanych w powiecie bielskim.

⁴² P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 3, s. 318–319; t. 4, s. 27–28, 30–32, 96–99.

⁴³ Tamże, cz. 2, t. 1, s. 30, 74; cz. 2, t. 3, s. 626.

⁴⁴ F. Biłgorajski, *Pamiętniki o sprawie chłopskiej...*, s. 86.

W Bielsku Podlaskim stacjonował carski garnizon, który podejmował kolejne akcje wymierzone w Polaków. Jesienią 1863 r. w stronę Bociek wyruszyły wojskowe oddziały, aby wylapywać powstańców, grabić chłopską żywność, zabierać konie. Dla carskich żołnierzy przemoc zastępowała prawo.

W 1863 r. Filip Michowski i Antoni Urban, mieszkańcy Hodyszewa, chwycili za broń⁴⁵. Wzięli udział w walkach o wyzwolenie ojczyzny i w ofierze za jej wolność złożyli swe młode życie. Okoliczna ludność chętnie dawała powstańcom żywność, przestrzegała przed Moskalami i paraliżowała działalność szpiegów, którzy śledzili każdy krok powstańców. Udzielanie takiej pomocy było trudne i niebezpieczne, a jednak nikt się nie wahał. Dzięki temu żaden powstaniec nie wpadł w ręce wroga. To całkowite oddanie się hodyszewian sprawie narodowej wywołało złość zaborców. Ofiarami represji stali się ci, którzy zdaniem Moskali byli buntownikami. Aresztowano osiem osób i osadzono je w więzieniu w Bielsku Podlaskim. Potem zwolniono tylko ks. Feliksa Bańkowskiego, a resztę wywieziono na Sybir. Byli to: Jakub Łopieński, Stefan Marcińczuk, Grzegorz Piekutowski, Grzegorz Michalczuk, Marcin Laryończuk, Bogdański, Mateusz Siemieńczuk. Poza Łopieńskim, który zmarł na wygnaniu, wszyscy po wielu latach wrócili do domów. W późniejszym okresie prowadzono śledztwo przeciwko Janowi Łopieńskiemu, synowi wygnańca, którego po 1863 r. „ciągnano 15 razy do badań, lecz przytomność umysłu i spokój, z jakim czynił zeznania, sprawiły, że wyszedł cało z tej sprawy”⁴⁶. Z Janem Łopieńskim rozmawiał ks. Roszkowski – młodzieniec stwierdził, że przywiózł księdza katolickiego ze stacji kolejowej w Szepietowie i tam odwiózł. Nie chciał zdradzić jego nazwiska, ujawnił tylko, że pochodził z Warszawy⁴⁷.

27 kwietnia 1863 r. władze rządowe za sympatię względem powstania zesłały do Wołogdy (lub guberni permskiej) ks. Aleksandra Sidorowicza, proboszcza z Ostrożan. Zarzucano mu, że w stroju liturgicznym przyjmował powstańców idących ku Siemiatyczom, pokropił ich święconą wodą i odprawił dla nich nabożeństwo⁴⁸.

Jeszcze przed powstaniem ks. Felicjan Szakien, proboszcz parafii Narew, głosił idee podburzające, organizował bractwa i demonstracje patriotyczne, był dla wszystkich przykładem patriotyzmu polskiego i pionierem powstania. W czasie rewizji w kościele narwiańskim odkryto emblemat

---

⁴⁵ Ch. Złotkowski, *Pamiętnik ministranta*, Biała Podlaska 2007, s. 19.

⁴⁶ CAH Wilno, f. 1257, op. 1.

⁴⁷ A. Roszkowski, *Hodyszewo. Opis historyczny parafii, kościoła i cudownego obrazu Najśw. M. P.*, Łomża 1928, s. 14.

⁴⁸ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 1, s. 156–157.

- Karolina Skrzyszewska i jej mąż Konstanty Skrzyszewski przed własnym dworem w Klewiance k. Goniądza. W 1863 r. był on plenipotentem dóbr Rudka, został uwięziony w Bielsku (fot. z końca XIX w., kolekcja Wandy Malczewskiej z Białegostoku; J. Maroszek, E. Rogalewska, *Dwór i rezydencja ziemiańska w krajobrazie kulturowym Podlasia*, Białystok 1994, s. 21)

ze złamanym krzyżem (symbolem powstania). Duchownego aresztowano 27 czerwca 1863 r. – podejrzewano go o zbiórkę pieniędzy na podtrzymanie ruchu rewolucyjnego – świątynię zaś zapieczętowano. Wypuszczono go na wolność za poręczeniem. Wojenna Śledcza Komisja zarzuciła kapłanowi przyjęcie na przechowanie chorągwi ze złamanym krzyżem oraz uporczywe milczenie na temat osoby, która ją dostarczyła. Po raz drugi ks. Szakien został zatrzymany 2 stycznia 1864 r.

W nocy 10 stycznia 1863 r. powstańcy napadli na Suraż. W odwecie Rosjanie aresztowali 47 okolicznych mieszkańców, a wśród nich ks. Aleksandra Szepietowskiego z Płonki.

W pierwszej połowie września 1863 r. władze wojskowe zatrzymały ks. Justyna Ściepużyńskiego, proboszcza w Wyszkach, a 20 listopada wypuściły go na wolność i zaraz ksiądz powrócił do swojej parafii. Gdy 26 lutego 1866 r. nie odprawił „galowego” nabożeństwa, zapłacił karę 25 rubli. 10 grudnia 1881 r. gubernator grodzieński grzywną 10 rubli ukarał ks. Ignacego Barszcza, wikariusza parafii Boćki, za to, że wyjechał do Grodna bez paszportu⁴⁹.

W końcu stycznia 1863 r. w zgrupowaniu powstańców w Siemiatyczach wziął udział Franciszek Szymborski (syn Konstantego, ur. w 1839 r., mieszczanin brański, kawaler) – widziano go z dubeltówką, piką i szablą. Został zatrzymany, z braku dowodów jednak go uniewinniono. Podobnie szlachcic Konstanty Szymborski z Brańska znalazł się w grupie powstańców w Siemiatyczach na tydzień przed bitwą 6 lutego 1863 r. Widział go tam – uzbrojonego w dubeltówkę, pikę i szablę – brański Żyd Mosze Cwilnik⁵⁰.

W lipcu 1864 r. Michał Murawjow zabronił noszenia żałoby po poległych powstańcach. Żołdacy rosyjscy pilnowali z całą stanowczością, aby ten zakaz był respektowany. W Brańsku w trakcie mszy św. do kościoła wtargnęli kozacy i zdarli z kobiet suknie żałobne⁵¹. Powszechnie było także noszenie ozdób w postaci złamanego krzyża, kajdan i cierniowej korony jako wyraz protestu i solidaryzowania się z ideami powstańczymi.

W trakcie przeszukiwań w lesie między Brańskiem a Rudką w dziupli drzewa odkryto dużą ilość dokumentów i wydawnictw powstańczych oraz części broni. W lesie koło Siemion znaleziono stary obóz powstańczy, w nim zaś lekko przykryte ziemią ciało powstańca. Podpułkownik Korf nakazał obóz zniszczyć, a ciało zakopać. Wśród odnalezionych „papierów rewolucyjnej treści”

---

⁴⁹ Tamże, cz. 2, t. 3, s. 238, 257–258, 275–280, 312–313, 733.

⁵⁰ CAH Grodno, f. I, op. 34, nr 2508, k. 1–20.

⁵¹ W. Czapllicki, *Moskiewskie na Litwie rządy...*, s. 13; G. Sidorczyk, *Obwód białostocki w okresie powstaniowym 1861–64*, praca mag., KUL, Lublin 1973, s. 68.

stwierdzono kilka pism adresowanych do Kazimierza Klepackiego ze Stelmachowa, Jaworskiego z Turowa i Jana Zdrojkowskiego z Siedlec (od ojca w Rudce), a także dwa rozkazy Straszewicza, wójta gminy Skłody, i sołtysa wsi Piekuty. Najpóźniejsze dokumenty datowane były na 7 marca 1862 r. Wojenna Śledcza Komisja do spraw politycznych przeprowadziła w tej sprawie długie dochodzenie, trwające do lutego 1865 r. Nie wyjaśniło ono jednak, kto i kiedy ukrył dokumenty w dziupli. W czasie przesłuchań próbowano też uzyskać informacje o ciągle ukrywającym się leśniczym Tańskim, który zorganizował oddział powstańczy w lesie między Brańskiem a Rudką. Wojenny naczelnik powiatu bielskiego płk Borejsza, biorąc pod uwagę, iż odnalezione papiery zawierały w znacznej części modlitwy o rewolucyjnej treści, nałożył karę pieniężną po 600 rubli na administratorów parafii katolickich w Brańsku i Rudce. Oprócz modlitw i hymnów wśród druków był m.in. pierwszy numer gazety „Музыка́я Прауда”⁵².

W 1863 r. mieszkańcy wsi Mikłaszewo i Siemianówka złożyli kapitanowi korpusu żandarmów Szpejerowi ustny donos na ks. Hilarego Byculewicza. Proboszcz parafii Narewka nie chciał ogłaszać w kościele rozporządzeń rządowych, rzucał klątwę na tych, którzy zawierali związki małżeńskie z prawosławnymi, i nie chciał ich spowiadać. Szpejer aresztował kapłana i odesłał przez Wołkowysk do Grodna, aby czekał tam na wyrok. Uznał, że jego zachowanie wynikało z zaangażowania w powstanie. Komisja śledcza zaliczyła ks. Hilarego Byculewicza do IV kategorii przestępców politycznych, bo ściągał na siebie silne podejrzenie o współdziałanie z powstańcami. Postanowiła postawić podejrzanego przed sądem wojennym, który wysłał go do Petersburga, a następnie do guberni tomskiej na Syberii.

W 1867 r. zamknięty kościół w Dziadkowicach przekazano na cerkiew parafialną parafii prawosławnej w Żurobicach. Ksiądz Kacpra Kontryma, proboszcza skasowanej parafii, umieszczono najpierw w klasztorze franciszkanów w Grodnie, a w 1873 r. przeniesiono do dawnego klasztoru dominikanów w Agłonie⁵³.

W 1860 r. wzniesiono mury kościoła w Jałowce (pow. wołkowyski), nie zostały jednak nakryte, bo władze na to nie dawały zezwolenia. Naczelnik wojskowy z Wołkowyska twierdził, że wykończenie dla katolików nie jest konieczne, bo na kilka lat wystarczyłby im stary kościół. W odpowiedzi z 4 grudnia 1864 r. generał-gubernator wileński nakazał nową świątynię dokończyć, a poprzednią rozebrać.

⁵² САГ Grodno, f. 1, op. 34, nr 2285, Wykaz pism i korespondencji odnalezionych w dziupli drzewa, k. 1–116.

⁵³ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 1, s. 959–966; t. 4, s. 17.

■ Artur Grottger, Cykl „Polonia”, IV *Bitwa*, 1863 (fot. domena publiczna)

PIO P.P. IX.	PIUS P.P. IX.
<p><i>Ordinando le preghiere per la Polonia il 31 Agosto 1863. Scrisse di proprio pugno seguenti parole.</i></p>	<p><i>Nakazuje modlitwy za Polskę, dnia 31 Sierpnia 1863 roku. Własną swą ręką napisał następująco słowa.</i></p>
<p>È poi volere del Santo-Padro che in questa circostanza si facciano particolari preghiere per la infelice Polonia, ch' Egli vede con dolore divenuta in questo momento teatro di stragi e di sangue. La nazione polacca, che fu sempre cattolica, o come antemurale contro l'invazione dell'errore, merita certamente che si preghi per essa, affinché sia liberata dai mali che l'affliggono, e non perdendo giammai il suo carattere, si mantenga sempre fedele a quella missione che Dio le diede, di custodire non solo, ma di conservare intatto ed inviolato con unanime consentimento di quanti compongono quella nazione il vessillo della fede cattolica e della religione de' padri suoi.</p>	<p>Zaczem jest wolą Ojca Świętego, ażeby w tej okoliczności osobne zanoszono modły za nieszczęśliwą Polskę, nad którą boleje, że się stała w obecnym czasie polem krwi i mordów. Naród polski, który był zawsze katolickim, i przeciw najazdom błędnym za przedmurze służył, zasługuje także by się zań modlono: ażeby z klęsk trapiących go wyzwolonym został; i ażeby, nie tracąc nigdy znamienia swojego, trwał na zawsze wielnym posłannictwu danemu od Boga, posłannictwu, nie tylko strzeżenia, lecz oraz zachowywania niepokruszonej, z jednomyślną zgodą wszystkich członków tego Narodu, Chorożwi Wiary Katolickiej, Wiary Ojców jego.</p>
<p>Paryż. Druk. R. MARTINET, ul. Mignon, 2.</p>	

- Papież Pius IX nakazuje modlitwy za Polskę, 31 VIII 1863 r., Paryż, druk E. Martinet (zbiory Muzeum Diecezjalnego w Drohiczyźnie)

8 marca 1866 r. proboszcz z Jałówki ks. Seweryn Wiszniewski został uwięziony, a 27 kwietnia zmarł w wołkowyskim więzieniu⁵⁴. „Włościanie gminy juszkowskiej i szymkiewskiej przedstawili gubernatorowi grodzieńskiemu uchwałę, żeby budujący się kościół murowany w Jałowce zamienić na cerkiew prawosławną, bo w czasie minionego Wielkiego Postu połowa wiernych jałowskiej parafii katolickiej przeszła na prawosławie”. Dlatego 21 maja 1866 r. niedokończony kościół kazał zmienić na cerkiew św. Aleksandra Newskiego⁵⁵. Odtąd jako kościół filialny parafii jałowskiej liczyła się świątynia w Narewce, do której duchowieństwo rzymskokatolickie przyłączyło z sąsiednich parafii 400 dusz. Jednak generał-gubernator 1 lipca 1866 r. polecił zamknąć i ten kościół. Zamieniono go na prawosławną kaplicę pogrzebową św. Jana Chrzciciela⁵⁶.

17 października 1864 r. w Ciechanowcu zamknięto kaplicę siostr miłosierdzia.

15 września 1866 r. grodzieńska Izba Sądowa Cywilna powiadomiła gubernatora grodzieńskiego, że spór między prawosławnymi a katolikami o kaplicę w Hoźnej w parafii Narew rozstrzygnęła na korzyść tych pierwszych⁵⁷.

Rząd z polecenia naczelnika kraju 5 września 1865 r. zamknął należącą do parafii w Kleszczelach kaplicę w Kruhłem. Był to drewniany, kryty gontem budynek.

Od 3 maja 1864 r. w areszcie bielskim przebywał ks. Jan Witkowski, proboszcz parafii Dołubów, jako podejrzany o pobudzanie ludności do powstania i odwiedzanie powstańców. Utrzymywał stosunki z ziemianinem Pieńkowskim. Zesłano go na Syberię do guberni tomskiej.

26 kwietnia 1863 r. komisja śledcza pytała ks. Stanisława Włodkowskiego, proboszcza parafii Ciechanowiec, dlaczego odmówił pogrzebu powieszonemu rezerwiście mjr. Chłusowi. Od 14 sierpnia kapłan znajdował się w więzieniu, a 10 listopada otrzymał wyrok zamieszkania na Syberii.

Do grupy powstańczej należał też diakon klasztoru prawosławnego w Supraślu, bazylianin Teodozy Domiński. Śledztwo w tej sprawie toczyło się od 3 października 1863 r.

W dniach 8–9 października 1868 r. ks. Emilian Lellach, proboszcz parafii Dołubowo, wyjechał bez paszportu do Bociek, aby tam odprawić nabożeństwo. Ukarano go grzywną 10 rubli. Sprawnik powiatu bielskiego doniósł do gubernatora grodzieńskiego, że ks. Antoni Milewski,

---

⁵⁴ Tamże, cz. 2, t. 3, s. 420.

⁵⁵ Święty Aleksander Newski był patronem rosyjskiego panowania na ziemiach polskich.

⁵⁶ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 4, s. 74–77.

⁵⁷ Tamże, cz. 2, t. 2, s. 95–96.

proboszcz parafii Perlejewo, przyjechał 11 kwietnia 1868 r. do Ciechanowca na jarmark bez paszportu – musiał zapłacić 10 rubli kary. Na ten sam jarmark przybyli też ks. Tomasz Podgórski, proboszcz parafii Łubin, oraz ks. Ignacy Wierciński, proboszcz parafii Granne – obaj dostali taką samą karę. Proboszcz parafii Narew ks. Józef Sarosiek dwukrotnie wyjeżdżał z parafii bez paszportu, za co zapłacił 50 rubli kary. Ksiądz Antoni Panasiewicz, proboszcz z Siemiatycz, w 1900 r. prosił o paszport dwutygodniowy, gdyż zamierzał udać się w celach leczniczych do Warszawy. Generał-gubernator warszawski odpowiedział, że nie stawia przeszkód do wydania dokumentu, zastrzegając jednak, by kapłan w Warszawie nie odprawiał żadnych nabożeństw publicznych ani nie dokonywał obrzędów religijnych dla miejscowej ludności⁵⁸.

W 1864 r. ziemianin Stefan hr. Ciecierski wybudował kościół w Pobikrach. Wówczas ks. Stanisław Gierulski, pełniący obowiązki dziekana bielskiego, został skazany na karę pieniężną w wysokości 990 rubli i 27 kopiejek za to, że publicznie i samowolnie ogłosił termin jego poświęcenia. Jednocześnie wymierzono mu karę za używanie języka polskiego. Jeszcze w 1885 r. dziekana Gierulskiego ukarano za zorganizowanie procesji na cmentarzu kościelnym w Narwi.

W 1865 r. ks. Emilian Lellach, proboszcz parafii kleszczelskiej, własnoręcznie odnowił stojącą w miasteczku kamienną figurę Jana Nepomucena, świętego czczonego w Kościele katolickim. Następnie urządził do niej procesję i odprawił nabożeństwo. Generał-gubernator wileński zezwolił na ukaranie kapłana grzywną w kwocie 100 rubli, a 31 maja 1866 r. nakazał skasować parafię, zamienić kościół w Kleszczelach na cerkiew prawosławną pw. św. Piotra i Pawła. W 1867 r. gubernator grodzieński wyraził zgodę na rozebranie świątyni, z której materiał miał być użyty na nową cerkiew prawosławną w Kleszczelach – jej budowę rozpoczęto w 1872 r.⁵⁹

22 lutego 1867 r. ks. Wiktor Jabłonowski, proboszcz zabłudowski, odprawił uroczyste nabożeństwo za zmarłych. Ponieważ jednak nie był to dzień wyznaczony przez Kościół na takie uroczystości, został ukarany grzywną 100 rubli.

W 1877 r. ks. Bronisław Strumiłło, proboszcz parafii Ostrożany, został oskarżony o to, że odczytał po polsku z ambony dekret cesarski o rozpoczęciu wojny z Turcją. Ukarano go karą 150 rubli i przeniesiono na wikariat. W 1892 r. rząd rosyjski oskarżył ks. Kazimierza Lekutowicza, proboszcza parafii Ostrożany, za zbieranie funduszy na remont kościoła. Trzy lata później został on przeniesiony

⁵⁸ Tamże, cz. 2, t. 3, s. 429–431, 699, 755–786.

⁵⁹ Tamże, cz. 2, t. 1, s. 500–501, 621; cz. 2, t. 4, s. 25.

- Austeria w narożu ulicy Pałacowej i pierzei rynkowej w Siemiatyczkach, w której w lutym 1863 r. stacjonował „sztab” powstańców oddziału Władysława Cichorskiego „Zameczka”, w oddali widoczny dach synagogi (kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

- Brama pałacowa w Siemiatyczach z ostrzelanymi rzeźbami sfinksów i rumowiskiem na miejscu spalonego 7 II 1863 r. pałacu gen. Fenschaua. W pogorzeliisku spalono 26 rannych powstańców (fot. Antoni Nowicki, pierwsza połowa XX w., kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

na trzy lata do klasztoru franciszkanów w Grodnie – postawiono mu zarzut, że zbierając te fundusze bez pozwolenia rządowego, nie trzymał się kosztorysu.

W 1902 r. Mikołaj Wesołowski, duchowny z parafii prawosławnej w Surażu, wydał rozporządzenie o prowadzeniu modlitw w języku rosyjskim. W związku z tym Paweł Repejko, nauczyciel szkoły ludowej – gramoty, żądał od dzieci katolickich, aby te nauczyły się modlitw prawosławnych, by żegnały się podług obrządku prawosławnego, a te, które nie chciały się tego uczyć, bił po twarzy. Wymagał też, żeby dzieci katolickie śpiewały chórem pieśni cerkiewne.

Ksiądz Stefan Maciejewski, proboszcz w Zabłudowie, otrzymał od rządu surowe upomnienie za to, że nie przestrzegał przepisów w sprawie stawiania przydrożnych krzyży.

W 1865 r. pełniący funkcję proboszcza w Niemirowie ks. Donat Majewski został ukarany grzywną za przyjęcie na służbę prawosławnego włościanina. Później, w 1867 r., gdy był proboszczem w Narwi, nałożono na niego karę za to, że chrzczył dzieci rodziców prawosławnych, a w 1879 r. za to, że bez pozwolenia rządowego zbierał fundusze na remont narwiańskiego kościoła.

W 1905 r. ks. Edward Miłkowski, wikariusz z Bielska, „niejednokrotnie procesję pogrzebową prowadził ze śpiewami”.

W 1894 r. proboszczowi parafii Rutka ks. Lucjanowi Monkiewiczowi wytoczono sprawę, że bez pozwolenia rządu odprawił procesję dookoła kościoła.

W 1886 r. ks. Konstanty Waszkiewicz, administrator parafii Ostrożany, spowiadał unitów z guberni siedleckiej, chrzczył ich dzieci, udzielał im ślubów. Skazany został na dwuletni pobyt w klasztorze franciszkanów w Grodnie. W tym samym czasie znalazł się też tam proboszcz parafii Śledzianowo, który miał szerzyć katolicyzm wśród unitów.

Proboszcz z Siemiatycz ks. Antoni Panasiewicz nie chciał odprawić nabożeństwa żałobnego za zmarłego cara Aleksandra III. Podczas dochodzenia policyjnego stwierdził, że tutejsza ludność nie ma takich patriotycznych uczuć jak w Rosji, za co nałożono na niego 25 rubli kary. Jako proboszcz w Perlejewie występował przeciwko uczęszczaniu katolickich dzieci do szkół cerkiewno-prawosławnych we wsiach Pełch i Kobyła – do pierwszej przestało chodzić piętnaścioro, a do drugiej dziewięcioro. W 1902 r. prawosławny biskup donosił gubernatorowi grodzieńskiemu, że ks. Panasiewicz wpłynął na swych parafian, którzy skłonni byli wskrzesić szkołę gramoty, o ile oprócz języka rosyjskiego dzieci będą się też uczyły języka polskiego. Powiadomiono o tym generała-gubernatora wileńskiego.

Ksiądz Adam Pleskaczewski, wikariusz z Białegostoku, miał zostać proboszczem w Domanowie. W 1889 r. gubernator grodzieński stwierdził jednak, że nie zasługuje on na to, gdyż ma „przekonania fanatyczne”⁶⁰.

W urzędzie gubernatora grodzieńskiego od 4 stycznia do 27 kwietnia 1912 r. toczyła się sprawa o potępianiu wiary prawosławnej przez ks. Jana Nieczyporowicza z Bielska Podlaskiego. Okazało się, że 8 listopada 1911 r. przyjechał on do majątku Stołowacz w celu poświęcenia domu Antoniego Żukowskiego, gdzie powiedział: „Katolicy-robotnicy lepiej winni jechać do Ameryki, niż służyć Rosjanom z odszczepieńczej Moskwy. Swoich dzieci nie posyłać do szkoły rosyjskiej, a budować własne szkoły, urzędnika rozpić, nakarmić i dać mu coś dobrego, aby on nie zaczął, a jeśli on napisze protokół, to przenieść do innego domu i dopóki pójdzie pod sąd, wszystkie takie dzieci będą się uczyć”⁶¹. Folwark Stołowacz wykupili wyłącznie katolicy: Jan Żukowski, syn Jakuba, Jan Żukowski, syn Jana, Antoni Żukowski, syn Jana, Anatol Krosiewicz, syn Antoniego, Władysław Korzeniewski, syn Benedykta, Ignacy Kasperczuk, syn Stanisława, Antoni Kasperczuk, syn Ignacego, Karol Ambrożewicz, syn Teodora, Stanisław Łapiński, syn Jana, i Grzegorz Łapiński, syn Franciszka. Wszyscy oni nie potwierdzili słów 57-letniej Agafiji Jakowlewnej Klenickiej z Brańska, krewnej Antoniego Żukowskiego. Jako jedyna prawosławna wśród obecnych w listopadzie 1911 r. w majątku, po powrocie do domu doniosła na kapłana miejscowemu popowi Sniedzie, a ten postanowił powiadomić sprawnika. 2 stycznia 1912 r. płk Smulski przekazał tę informację gubernatorowi grodzieńskiemu. Z raportu sprawnika z 5 stycznia dowiadujemy się, że po poświęceniu domu Żukowskiego w majątku Stołowacz odbyła się biesiada. Zapytywano księdza o różne sprawy, m.in., gdzie lepiej pracować robotnikowi – w Rosji czy Ameryce. Kapłan nakazywał, aby pod żadnym pozorem nie posyłać dzieci do szkoły rosyjskiej, a we wsi urządzać tajną szkołę polską.

Zburzenie kościołów w Grannem i Śledzianowie oraz represje wobec unitów

Jeszcze wiele lat po powstaniu styczniowym trwały bunty polskiego społeczeństwa przeciw carowi, który nakładał na obywateli polskich przeróżne kary. Przykładami mogą być wydarzenia w Grannem i Śledzianowie, gdzie prześladowano też ludność unicką, która nie chciała porzucić swojej wiary i obrzędów religijnych. Te historie w swym dziele *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła*

⁶⁰ Tamże, cz. 2, t. 1, s. 500–501, 553, 620–698, 709–710, 724, 858; cz. 2, t. 4, s. 25.

⁶¹ CAH Grodno, f. 1, op. 18, nr 1856.

■ Uroczystość poświęcenia pomnika Tadeusza Kościuszki w Siemiatyczach, 3 V 1921 r. (fot. Jankiel Tykocki; kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

■ Pomnik Tadeusza Kościuszki na Rynku w Siemiatyczach, odsłonięty 3 V 1921 r., zniszczony w 1941 r. (fot. Jankiel Tykocki, przed 1941 r.; kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

*i ojczyzny*⁶² przedstawił szczegółowo Paweł Kubicki. 5 czerwca 1886 r. car nakazał skasować rzymskokatolickie parafie w Grannem i Śledzianowie. Władze rosyjskie uprzedzały, że użyją tych samych metod w stosunku do każdej z parafii, w której duchowieństwo będzie szerzyć propagandę wśród byłych unitów lub do którego ci ostatni będą się zwracać z prośbą o posługi religijne. 4 lipca jeden z urzędników gubernialnych zamknął te kościoły, drzwi na zewnątrz opieczetował pieczęcią rządową sprawnika bielskiego, a klucze i pieczęcie kościelne oddał dziekanowi bielskiemu ks. Józefowi Warpechowskiemu. Generał-gubernator wileński ziemię obydwu parafii oddał w zarząd Izby Dóbr Państwowych Guberni Grodzieńskiej.

24 czerwca 1891 r. w Grannem zjawił się jakiś mężczyzna udający wariata i usiłował dostać się do środka tamtejszego opieczetowanego kościoła – spostrzegłszy na drzwiach pieczęcie, oberwał je, a następnie poszedł w stronę guberni suwalskiej. Sprawnik bielski Sabanejew telegrafował do gubernatora grodzieńskiego, że rozeszła się wieść po okolicy, jakoby kościół śledzianowski cudem został otwarty. Następnie złożył raport, informując, że mieszkańcy kilku wiosek, które należały do parafii Śledzianów, w dalszym ciągu chowają swych zmarłych na tamtejszym cmentarzu grzebalnym. Wtedy rząd nakazał usunąć rzeczy pozostałe w obydwu świątyniach. Wśród ludu wyczuwalny był budzący się niepokój.

W wysyłanych w 1892 r. wiadomościach do gubernatora grodzieńskiego sprawnik pisał, że wzmaga się wzburzenie wśród ludności, a próby uspokojenia tłumu przez oficera żandarmerii nic nie dają. Powiadał również, że dziekan bielski nie zabrał organów i obrazów z kościołów, powołując się na brak nakazu od biskupa. W związku z zaistniałą sytuacją zaczęto myśleć o okolicznym wojsku.

13 września generał-gubernator wileński telegrafował do gubernatora grodzieńskiego: „Zgadzam się na sprowadzenie dostatecznej siły wojskowej w celu uspokojenia. Jednocześnie zwracam się do bpa Audziewicza, aby ze swej strony przedsięwziął odpowiednie środki. Najenergiczniejszymi sposobami wykryć głównych sprawców. Kachanow”. Gubernator grodzieński otrzymał też inny telegram od Timirazjewa, jednego z generałów dowodzących okolicznym wojskiem: „Cztery szwadrony pułku charkowskiego dziś wychodzi z Białegostoku, nocują w Bielsku, jutro około 5 po południu zblizną się do wsi Śledzianów”. W odpowiedzi mu napisał: „Zatrzymać wojsko we wsi Ostrożany, aby do Śledzianowa przybyło rano”. 14 września doszło do kolejnej wymiany telegraficznej. Policmajster brzeski Zdorow informował gubernatora grodzieńskiego o stacjonującym

---

⁶² P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 1–3, w 8 tomach, Sandomierz 1933–1939. Cytaty w tym podrozdziale pochodzą z różnych części wzmiankowanej publikacji.

w Brześciu sztabie pułku kozackiego. Ten zaś przysłał zapytanie w imieniu generała-gubernatora wileńskiego Kachanowa, czy przy zamykaniu kościoła śledzianowskiego usunięto organy i obrazy kościelne. W odpowiedzi napisano: „Przedsiębiorę środki, aby go zamknąć. Spotykam się ze sprzeciwem ze strony parafian. Sprawę prowadzi sędzia śledczy. Wysyłam raport. Czekam na wskazówki”.

Sprawnik Sabanejew raportował, że 6 sierpnia 1892 r., gdy wszyscy udali się na nabożeństwo do parafii Perlejewo na święto Przemienienia Pańskiego, kościół w Śledzianowie został otworzony po sześciu latach od chwili, gdy cesarz kazał go zamknąć. Jak opowiadał 70-letni Franciszek Stolarczuk, syn Jana, świątynia otworzyła się sama, bez niczyjej pomocy. Gdy wieść ta rozeszła się za Bugiem, po powiecie sokołowskim guberni siedleckiej:

gdzie wszyscy niemal mieszkańcy są fanatycznie przywiązani do swej wiary katolickiej, zbiegła się masa ludzi, by się pomodlić w kościele otwartym w sposób nadprzyrodzony. Tegoż 6 sierpnia o 7 wieczorem było już pod kościołem ponad 300 ludzi. 9 sierpnia z kilku urzędnikami, z ks. Leonem Bulwinem, proboszczem z Perlejewa, przybyłem o 7 rano do Śledzianowa, by ludność uspokoić. W kościele i na cmentarzu było modlących się pełno. Perswazje nasze i nakazy były bezskuteczne. Lud nie chciał się rozejść. Opuściłem Śledzianów z niczem i udałem się do Siemiatycz. W nocy z 10 na 11 przyszedłem z urzędnikami i 20 policjantami do Śledzianowa, rano, gdzie zastaliśmy modlących się do 200 osób, które i w nocy nie opuszczały kościoła, poza tym trochę jeszcze ludzi na cmentarzu. Do kościoła wpuszczono mnie bez przeszkody. Moje tam prośby i rozkazy były bezskuteczne. Pomoc księdza również niewiele znaczyła. Próbowałem siłą usunąć ludzi z kościoła, ale skutku to nie odniosło. Pytałem opornych o nazwiska, dawali odpowiedź, że pozapominali swych nazwisk. Tłum się zaczął zwiększać i doszło do 3 tysięcy. Zamknąłem wtedy modlących się w kościele i zacząłem będących poza nim namawiać, aby rozeszli się do domów. Odpowiedzieli, że to zrobią, o ile zamknęci będą puszczeni na wolność. Zgodziłem się na to z tą myślą, że otworzę kościół i będę z niego wypuszczał pojedyncze osoby, aby tym sposobem spisać opornych. Gdy drzwi otworzyłem, tłum zewnętrzny rzucił się do kościoła, nas wszystkich tj. mnie, żandarma i policję odepchnął i uwolnił z uwięzi tych, którzy poprzednio nie chcieli powiedzieć swych nazwisk.

16 sierpnia sprawnik Sabanejew telegrafował z Bielska do gubernatora grodzieńskiego: „Czekam rozkazu w Bielsku. Wojsko występuje o 10 rano”. Dzień później przyjechał do Śledzianowa wig gubernator grodzieński Ozerow i zastał w kościele niemal pół tysiąca ludzi, poza kościołem zaś około tysiąca. Jego namowy, które prowadził z dziekanem z Bielska, by ludzie opuścili świątynię,

- Widok z mostu na rzece Kamionce w Siemiatyczach na klasztor misjonarski z 1719 r., kościół z 1726 r., a w oddali na cerkiew z 1865 r. (kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

- Gabriel Borysiewicz, garncarz, uczestnik bitwy siemiatyckiej w oddziale Lewandowskiego, aresztowany i skazany przez władze carskie, pochowany z honorami wojskowymi na cmentarzu prawosławnym w Siemiatyczach przed 1939 r. (fot. Chajt, ok. 1900 r., kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

speszły na niczym. Wtedy dragoni usunęli wszystkich z kościoła, wynieśli stamtąd obrazy i wszystkie sprzęty kościelne, złożyli na podwozy, by zgodnie z rozporządzeniem odwieźć je do Drohiczyzna. Następnie drzwi kościoła zamknięto i opieczętowano lakowanymi pieczęciami.

18 sierpnia Kachanow zatelegrafował do gubernatora grodzieńskiego: „Zgadzą się na rozebranie kościoła śledzianowskiego po wywiezieniu z niego wszystkich obrazów i przedmiotów kościelnych. Sądzę, że przy wykonaniu tego trzeba skorzystać z obecności tam wojska. Oczekuję doniesienia o rezultatach. Pożądana jest przy tym na miejscu obecność pańska”. 21 sierpnia wyasygnował 600 rubli na rozbiórkę kościołów w Grannem i Śledzianowie. Tydzień później sprawnik Sabanejew pisał do gubernatora: „Siedem dni egzekucji wojska już się kończy. Jak dalej postąpić z jego wyżywieniem?”.

W notatce bez daty i podpisu czytamy, że *wysieczennyje*, tj. różgi, otrzymali: Michał, syn Jana, Jodłowski z Olędryk, Józef, s. Antoniego, Szeduk z Bużysk, Franciszek, s. Antoniego, Poleński z Malca, Antoni, s. Józefa, Wiszniewski z Obniża, Klemens, s. Piotra, Gnat ze Śledzianowa, Wincenty, s. Wawrzyńca, Denziuk ze Śledzianowa, Teofil, s. Józefa, Kostka z Miodus. Na tej samej karcie było też 12 nazwisk, a przy nich uwaga, że nie zostali wychłostani (*niewysieczennyje*). 24 sierpnia 1862 r. gubernator grodzieński w raporcie do generała-gubernatora pisał, że aby przykładowo ukarać tych pierwszych i nie korzystać z siły wojskowej, nakazał wymierzyć od 25 do 30 różeg każdemu z wymienionych oprócz Jodłowskiego. Żeby uniknąć nowych tarć, rozkazał wojsku pozostać tu jeszcze przez tydzień na koszt dziewięciu sąsiednich wsi należących do dawnej parafii Śledzianów. Władze sądowe rozpoczęły w tej sprawie formalne śledztwo.

Dla przeprowadzenia bezzwłocznej rozbiórki obydwu kościołów, w Śledzianowie i Grannem, do powiatu bielskiego został oddelegowany sprawnik grodzieński Kobyłecki. Rozbiórka miała się zakończyć do 26 sierpnia. 25 sierpnia tak pisał do gubernatora grodzieńskiego: „Dziś rozpoczęta rozbiórka kościoła śledzianowskiego, budynek bardzo mocny, który ze sklepieniem stoi przeszło 100 lat. Robota idzie wolno. Jutro będę burzył kościół w Grannem. Nieporządków nie ma”. Rzeczywiście nazajutrz informował przełożonego:

Kościół w Grannem zupełnie zburzony. Przedtem przeniesiono z niego obrazy do kościoła w Perlejewie ze wszystkimi sprzętami kościelnymi. Robota przy kościele [...] w Śledzianowie posuwa się bardzo powoli. Dotąd zwalony dach, wiązania, belki, murowane szczyty. Dziś burzą sklepienia. Ściany odwieczne (dwa arszyna grubości) i sklepienie kapitałne bardzo są trudne dla naszych robotników. Nad ich zburzeniem należy pracować co najmniej 2 tygodnie. Wysłałem po proch do Brześcia. Co się okaże możliwe do wysadzenia, będzie wysadzone.

■ Kaplica prawosławna pw. św. Aleksandra Newskiego w Siemiatyczach, pomnik pokonania powstania styczniowego 1863 r. (fot. z początku XX w.; kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

28 sierpnia sprawnik donosił gubernatorowi grodzieńskiemu:

Murowane sklepienie kościoła śledzianowskiego zburzone, górna część ścian rozebrana, drzewny materiał spalony. Kościół robi wrażenie ruin wykluczających możliwość korzystania z nich, chociaż ściany jeszcze stoją. Nie można nawet myśleć, aby je udało się rozebrać wcześniej niż za 2–3 tygodnie. Konieczną jest rzeczą wysadzić wszystko w powietrze, ale w Brześciu odmówili mi prochu. Szczegóły przedstawię osobiście. Jeżeli projekt wysadzenia wszystkiego w powietrze uzyska aprobatę, wypadnie starać się o delegowanie oficera saperów z dynamitem lub peryksyliną. Zupełny spokój. Czy nie należałoby cofnąć wojsko?

29 sierpnia generał-gubernator wileński telegraficznie nakazał wojsko wycofać, a ruiny zostawić w tym stanie do czasu wydania nowego zarządzenia przez gubernatora grodzieńskiego.

Z raportu, który Kobyłecki nadesłał do gubernatora grodzieńskiego, dowiadujemy się, że do 5 września 1892 r. na burzenie kościołów w Śledzianowie i Grannem wydano 490 rubli 25 kopiejek. Pieniądze te nie pokryły jednak wszystkich wydatków. Dlatego 24 września generał-gubernator wileński pisał do gubernatora grodzieńskiego, że zgodnie z jego prośbą wystąpił do ministra Plewego, który polecił Kolegium Duchownemu Rzymsko-Katolickiemu w Petersburgu wyasygnować na ten cel 1000 rubli. Resztę potrzebnych pieniędzy należało wziąć z kwoty ze sprzedaży materiałów z rozebranych kościołów. 15 listopada generał-gubernator wileński informował, że winnych za całe to wystąpienie przeciwko władzom rządowym i za fanatyzm włościan trzeba ich pozbawić prawa nabywania ziemi, gdyby o to kiedykolwiek występowali.

Najcięższe dni egzekucji w wojskowej w Śledzianowie trwały od 18 do 25 sierpnia 1892 r. W następnym roku 31 marca 1893 r. gubernator żądał od prokuratora imiennego spisu wszystkich oskarżonych o nieporządku w czasie zamykania kościoła śledzianowskiego, który ostatecznie rozebrano w 1894 r. Materiał budowlany z licytacji wziął Żyd Lejzor Awel. Sąd okręgowy w myśl wniosku prokuratora sprawę oskarżonych przekazał sądowi pokoju w Bielsku, który podzielił podsądnych na cztery grupy i 10 maja 1894 r. skazał jednych na karę 50 rubli, drugich na 25 rubli, trzecich na 16 rubli, reszta zaś miała zapłacić po 5 rubli lub zamienić grzywnę pieniężną na kozę⁶³.

---

⁶³ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani...*, cz. 2, t. 4, s. 18–25.

Po ukazie tolerancyjnym 1905 r.

Dopiero wraz z ukazem tolerancyjnym cara Mikołaja II ogłoszonym 17 (30) kwietnia 1905 r. zelały represje, rozpoczęto budowę nowych kościołów i kaplic oraz przywrócono szerszy zakres używania języka polskiego i obrzędowości religijnej.

Przez kilkadziesiąt lat po zakończeniu zrywu powstańczego aż do odzyskania niepodległości pielęgnowano w pamięci przekazy o ludziach i wydarzeniach, zachowane w sztukach plastycznych, literaturze pięknej, we wspomnieniach, a także rodzinnych opowieściach. Wielką rolę odegrał również Kościół katolicki, który przypominał rocznice wydarzeń, a podczas nabożeństw patriotycznych tępionych przez carat modlił się za zmarłych. Sztafetę pokoleń powstańców oraz idee insurekcyjne podjęli ich potomkowie. Wybitnym przykładem tej postawy był konspirator Józef Piłsudski, syn powstańca z 1863 r. i naczelnika powiatu kowieńskiego, czy Ignacy Mościcki, także syn powstańca, późniejszy prezydent Rzeczypospolitej. Józef Piłsudski prowadził dogłębne studia nad powstaniem i jego militarnymi aspektami. W 1913 r., w 50. rocznicę powstania styczniowego, kończył pracę nad bardzo ważnym tekstem opublikowanym w styczniu 1914 r. Artykuł *22 stycznia 1863 r.* został wydany jako pierwszy tom w cyklu zaplanowanych dwudziestu w wydawnictwie Wielkopolska Księgarnia Nakładowa Karola Rzepeckiego w Poznaniu. Redaktorem serii został dr Marian Kukiel. Celem edycji było spopularyzowanie w społeczeństwie polskim historii polskiej wojskowości oraz upamiętnienie narodowego zrywu po 50 latach. Pierwszy tom oprócz tekstu Piłsudskiego zawierał dwie mapy i rysunki autorstwa Henryka Minkiewicza i Edwarda Rydza-Śmigłego – absolwentów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie⁶⁴. Wygłoszone przez niego w pierwszej połowie 1914 r. w Szkole Nauk Społeczno-Politycznych w Krakowie wykłady z cyklu „Zarys historii militarnej powstania styczniowego” stanowiły dla późniejszego twórcy odrodzonych Legionów i naczelnika państwa inspirację do kontynuacji walk o niepodległość ojczyzny.

W niepodległej Polsce

Pamięć o powstaniu styczniowym i jego uczestnikach powróciła z mocą w odrodzonej po 1918 r. ojczyźnie. Naturalną kolejną rzeczą władze państwowe wzmogły zainteresowanie historią, a szczególnie walkami o niepodległość w XIX w. Powstanie styczniowe było ostatnim zrywem, o którym

⁶⁴ W 1914 r. nastąpił dodruk wydawnictwa, a kolejne wydania ukazały się w 1920 i 1938 r., w 75. rocznicę powstania. Szerzej zob. W.J. Wysocki, *Wokół szkicu Józefa Piłsudskiego „22 stycznia 1863”*, w: *Powstanie Styczniowe. Kraj i Litwa pogrążyły się w żałobie narodowej*, red. B. Michalec, T. Skoczek, Warszawa 2022, s. 25–34.

- Cmentarz grzebalny w Siemiatyczach. Epitafium ks. Rocha Boguszewskiego, proboszcza parafii siemiatyckiej z okresu bitwy siemiatyckiej z 6 II 1863 r., zmarłego 12 II 1889 r. (fot. Jerzy Nowicki z Siemiatycz)

- Nieistniejąca już część muru ogrodzenia cmentarnego stanowiącego szaniec powstańców w lutym 1863 r. W tle widoczna kaplica ewangelicko-augsburska w Siemiatyczach (fot. Antoni Nowicki, XX w.; kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

pamiętali jeszcze żyjący świadkowie. Szczególny orędownik, naczelnik Józef Piłsudski już w styczniu 1919 r. spotkał się w Belwederze z delegacją weteranów walk roku 1863. Rozkazami i zarządzeniami ustalił ich status jako weteranów, a także przepisy nadające im prawo noszenia munduru podczas uroczystości czy oddawania im czci poprzez salutowanie przez innych wojskowych⁶⁵. Następnie Sejm RP przyjął ustawę o orderze *Virtuti Militari* przyznawanym także uczestnikom powstania styczniowego, a wkrótce uroczystością nim ich udekorowano.

Powstało wiele organizacji skupiających żołnierzy weteranów, m.in. Towarzystwo Przyjaciół Weteranów 1863, Związek Weteranów Powstania 1863/64 w Krakowie, Stowarzyszenie Weteranów Kresowych w Wilnie. W 1933 r. w 70. rocznicę powstania odbyło się szereg znaczących uroczystości, a wśród nich wystawa w Muzeum Narodowym, na której zaprezentowano pamiątki związane ze zrywem narodowym, ubiór, biżuterię patriotyczną, druki i wspomnienia powstańców⁶⁶. Po nabożeństwach i defiladzie wojskowej weterani zostali przyjęci na Zamku Królewskim przez prezydenta Ignacego Mościckiego, a następnie w Belwederze przez marszałka Józefa Piłsudskiego i jego rodzinę. Państwo polskie wspierało też weteranów finansowo i organizacyjnie (m.in. na Osiedlu im. Aleksandry Piłsudskiej w Babicach dla osób zasłużonych zamieszkałi także żołnierze z powstania styczniowego). W 1938 r. podczas 75. rocznicy zrywu żyło jeszcze 63 weteranów, 16 z nich uczestniczyło w uroczystościach, odbierając honory i odznaczenia z rąk prezydenta Ignacego Mościckiego. Ponadto odbyła się konferencja z wystąpieniami historyków, a w Muzeum Narodowym przedstawiono wystawę prac Artura Grottgera⁶⁷.

W dwudziestoleciu międzywojennym w Siemiatyczach wszystkie patriotyczne uroczystości odbywały się pod pomnikiem Tadeusza Kościuszki usytuowanym na rynku miejskim, gdzie wcześniej stała, rozebrana już po 1918 r. kaplica Aleksandra Newskiego. Tam także czczono rocznice powstania styczniowego. Uczestniczył w nich m.in. jego weteran Gabriel Borysiewicz. Pamięć o powstaniu styczniowym, zwłaszcza w kontekście obrony granic kraju w przeczućiu zbliżającej się wojny, była niezmiernie ważna. Dlatego też 20 sierpnia 1939 r. Komitet

---

⁶⁵ Zob. B. Michalec, *Świadomość wspólnoty narodowej. Pamięć o Powstaniu Styczniowym w dwudziestoleciu międzywojennym*, w: *Powstanie Styczniowe. Kraj i Litwa...*, s. 11–24.

⁶⁶ *Żywe pomniki bohaterstwa – ostatni z 1863 roku*, red. W. Dunin-Wąsowicz, Warszawa 1934, s. 97–98.

⁶⁷ B. Michalec, *Świadomość wspólnoty...*, s. 19.

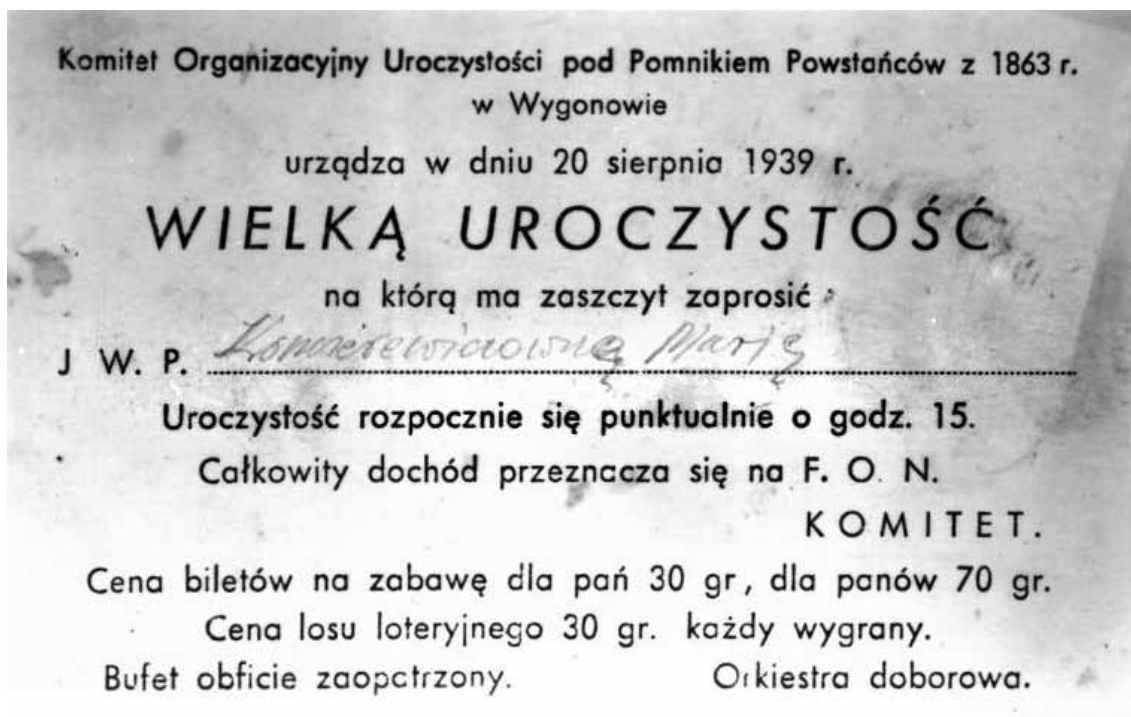
- Pomnik poświęcony powstańcom poległym w bitwie 1863 r., ufundowany w 1926 r. przez mieszkańców Wygonowa (kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

- Epitafium na pomniku w Wygonowie: „Powstańcom 1863 r. poległym za Ojczyznę. Pomnik ten na bratniej mogile wzniosła młodzież Teatru Ludowego w Lubiejkach 20 VI 1926 r.” (kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

- Zaproszenie: „Komitet Organizacyjny Uroczystości pod Pomnikiem Powstańców w 1863 r. w Wygonowie urządza w dniu 20 sierpnia 1939 r. Wielką Uroczystość, na którą ma zaszczyt zaprosić J.W.P. Konczewiczównę Marię [...]. Całkowity dochód przeznaczają się na F[undusz] O[brony] N[arodowej]” (kolekcja Antoniego Nowickiego z Siemiatycz)

Organizacyjny Uroczystości pod Pomnikiem Powstania z 1863 r. zorganizował w Wygonowie zbiórkę na Fundusz Obrony Narodowej⁶⁸.

Ziemia dawnego powiatu bielskiego kryje wiele powstańczych mogił – znanych i nieznanych. Jedna z nich znajduje się na skraju lasu przy skrzyżowaniu dróg z Andryjanek do Wandalina i z Bociek do Wygonowa. Upamiętnia ją pomnik wzniesiony w 1926 r. przez młodzież, członków Teatru Ludowego z pobliskich Lubiejek. Obeliski z krzyżami, będące symbolami pamięci, stoją dziś w Siemiatyczach na cmentarzu parafialnym, blisko bramy, przy której odbyła się pierwsza odsłona bitwy powstańców w lutym 1863 r. W mogile zbiorowej upamiętniono zarówno poległych powstańców, jak i przywódców bitwy, która w dniach 6–7 lutego 1863 r. toczyła się m.in. na tym terenie: Walentego Lewandowskiego, Romana Rogińskiego, Władysława Cichorskiego „Zameczka”, Władysława Jabłonowskiego. Obecnie przy ul. Górnej znajduje się krzyż przeniesiony ze zniszczonego wzgórza przy ul. Słowiczyńskiej, dawniej stojący obok lazaretu, gdzie przebywali powstańcy z oddziału Romana Rogińskiego⁶⁹. W 1988 r., w 70. rocznicę odzyskania niepodległości i 125. rocznicę narodowego zrywu, w Siemiatyczach przy dzisiejszej ul. Legionów Piłsudskiego z inicjatywy społecznej postawiono Obelisk Niepodległości⁷⁰, na którym widnieje napis: „Tym co śnili o niepodległej w 1863 r. Tym co ten sen ucieleśnili w 1918 r.”. W 2003 r. z okazji obchodów 140. rocznicy wybuchu powstania styczniowego regionalny Komitet Obrony Pamięci Narodowej w Bielsku Podlaskim wystąpił do władz gminy Boćki o odnowienie pomnika, a właściwie o postawienie go na nowo. W 2013 r., a także w 2023 r. władze samorządowe i społeczeństwo Siemiatycz z wielkimi honorami uczęły kolejne rocznice powstania narodowego⁷¹.

---

⁶⁸ Zob. zaproszenie dla Marii Konczerewicz w niniejszej publikacji (s. 98).

⁶⁹ *Zabytkowy krzyż w Siemiatyczach*, <https://podlasie.siemiatyckie.pl/223-siemiatyckie-zabytkowy-krzyz-w-siemiatyczach> (dostęp: 28 VII 2023 r.).

⁷⁰ M. Malinowski, *Siemiatyckie – Pamięci powstańców*, kurierpodlaski.pl/arttykul/siemiatyckie-pamici-powstancow-1863/397739 (dostęp: 25 VII 2023 r.).

⁷¹ *160 lat temu rozegrała się Bitwa o Siemiatyckie w ramach Powstania Styczniowego*, <https://siemiatyckie.pl/2023/02/160-lat-temu-rozegrala-sie-bitwa-o-siemiatyckie-w-ramach-powstania-styczniowego/> (dostęp: 25 VII 2023 r.).

■ Wiktoria z Władyczańskich Pieńkowska (1845–1894), żona Kajetana Ludwika Pieńkowskiego (1830–1905) z Dołubowa, komisarza powstańczego powiatu bielskiego, zesłana wraz z mężem na Sybir (kolekcja Janusza Władyczańskiego z Białegostoku)

- Malarz Ignacy Pieńkowski (1877–1948), syn Wiktorii Pieńkowskiej, uczestniczki powstania styczniowego, przez dworem w Sutnie, 1936 r. (zbiory Muzeum Podlaskiego w Białymstoku)

*

Jedną z pieśni-symboli śpiewanych po powstaniu styczniowym był wiersz napisany w 1831 r. przez Seweryna Goszczyńskiego (1801–1876). Ten powstaniec listopadowy, uczestnik szturm na Belweder w 1830 r., poeta z tzw. szkoły ukraińskiej doby romantyzmu, był patriotą, emigrantem. Do wiersza dodano melodię nieznanego autora i tak powstała pieśń spopularyzowana pt. *Sadźmy róże*. Melodia ta pochodzi z pieśni, którą wcześniej śpiewali zesłańcy gnani na Sybir po powstaniu styczniowym.

Sadźmy, przyjacielu, róże!
 Długo jeszcze, długo światu
 Szumieć będą śnieżne burze:
 Sadźmy je przyszłemu latu!
 My, wygnańcy stron rodzinnych,
 Może już nie ujrzym kwiatu,
 A więc sadźmy je dla innych,
 Szczęśliwшему sadźmy światu!
 Jakże los nasz piękny, wzniosły!
 Gdzie idziemy – same głogi,
 Gdzieśmy przeszli – róże wzrosły;
 Więc nie schodźmy z naszej drogi!
 Idźmy, szczepmy! Gdy to znuży,
 Świat wiecznego wypocznienia
 Da nam miłszy kwiat od róży:
 Łzy wdzięczności i spomnienia.
 Idźmy, szczepmy! Gdy to znuży,
 Świat wiecznego odpocznienia
 Da nam miłszy kwiat od róży:
 Łzy radości i spomnienia⁷².

⁷² M. Straszewicz, *Ojców naszych śpiew. Pieśni patriotyczne*, Komorów 1992, nr 165.

Копія съ Рапорта Бѣлскаго Военнаго Начальника отъ 9-го Октября
за № 2692-м.

Окончивъ учрежденіе сельскихъ карауловъ и введши въ командующую мѣсто Бѣлскаго уѣзда военно-гражданскаго управленія нѣкую часть донести:

Городъ Бѣлскъ раздѣленъ на шесть кварталовъ подъ начальствомъ благонадѣжныхъ рядовыхъ. Для надзора за дѣйствіями квартальныхъ городъ раздѣленъ на две части подъ начальствомъ благонадѣжныхъ унтер-офицеровъ. Весьма горюдоу завладуетъ Польскій Надзиратель Виноградовъ. Въ городѣ проведена переносъ, по коей оказались ушедшихъ въ мѣсто мѣшанъ 2, и дѣтей чиновниковъ 3. Произведены тщательные обыски, по коимъ открытъ складный мастеръ для матежическихъ шпекъ и найдено у разныхъ лицъ пороховъ, пули и даже въ присутствіи Думы въ столахъ, найденъ мушкетеръ. Городской голова отрицаетъ отъ должности и арестованъ: производится следствие.

При входѣ и выходѣ изъ города, на всѣхъ улицахъ поставлены подвижныя ротатки, съ заборами по обѣимъ сторонамъ. На главныхъ входахъ стоятъ военные часовые, у мѣста важныхъ отъ Еврейскаго общества.

Полкискій патруль повѣряетъ порядокъ въ городѣ. Предписано городской Думѣ озаботиться наймомъ благонадѣжныхъ рядовыхъ, дабы постепенно замѣнить ими арестованныхъ солдатъ. Наймомъ свидѣтельства на право торговли и право заниматься ремеслами, вслѣдствіе чего поступила большая заявка въ Канцелярство на выдачу свидѣтельства на горбовой бумагѣ.

Въ уѣздѣ постановено 22 сельскихъ караула, подъ надзоромъ коихъ поступила шахматными окопцами, въ работѣ дѣятельныя караулы расположенныя, равно и мѣшанъ.

Сельскіе караулы поставлены въ слѣдующихъ мѣстлахъ:

- 1) Патковъ.
- 2) Малани.
- 3) Цихановскій.
- 4) Бранскъ.
- 5) Рудка.
- 6) Побиры.
- 7) Гранки.
- 8) Острожани.
- 9) Анисовъ.

603

- 2 -

- 10) Дрогичинъ.
- 11) Бонни.
- 12) Журбыцы.
- 13) Семятичи.
- 14) Мельники.
- 15) Касцея.
- 16) Дубяжнъ.
- 17) Оран.
- 18) Грыбончи.
- 19) Негошчи.
- 20) Паревъ.
- 21) Яново.
- 22) Войшка.

Уѣздъ раздѣленъ на четыре Военныя Стана, изъ коихъ въ одномъ на Свѣрѣ отъ Бѣлска должностъ Военнаго Становаго принадлежить Военному Начальнику.

2) Станъ Касцельскій, 3) Семятисскій и 4) Рудинскій.

Военныхъ районовъ 8: Патковскій, Цихановскій, Бранскій, Боннинскій, Касцельскій, Дрогичинскій, Семятисскій и Паревскій. Военнымъ Начальникамъ районовъ подчинены какъ сельскіе караулы въ ихъ районахъ расположенные, такъ и все жители. Начальникамъ районовъ строго предписано имѣть несомнѣнный надзоръ за поведеніемъ всехъ живущихъ въ ихъ районахъ на полной ихъ ответственности.

Свѣрѣ того 4 гражданскихъ Становъ: 1) въ Оран, 2) въ Бранскъ, 3) въ Циханови, 4) въ Семятичахъ. При исполненіи должности, гражданскіе Становые предписано, въ случаѣ необходимости требовать содѣйствія районныхъ Начальствъ. Въ настоящее время исполнителности присланий Начальствъ самаго полнаго и гражданскіе Становые неуправляютъ въ содѣйствіи военной силы.

Военнымъ Начальникамъ районовъ, равно какъ Начальникамъ сельскихъ карауловъ, строго предписано быть въ постоянномъ движеніи по своимъ районамъ для повѣрки дѣйствій жителей, въ особенности шахматскихъ окопцевъ.

Для надзора за исполненіемъ предписано ежедневно доносить о направленныхъ движеніяхъ, съ подробностями указываясь всего ими замѣреннаго. При каждомъ посѣщеніи окопцевъ производить тщательный обыскъ и пощрку жителей.

Во всѣхъ мѣстцахъ и деревняхъ, окопцахъ и у воротъ поставлены ротатки при вѣху входахъ и выходахъ, также образомъ, чтобы по закрытіи ротатокъ не было бы свободнаго входу въ деревни. Для сего поставлены заборы по обѣимъ сторонамъ ротатокъ. При вѣху ротатокъ стоятъ часовые отъ жителей. Точность въ исполненіи ими обязанностей повѣряется Военными становыми, Начальниками районовъ, Начальниками сельскихъ карауловъ, гражданскими Становыми и Начальниками отрядовъ регонисированныхъ мѣстностей.

Прекращенъ свободный раздѣлъ безъ билетовъ. Дворянамъ помѣщикамъ съ большою разборчивостью выдаются билеты отъ Военныхъ Начальниковъ уѣзда на проездъ съ подробнымъ обозначеніемъ направленія и краткаго срока. Шахматныя билеты выдаются Военнымъ Начальниками районовъ. Они же выдають билеты и всемъ продавающимъ на мѣшанъ землекопамъ, управителямъ, дровичамъ и паробѣямъ, но только въ одномъ концѣ съ тѣмъ, чтобы по прибытіи въ мѣсто пребыванія Военныхъ становыхъ, Начальниковъ районовъ и Начальниковъ сельскихъ карауловъ билеты были бы явлены по принадлежности. Касцельскіе же и ихъ прислугѣ воспрещено выдавать билеты кому-бы-то ни было, кромѣ Военнаго Начальника уѣзда. Приведеніе въ исполненіе этой мѣры строго повѣряется всеми Начальниками и виновные въ отсутствіи билетовъ немедленно арестуются. Такимъ образомъ при отсутствіи мѣшанъ и шахматскихъ окопцевъ все иррегулярное обязано быть на лицо, объ отсутствіи же иррегулярныхъ отрядахъ Начальниковъ и Военныхъ становыхъ. Въ случаѣ отсутствія кому-бы-то ни было ихъ часовыхъ, вся семья его арестовывается до отысканія виновнаго въ сельской отлучкѣ. Результаты этой мѣры весьма удовлетворительны. Въ Бранскомъ районѣ по арестованіи отца и всего семейства за отсутствіе сына, этого послѣдній черезъ два дня

■ Naczelnik wojenny powiatu bielskiego płk Ignacy J. Borejsza składa raport o sieci wart w powiecie (która obejmowała 22 wiejskie posterunki oraz miasto Bielsk), a także określa regulamin organizacyjny obowiązujący na tym terenie, 9 X 1863 r. (CAH Wilno, f. 1257, op. 1, nr 124, k. 1–2)

	Дворянинъ	
763.	Францисковъ Паулиновичъ Арестованъ 12 ^{го} Новабра Милитарскимъ Мѣщеровскимъ по случаю добровольнаго къ имъ шапки.	Д. Згушевска Листъ 34а.
	Дворянинъ	
764.	Иванъ Луковичъ Арестованъ 12 ^{го} Новабра Милитарскимъ Мѣщеровскимъ за насильственное участие въ шапке, изъ коихъ онъ франтъ и добровольно явился.	Д. Згушевска Листъ 34а.
	Дворянинъ	
765.	Филипповъ Луковичъ Арестованъ 12 ^{го} Новабра Милитарскимъ Мѣщеровскимъ по случаю добровольнаго къ имъ шапки.	Д. Красавска Листъ 34а.

■ Spis osób z powiatu bielskiego aresztowanych za udział w powstaniu od 6 VII do 21 XII 1863 r. (CAH Wilno, f. 1257, op. 1, nr 124, k. 128)

**SPIS OSÓB Z POWIATU BIELSKIEGO ARESZTOWANYCH
ZA UDZIAŁ W POWSTANIU OD 6 LIPCA
DO 21 GRUDNIA 1863 ROKU (STAREGO STYLU)**
[TŁUMACZENIE Z JĘZYKA ROSYJSKIEGO I OPRACOWANIE JÓZEF MAROSZEK]

- 45¹. Szlachcic Józef Korzeniewski, okolica Popławy, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r. przez mjr. Korfa², podejrzewany o dostawę zapasów dla szajki (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 5 IX).
46. Szlachcic Jan N^[b], wieś Malesze, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r. przez mjr. Korfa za przyjęcie osób należących do szajki (oddany Komisji 6 VII 1863 r. ^[b] Sprawę przedstawiono gubernatorowi 5 IX).
47. Szlachcic Konstanty Tarnowski, wieś Ostrożany, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r. przez mjr. Korfa za dostarczenie zapasów dla szajki (oddany Komisji 6 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
48. Szlachcic K^[b] Zawadski, wieś Olszewo, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r. przez mjr. Korfa za dostarczenie zapasów dla szajki (oddany Komisji 6 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).

---

^a W oryginale tu i dalej Garfa, Gorfa.

^b W oryginale tu i dalej – fragment nieczytelny.

¹ Dokument nie ma pierwszych stron i zaczyna się od numeru 45.

² Major Korf z Sofijskiego Pułku Piechoty.

49. Szlachcic Władysław Gustowski, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r. w swoim majątku Brzeźnica, podejrzany o udział w napadzie zbrojnym w Domanowie³ (oddany Komisji 6 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
50. Szlachcic Aleksander Śliwowski, z powiatu bielskiego, aresztowany 3 VII 1863 r. (zobacz obwinienie Gustowskiego; oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
51. Chłop Józef Kwiatkowski, wieś Brzeźnica, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r. za to, że był w szajce kurierem, zgodnie z zeznaniami Śliwowskiego i Gustowskiego (oddany Komisji 6 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
52. Szlachcic Aleksander Żera, okolica Brzeźnica, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r., aresztowany za to, że nie wypełniał wszystkich poleceń Śliwowskiego i Gustowskiego odnośnie do naboru rekrutów (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
53. Urzędnik Piotr Wąsowski, sekretarz w Brańskiej Dumie Grodzkiej, aresztowany 4 VII 1863 r., podejrzany o służenie jako żandarm w szajce (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
54. Urzędnik Karol Rębicki, z miasta Brańska, aresztowany 4 VII 1863 r., podejrzewany o pobór rekrutów do szajki (oddany Komisji 6 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
55. Mieszczanin Antoni Pieczewski, z miasta Brańska, aresztowany 4 VII 1863 r., podejrzewany o pobór rekrutów i zbiórkę po wsiach pieniędzy i odzieży (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
56. Mieszczanin Franciszek Jeżewski, z miasta Brańska, aresztowany 4 VII 1863 r. (patrz zeznanie Pieczewskiego; oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
57. Jednodworzec Gabriel Korenowski, z miasta Brańska, aresztowany 4 VII 1863 r. [b] (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).
58. Szlachcic Maciej Macerski, z miasta Brańska, [b] aresztowany 3 VII 1863 r. (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 28 VIII).

³ W czasie powstania styczniowego ks. Feliks Liseicki, administrator kościoła domanowskiego, otaczał żołnierzy duchową opieką. 30 IX 1863 r. został aresztowany i osadzony w bielskim areszcie. Postanowieniem sądu wojennego pozbawiono go majątku i zesłano w głąb Rosji – do guberni permskiej (Z. Rostkowski, *Domanowo – Parafia świętej Doroty Dziewicy i Męczennicy – Diecezjalne Sanktuarium Maryjne. Rys historyczny*, <https://drohiczynska.pl/parafie/domanowo-parafia-swietej-doroty-dziewicy-i-meczennicy/#rys-historyczny>, dostęp: 23 V 2023 r.).

59. Szlachcic Józef [b], z okolicy Miłkowice, powiat bielski, aresztowany 3 VII 1863 r., za podejrzenie uczestnictwa w szajce i wieszanie różnych osób (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 26 VIII).
60. Ksiądz Józef Nowicki, ze wsi Topczewo, powiat bielski, aresztowany za dopuszczenie powstańców do kościoła i ich pobyt w okolicy Topczewa przez trzy tygodnie (oddany Komisji 6 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 21 VII, zwrócono Komisji 26 VII).
61. Szlachcic ziemianin Seweryn Bartuchowski, ze wsi Topczewo, powiat bielski, aresztowany 4 VII 1863 r. w czasie pobytu szajki w Topczewie (oddany Komisji 6 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 21 VII, zwrócono Komisji 26 VII)⁴.
62. Hieronim Leszczyński, ze wsi Lisowa, powiat bielski, aresztowany 4 VII 1863 r. [b] (oddany Komisji 12 IX).
63. Jan Michaluk, ze wsi Lisowa, powiat bielski, aresztowany 14 VII 1863 r. [b] (oddany Komisji 12 IX).
64. Szlachcic Teofil Brzyniankowski, z miasta Nura, powiat łomżyński, aresztowany 12 VII 1863 r., aresztowany przez mjr. von Korfa w mieście Nurze razem z księdzem Kulikowskim [b] (oddany Komisji 12 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 15 VIII)⁵.
65. Szlachcic Ludwik Grimiałkowski, ze wsi Kuczyn, powiat łomżyński, aresztowany 12 VII 1863 r. za to, że w dzień pożaru w Ciechanowcu gościli u niego przedstawiciele szajek [b] (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 15 VIII).
66. Szlachcic Leon Brzozowski, ze wsi Gąsiorów, powiat ostrowski, aresztowany za zbiór produktów żywnościowych dla szajek (oddany Komisji 12 VII, sprawę przekazano gubernatorowi 5 IX).

⁴ 15 VII (nowego stylu) 1863 r. niewielka liczba powstańców starła się z podążającym do Topczewa oddziałem wojska kpt. Mamyłowa. Dwoch powstańców zginęło, czterech wzięto do niewoli (zob. S. Zieliński, *Bitwy i potyczki 1863–1864. Na podstawie materiałów drukowanych i rękopiśmiennych Muzeum Narodowego w Rapperswilu*, Rapperswil 1913, s. 333).

⁵ W czasie powstania w powiecie bielskim rozlokowany został pułk wojsk carskich pod dowództwem płk. Amentowa, a jeden z batalionów tego pułku, dowodzony przez mjr. Korfa, został zakwaterowany w Ciechanowcu. Żołnierze rosyjscy zajęli na swoje potrzeby budynek szpitala (W. Czaplicki, *Moskiewskie na Litwie rządy 1863–1869. Dalszy niejako ciąg Czarnej księgi*, Kraków 1869, s. 67). Fakt ten był brzemienny w skutkach dla mieszkańców miasta i osady. Major Korf wraz z kilkoma oficerami, m.in. ze znanym z okrucieństwa kpt. Gustem, „robił ekspedycje w bliskości Ciechanowca, tak na ruskiej, jak i na «polskiej» stronie rabował, a Gust pijany strzelał i zabijał ludzi w lasach zbierających jagody, grzyby” („Gazeta Narodowa” 1864, nr 24, s. 3). Do końca lat siedemdziesiątych XX w. na cmentarzu prawosławnym w Ciechanowcu znajdował się grobowiec mjr. Gusta, z murowanym pomnikiem i żelazną tablicą z napisem w języku rosyjskim: *Zdieś pogriebien Major Gust powieszzen polskimi miatożnikami*.

67. Szlachcic Wincenty Senkowski, z okolicy Kamienka, powiat siedlecki, aresztowany 8 VII 1863 r. [b] za pobór rekrutów do szajki [b] (oddany Komisji 12 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 5 IX).
68. Szlachcic Hipolit Bogniewski, z okolicy Gudsk^c, powiat siedlecki, aresztowany 8 VII 1863 r. za przekazanie broni w czasie pobytu w szajce, szpiegostwo oddziałów, zabójstwo Martyniuka (oddany Komisji 12 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 5 IX).
69. Szlachcic Konstanty Zdzielowiecki, z okolicy Hryniewicze, powiat prużański, aresztowany 8 VII 1863 r. za zabójstwa [b] (oddany Komisji 12 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 5 IX).
70. Szlachcic Jan Zachawski^c, z okolicy Przesdeczka, powiat ostrołęcki, aresztowany 8 VII 1863 r. za przekazanie broni powstańcom w czasie pobytu w szajce, udział w powieszeniu Martyniuka (oddany Komisji 12 VII 1863 r., sprawę przedstawił gubernatorowi 8 IX).
71. Szlachcic Franciszek Piotrowski, z okolicy Osmola, powiat bielski, aresztowany 8 VII 1863 r. za podejrzenie szpiegowania oddziału (oddany Komisji 12 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 5 IX).
72. Ksiądz Leon Kułakowski, z miasta Nura, aresztowany 12 VII 1863 r. w mieście Nurze [b] (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 5 VIII).
73. Chłop Michał Okientowicz^c, z okolicy Piszczatka, powiat bielski, aresztowany 8 VII 1863 r. przez mjr. von Korfa za nabór rekrutów do szajki [b] (oddany Komisji 12 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 5 VIII).
74. Szlachcic Jan Radziszewski, ze wsi W^[b], powiat bielski, aresztowany 12 VII w mieście Nurze przez mjr. von Korfa [b] (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 15 VIII).
75. Szlachcic Franciszek Wiszniewski, ze wsi Ostrołęka, powiat łomżyński, aresztowany 12 VII w mieście Nurze za pobyt w szajce powstańców (oddany Komisji 19 VII, sprawę przekazał gubernatorowi 15 VIII).
76. Chłop Kajetan Jeżewski, ze wsi Piotrowo, powiat bielski, aresztowany 8 VII przez mjr. von Korfa za przekazanie własnego oręża powstańcom, wraz z bratem Stanisławem powiesił żołdaka Martyniuka (oddany Komisji 12 VII, sprawę przekazał gubernatorowi 5 IX).
77. Chłop Walenty Kur, ze wsi Budka, powiat ostrołęcki, aresztowany 12 VII 1863 r. w mieście Nurze za udział w szajce (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawił gubernatorowi 15 VIII).

---

^c W oryginale tu i dalej – tak w tekście.

78. Chłop Piotr Prochor, ze wsi Malewice, powiat bielski, aresztowany w mieście Nurze (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 15 VIII).
79. Mieszczanin Grzegorz Ostaszewicz, z miasta Ciechanowca, aresztowany w mieście Nurze przez mjr. Korfa 12 VII 1863 r. za pobyt w szajce powstańców (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 15 VIII).
80. Szlachcic Paweł Bieniec, ze wsi powiatu ostrołęckiego, aresztowany 12 VII w mieście Nurze podczas pobytu szajki powstańców (oddany Komisji 19 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 15 VIII).
81. Szlachcic Feliks Smorczewski⁶, okolica Obniże, powiat bielski, aresztowany 8 VII 1863 r. (przekazany Komisji 12 VII 1863 r., sprawa przedstawiona gubernatorowi 5 IX).
82. Szlachcic Józef Bejna Poniadowski, ze wsi Leszczka, powiat bielski, aresztowany 8 VII (oddany Komisji 12 VII, sprawę przedstawiono gubernatorowi 5 IX).
83. Kobieta Izabela Brzu, aresztowana 8 VII 1863 r. za uczestnictwo w zabójstwie żony Timofieja (oddana Komisji 12 VII 1863 r., sprawę przedstawiono gubernatorowi 5 IX).
84. Szlachcic Wincenty Topczewski, ze wsi Aleksandrowo, powiat bielski, aresztowany 8 VII za młynarza ciechanowieckiego Alberta Lewoszeda^c (oddany Komisji 23 VII 1863 r.).
85. Chłop Jan Tałosiek, ze wsi Aleksandrowo, powiat bielski (zob. wyrok Tokskiego), (oddany Komisji 23 VII 1863 r.).
86. Szlachcic Szymon Kryński, z okolicy Krynki-Borowe, powiat bielski (zob. oskarżenie Tokskiego i Tołżyńskiego).
87. Mieszczanin Jan Żileński, z miasta Ciechanowca, aresztowany 16 VII za pobyt w szajce powstańców, pobór rekrutów i pobieranie podatków.
88. Szlachcic Ludwik Brzeziński, ze wsi Popławy, powiat bielski, aresztowany 14 VII za bytność w szajce powstańców, przyjął na siebie cudze [b] dla aresztowania (oddany Komisji 23 VII).
89. Chłop Mikołaj Sobot, ze wsi Pełch, powiat bielski, aresztowany 20 VII 1863 r. (sprawę przedstawiono gubernatorowi 11 VIII).
90. Szlachcic Franciszek Malinowski, z okolicy Malinowo-Żółtki, powiat bielski, aresztowany 3 VIII 1863 r. przez mjr. Korfa za kontakty z powstańcami (oddany gubernatorowi 27 VIII).

---

⁶ W 1867 r. Feliks Smorczewski miał 42 lata, ziemianin guberni grodzieńskiej, zesłany bez pozbawienia praw na zamieszkanie, przebywał w Jałutorowsku (*Feliks Smorczewski*, Genealogia Polaków, <https://genealogia.okiem.pl/powstaniec-styczniowy/41155>, dostęp: 11 II 2023 r.).

91. Szlachcic Piotr Pr^[b], wieś Pruszancka, powiat bielski, aresztowany przez mjr. Korfa 3 VIII 1863 r. za kontakty z powstańcami (oddany gubernatorowi 27 VIII).
92. Szlachcic Ignacy Zalewski, ze wsi Zalesie, powiat bielski, za przynależność do polskiej szajki, aresztowany przez mjr. Korfa 3 VIII (oddany Komisji 6 VIII, sprawę przedstawił gubernatorowi 27 VIII).
93. Szlachcic Andrzej Niewiarowski, ze wsi Niewiarowo, powiat białostocki, aresztowany przez mjr. Korfa 2 VIII wskutek zatrzymania podczas walk powstańczych (oddany Komisji 7 VIII).
94. Mieszczanin Andrzej Pionowski, z miasta Ciechanowca, aresztowany 2 VIII przez mjr. Korfa ^[b] (oddany Komisji 7 VIII).
95. Szlachcic Tomasz Bielawski, z okolicy Koce, powiat bielski, aresztowany w mieście Ciechanowcu przez mjr. Korfa 2 VIII, podejrzany o szpiegostwo (oddany Komisji 7 VIII 1863 r.).
96. Mieszczanin Aleksander Tworkowski, z miasta Ciechanowca, aresztowany w mieście Ciechanowcu 2 VIII 1863 r. przez mjr. von Korfa, obwiniony za podżeganie do poboru rekrutów, szpiegostwo.
97. Chłop Jan Szwonczosk, powiat ostrołęcki, wieś Zaszaków, aresztowany przez mjr. Korfa 2 VIII 1863 r. (oddany Komisji 7 VIII).
98. Mieszczanin Ludwik ^[b], wieś Biała, aresztowany przez mjr. von Korfa 2 VIII (oddany Komisji 7 VIII).
99. Mieszczanin Józef Boguszewicz, z miasta Nowego Ciechanowca, aresztowany 2 VIII przez mjr. von Korfa (patrz oskarżenie Zawadzkiego).
100. Mieszczanin Ludwik Henkel, z miasta Nowego Ciechanowca, aresztowany 2 VIII w mieście Ciechanowcu przez mjr. von Korfa ^[b] (oddany Komisji 7 VIII).
101. Mieszczanin Witalis Henkel, z miasta Nowego Ciechanowca, aresztowany przez mjr. von Korfa 2 VIII 1863 r. za okazaną pomoc swemu ojcu Ludwikowi Henkelowi (oddany Komisji 7 VIII).
102. ^dSzlachcic Józef Dobrogowski, powiat bielski, wieś Winna-Chroły, aresztowany przez mjr. Korfa 1 VIII 1863 r. wskutek skargi złożonej przez przybyłego do niego szlachcica z tejże wsi Michała Zdrojkowskiego (z rozbitą głową i porżniętymi rękoma), który obwinał Dobrogowskiego, że chciał go zabić lub powiesić (przekazany Komisji 7 X)^d.

^d W oryginale tu i dalej – wpis skreślony.

103. Mieszczanin Ludwik Boru, aresztowany 2 VIII przez mjr. von Korfa (przekazany Komisji 7 VIII).
104. Szeregowiec rezerwy Andrzej Dmisuk, aresztowany 2 VIII przez mjr. von Korfa jako współuczestnik Boru (oddany Komisji 7 VIII).
105. Szlachcic Józef Prziwosnian, powiat siedlecki, wieś Kamienczyk^c, aresztowany 2 VIII 1863 r. przez mjr. von Korfa jako współuczestnik Boru i Dongosiuka (oddany Komisji 7 VIII).
106. Chłop Paweł Piwrisz, powiat siedlecki, wieś D^[b], aresztowany 2 VIII 1863 r. (oddany Komisji 7 VIII).
107. Mieszczanin Józef ^[b], powiat łomżyński, miasto Ciechanowiec, aresztowany przez mjr. von Korfa, oddany przez strażnika Romanowicza z szajki, aresztowany 2 VIII 1863 r. (oddany Komisji 7 VIII).
108. Ziemianin Ryszard Dokliczalew^c, powiat bielski, aresztowany 25 VIII 1863 r. na wniosek gubernatora (oddany Komisji 31 VIII 1863 r.).
109. ^dChłop Mikołaj Blekutok, aresztowany 3 IX za to, że był w szajce (oddany Komisji 4 IX, oddany do Brześcia)^d.
110. Jednodworzec Karol Miłakowski, powiat bielski, wieś Miłkowice Janki, aresztowany 14 VIII (oddany Komisji 12 IX).
111. Chłop Roman Półtorak, powiat bielski, wieś Rudka (oddany do Brzeskiej Komisji Śledczej 25 VIII).
112. Chłop Szymon Ławreszuk, z powiatu bielskiego, wieś Rudka, śledztwo i sprawę oddano do Brzeskiej Komisji Śledczej (oddany do Komisji 25 VII).
113. Chłop Jan Pernowski, aresztowany 22 VIII na podstawie donosu o jego kontaktach z powstańcami (^[b] oddany Komisji 25 VIII).
114. Jan Cwietkowski, aresztowany 30 VIII jako podejrzany (oddany Komisji 12 IX).
115. Michał Borowski, aresztowany przez bielskiego powiatowego sprawnika 2 IX.
116. Benedykt Radziszewski, aresztowany 24 VII przez mjr. von Korfa za niedoniesienie o bytności powstańców w okolicy Radziszewo-Sieńczuch w powiecie bielskim (oddany Komisji 28 VII)⁷.
117. Józef Myśliborski, zarządca majątku Strabla, aresztowany w sprawie okradzenia urzędnika Niewodowskiego.

⁷ Oddział powstańców złożony z 300 ludzi zjawił się w okolicy Radziszewo-Sieńczuch i zabrał młodych ludzi (Centralne Archiwum Historyczne Litwy w Wilnie [dalej: CAH Wilno], f. 1257, op. 1, k. 3).

118. Franciszek Brzozowski, służący w majątku Strabla, aresztowany na podstawie donosu o okradzeniu urzędnika Niewodowskiego.
119. ^dZiemianin Roman Kaluchiewicz⁸, aresztowany 13 IX przez naczelnika oddziału narewskiego za brak zaświadczenia potwierdzającego zamieszkanie w swoim majątku (odesłany do Grodna 12 XII, sprawę przedstawiono Brzeskiej Komisji Śledczej)^d.
120. ^dKsiądz Felicjan Augustynowicz, aresztowany 25 IX przez kpt. Tugengolda⁹ z niewiadomej przyczyny (sprawę przedstawiono naczelnikowi wojennemu)^d.
121. ^dKsiądz Mikołaj Miłkowski, aresztowany 16 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny (sprawę przedstawiono naczelnikowi wojennemu)^d.
122. ^dZiemianin Wacław Hryniewicki, aresztowany 1 IX przez por. Bekera za brak zaświadczenia na pomieszkiwanie w majątku^d.
123. Szlachcic Jan Wygonowski, aresztowany 12 VIII przez kpt. Szmidta na podstawie donosu (sprawę przedstawiono naczelnikowi wojennemu).
124. Szlachcic Ludwik Wysocki, aresztowany 12 VIII przez kpt. Szmidta (akta śledztwa przedstawiono naczelnikowi wojennemu).
125. Szlachcic Adam Jankowski, aresztowany 16 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny, uwolniony 24 X.
126. Mieszczanin Marcin Jarmoc, aresztowany 16 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.

⁸ Potyczka rozegrała się w należącym do Romana Kaluchiewicza folwarku Puchły we śróde nad ranem 5 VIII 1863 r. (zob. H. Zdanowicz, *Kazimierz Maciej Kobylański – wielka postać grodzieńskiego powstania 1863*, w: *Powstanie 1863. Podlaskie epizody*, red. M. Zemło, R. Dobrowolski, Supraśl 2014, s. 279–280). W nocy z wtorku na środę zatrzymał się w nim 150-osobowy oddział powstańców konnych, dobrze uzbrojonych. Jednak spoczynek nocny został przerwany przez pościg prowadzony z Bielska przez ppłk. Tigerstedta w sile jednej rot piechoty oraz 75 ułanów i 35 kozaków. O świcie, pomiędzy godz. 4.00 a 5.00, powstańcy zostali otoczeni przez konnicę moskiewską, piechota zaś stanęła w zasadzce przy pobliskim brodzie. Bardzo szybko wywiązała się strzelanina, ponieważ powstańcy zostali zaalarmowani przez swoich wartowników. Celnymi strzałami zza ogrodzenia i leżących na podwórzu stert drewna zrzucili z koni wielu Moskali, którzy cofnęli się o 40 kroków, ponosząc duże straty. Wśród nich poległo dziesięciu żołnierzy, a dwóch zostało rannych. Zginął również dowódca sotni 5. Dońskiego Pułku Kozaków esauł (rotmistrz) Andriej Prusakov, który stacjonował w Bielsku (В.В. Пузановъ, *Исторія 5-го Донского Казачьяго Войскового Атамана Власова полка*, Саратовъ 1913, s. 495, 509). Polacy natomiast stracili osiem koni, które rozbiegły się wśród zgiełku walki. Oddziałem powstańczym dowodził kpt. Bogusław Montwiłł Ejtminowicz, który bez strat zdołał wycofać się w stronę Puszczy Białowieskiej. W oficjalnym raporcie, na podstawie zeznań Romana Kaluchiewicza i Piotra Aleksandrucka, naczelnik I rejonu powiatu bielskiego napisał, że zginęło dwoje ludzi, choć nie wiadomo, po której stronie.

⁹ Kapitan sztabu generalnego Tugengold (САН Wilno, f. 1257, op. 1, nr 124, k. 60 b).

127. Szlachcic Piotr Wierzbicki, aresztowany 14 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny (śledztwo przedstawiono).
128. Szlachcic Stanisław Krasowski, aresztowany 16 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
129. Szlachcic Konstanty Skrzyszewski, aresztowany 13 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
130. Szlachcic Wawrzyniec Łosciborski, poddany pruski, aresztowany 14 IX przez kpt. Wołkowa (uwolniony 14 XI).
131. ^dSzlachcic Symeon Ptaszyński, aresztowany 16 IX przez mjr. von Korfa na podstawie donosu (uwolniony 8 X)^d.
132. Szlachcic Felicjan Malewski, aresztowany 16 IX przez naczelnika oddziału ciechanowieckiego z niewiadomej przyczyny.
133. Szlachcic Antoni Grzybowski, aresztowany 16 IX przez kpt. Emilianowa po akcji odzyskania prochu.
134. Szlachcic Stanisław Walicki, aresztowany 16 IX przez kozaków oddziału siemiatyckiego z niewiadomej przyczyny.
135. Urzędnik Józef Godziński, aresztowany 3 IX na mocy rozporządzenia Bielskiego Powiatowego Zarządu Policyjnego po wydarzeniu odzyskania drożd^o i innych (odesłany do Grodna 15 XI).
136. Urzędnik Franciszek Gadziński, aresztowany 2 IX na mocy rozporządzenia Bielskiego Powiatowego Zarządu Policyjnego z niewiadomej przyczyny (sprawę przedstawiono wojennemu naczelnikowi).
137. ^dZiemianin Bolesław Ołdakowski¹⁰, aresztowany 22 IX przez adiutanta Wołkowa na podstawie donosu (odwieziony do Grodna 15 XI)^d.
138. Szlachcic Aleksander Pogorzelski, aresztowany 19 IX przez kpt. Wołkowa za pobyt bez zaświadczenia.

---

¹⁰ Bolesław Ołdakowski, ur. 1825, s. Pawła i Konstancji. Właściciel majątku Sobótka, formalny naczelnik powstania w powiecie bielskim. Oceniano go jednak jako człowieka miękkiego i niezaradnego organizacyjnie, dlatego też faktycznym naczelnikiem powstania był dziedzic Hożnej Józef Kuszell (zob. *Białystok. Zarys historyczny*, oprac. H. Mościcki, Białystok 1933, s. 159; W. Tatarczyk, *Powstanie styczniowe na Białostocczyźnie*, Łódź 1996).

139. ^dSzlachcic Gustaw Szpilewski¹¹, aresztowany 19 IX przez por. Gusta (z zamiarem odesłania do Petersburga)^d.
140. Szlachcic Stefan Kuczyński, aresztowany 16 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
141. Szlachcic Wincenty Kryński, aresztowany 19 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
142. Szlachcic Aleksander Borowski, aresztowany 19 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
143. Szlachcic Józef Popławski, aresztowany 19 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
144. Szlachcic Franciszek Koc, aresztowany 19 IX przez por. Gusta jako podejrzany.
145. Szlachcic Franciszek Porzeziński, aresztowany 19 IX przez por. Gusta jako podejrzany.
146. Szlachcic Walenty Kryński, aresztowany 19 IX przez kpt. Wołkowa na podstawie donosu.
147. Szlachcic Józef Płonowski, aresztowany 19 IX przez kpt. Wołkowa na podstawie donosu.
148. Szlachcic Wincenty Moczulski, aresztowany 19 IX przez por. Gusta jako podejrzany.
149. ^dZiemianin Przemysław Dzierżek, aresztowany 15 IX przez wojennego naczelnika Borejszę z niewiadomej przyczyny (uwolniony 17 X)^d.
150. Szlachcic Eustachy Jaczewski, aresztowany 15 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny (1 X wysłany do Grodna).
151. Szlachcic Paweł Piekutowski, aresztowany 19 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
152. Szlachcic Piotr Zaleski, aresztowany 7 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
153. Szlachcic Wincenty Malinowski, aresztowany 27 IX w domu przez kozaków jako podejrzany (wysłany do Grodna 15 XI).
154. Szlachcic Paweł Kosiński, aresztowany 15 IX przez bielskiego powiatowego sprawnika z niewiadomej przyczyny (uwolniony 17 X).
155. Szlachcic Bruno Ołdakowski, aresztowany 18 IX przez wojennego naczelnika Borejszę za grubiaństwo (uwolniony 12 XI).
156. Szlachcic Adam Kadłubowski, aresztowany 24 IX przez adiutanta Wołkowa jako podejrzany.
157. Szlachcic Aleksander Szmurło, aresztowany 16 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 25 XI).
158. ^dSzlachcic Leon Ptaszycki, aresztowany przez członka Komisji Powierniczej Szapocznikowa za to, że po jej działalności w majątności [Orla] fligeladiutanta płk. księcia Wittgensteina zwrócił się do Komisji^d.

¹¹ Właściciel majątków Wierzchuca Nagórna i Wierzchuca Nadbużna koło Drohiczyzna (*Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 13, red. B. Chlebowski, Warszawa 1893, s. 415).

159. Szlachcic Jan Godlewski, aresztowany 30 IX przez przystawę miasta Brańska na podstawie donosu.
160. Szlachcic Maciej Ostrowski, aresztowany 30 IX przez przystawę miasta Brańska na podstawie donosu.
161. ^dKsiądz Feliks Lisiecki, aresztowany 30 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny^d.
162. ^dKsiądz Wojciech Kociołkowski, aresztowany 26 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny (uwolniony 19 XII)^d.
163. ^dJustyn Scietrzyński, aresztowany 27 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny (uwolniony 20 XI)^d.
164. ^dSzlachcic Bronisław Wolski, aresztowany 30 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny (uwolniony 17 XI)^d.
165. Szlachcic Jan Olędzki, aresztowany 28 IX z niewiadomej przyczyny.
166. Szlachcic Tomasz Szmurło, aresztowany 19 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
167. Szlachcic Grzegorz Kosiński, aresztowany 30 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
168. Szlachcic Tit Miłkowski, aresztowany 28 IX przez por. Czabonienkę z niewiadomej przyczyny.
169. Ziemianin Teofil Zaleski, aresztowany 1 X przez kpt. Olszewskiego na podstawie donosu (uwolniony 17 XI).
170. Szlachcic Józef Walicki, aresztowany 3 X przez kpt. oddziału kleszczelskiego z niewiadomej przyczyny (uwolniony 23 XI).
171. ^dZiemianin Jan Pieńkowski, aresztowany 4 X na rozkaz wojennego naczelnika płk. Borejszy (uwolniony 13 XI)^d.
172. ^dKsiądz Szymon Gaśowski, aresztowany 29 IX przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny^d.
173. ^dWincenty Łowicki¹², aresztowany 25 IX przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny^d.
174. ^dZiemianin Michał Hube, aresztowany przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 6 X)^d.
175. ^dZiemianin Franciszek Zawistowski, aresztowany 30 X przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny (uwolniony 17 XI)^d.
176. Jan Miłkowski.

---

¹² Wincenty Łowicki, ur. 1802, właściciel majątku Janowicze (J. Maroszek, *Pięć wieków ziemi juchnowieckiej*, Juchnowiec Kościelny 2013, s. 214).

177. Urzędnik Józef Szmurło, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 5 X).
178. ^dKsiądz Augustyn Wawrowski, aresztowany 27 IX przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny (uwolniony 28 X)^d.
179. ^dZiemianka Julia Szczukowa, aresztowana przez mjr. Korfa na podstawie donosu (uwolniona 10 X)^d.
180. Szlachcianka Kamila Sochacka, aresztowana przez kpt. Tugengolda w sprawie Ołdakowskiego (uwolniona 25 X).
181. ^dZiemianka Teresa Daszkiewicz¹³ (uwolniona 11 XI)^d.
182. Szlachcianka Zofia Hejbowicz, aresztowana 1 X przez adiutanta Wołkowa z niewiadomej przyczyny (uwolniona 8 X).
183. ^dSzlachcianka Florentyna Gartkiewicz¹⁴, aresztowana przez wojennego naczelnika z niewiadomej przyczyny (odesłana do Grodna 13 X)^d.
184. Szlachcianka Rozalia Dobrowolska, aresztowana 30 IX z nieznaną przyczyną (uwolniona 6 X).
185. Szlachcianka Bronisława Szeniawska, aresztowana 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniona 4 X).
186. Szlachcic Ignacy Żelski, aresztowany 28 IX przez kozaków na podstawie donosu.
187. Szlachcic Benedykt Wierciński, aresztowany 28 IX przez kozaków na podstawie donosu.
188. Ziemianin Feliks Łyszczynski, aresztowany 1 X przez wojennego naczelnika płk. Borejszę na podstawie skargi chłopca (uwolniony 11 X).
189. Szlachcic Paweł Maleszkiewicz, aresztowany 20 IX przez wojennego naczelnika płk. Borejszę z niewiadomej przyczyny (uwolniony 3 X).
190. ^dKsiądz Stanisław Kosakowski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 5 X)^d.
191. ^dZiemianin Adam Olszyński, aresztowany 17 IX przez mjr. Bonieckiego za wzięcie gwałtem przez powstańców dwóch podwód (oswobodzony)^d.

¹³ Teresa z Dunin-Jundziłłów Daszkiewiczowa (1830–1909), z Orli, żona Ryszarda Polikarpa Korybut-Daszkiewicza (<https://www.geni.com/people/Teresa-Wiktoria-Daszkiewicz/6000000014662429733>, dostęp: 25 V 2023 r.).

¹⁴ Florentyna Gartkiewiczowa, żona Jana, od 23 II 1862 r. właścicielka połowy majątku Andryjanki. Właścicielem drugiej połowy był syn Konstanty, inspektor szkół w powiecie bielskim (Archiwum Państwowe w Białymstoku [dalej: AP Białystok], Starszy Notariusz Grodzieński; E. Bończak-Kucharczyk, J. Maroszek, *Andryjanki*, <http://www.ogrodowy.minigo.pl/>, dostęp: 25 V 2023 r.).

192. Szlachcic Paweł Truszkowski, aresztowany 16 IX przez feldfebla oddziału boćkowskiego na podstawie donosu.
193. Szlachcic Paweł Woźniński, aresztowany 16 IX przez feldfebla oddziału boćkowskiego na podstawie donosu.
194. Szlachcic Wojciech Zawadzki, aresztowany 16 IX przez unteroficera wsi Malesze z niewiadomej przyczyny (uwolniony 16 XII).
195. Szlachcic Wawrzyniec Falkowski, aresztowany 16 IX przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
196. Szlachcic Józef Łuczaj, aresztowany 16 IX przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
197. Szlachcic Teofil Skrzypkowski, aresztowany 16 IX przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
198. Szlachcic Adam Jabłoński, aresztowany 3 X przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
199. Szlachcic Stefan Truszkowski, aresztowany 3 X przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
200. Szlachcic Wiktor Górski, aresztowany 3 X przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
201. Jednodworzec Stanisław Źarski, aresztowany 3 X przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
202. Szlachcic Kasper Kalinowski, aresztowany 3 X przez kpt. oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
203. Jednodworzec Franciszek Źarski, aresztowany 3 X przez feldfebla oddziału boćkowskiego za udział w powstaniu.
204. ^dZiemianin Józef Kurzeniecki¹⁵, aresztowany 3 X przez kpt. Szmida z niewiadomej przyczyny (odesłany do Grodna 13 X)^d.

---

¹⁵ W 1867 r. za udział w powstaniu styczniowym Józefowi Kurzenieckiemu odebrano majątek Pokaniewo i zmuszono go do sprzedaży dóbr generałowej Annie Buckiewiczowej, wdowie po Michale. Majętność obejmowała wtedy 1467 dziesięcin (około 1600 ha) ziemi (*Spisok imeniam severo-zapadnogo kraja podleżascia objazatelnoj prodaze v 3-ch godicnyj srok na osnovanii vysocajszego powelenia 10 dekabra 1865 goda. I. Po grodnenskoj guberni*, Wilno 1866, s. 18–19; AP Białystok, Starszy Notariusz Grodzieński, sygn. dawna nr 10.074).

205. Szlachcic Wojciech Uszyński, aresztowany 3 X przez kpt. Szmida na podstawie donosu (uwolniony 9 XI).
206. Szlachcic Wojciech Zawadzki, aresztowany 3 X przez kpt. Szmida na podstawie donosu.
207. Szlachcianka Julia Uszyńska, aresztowana 3 X przez kpt. Szmida na podstawie donosu (odesłana do Grodna 7 XII).
208. Szlachcic Andrzej Budlewski, aresztowany 6 X przez unteroficera ze wsi Malesze z niewiadomej przyczyny.
209. Szlachcianka Bogumiła Leszczyńska, aresztowana 1 X przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
210. Ziemianin Adolf Wiewiórowski¹⁶, aresztowany 6 X przez junkra Kisielewa po skardze chłopów, że zakazuje im wyrębu lasów (odesłany do Grodna 15 XI).
211. ^dZiemianin Ludwik Pieńkowski¹⁷, aresztowany 27 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny^d.
212. Szlachcianka Julia Wyszyńska, aresztowana 9 X przez adiutanta Wołkowa z niewiadomej przyczyny (uwolniona 10 X).
213. Szlachcic Wojciech Wyszyński, aresztowany 28 IX przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
214. Szlachcic Franciszek Bogucki, aresztowany 20 IX przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny (uwolniony 17 XI).
215. ^dZiemianin Seweryn Olędzki, aresztowany 28 IX przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny^d.
216. Mieszczanin Antoni Sosnowski, aresztowany 8 X przez naczelnika oddziału kleszczelskiego z niewiadomej przyczyny.
217. Szlachcic Walenty Olszewski, aresztowany 19 X przez rotników z niewiadomej przyczyny.
218. Szlachcic Wincenty Kryński, aresztowany 5 X przez bielskiego powiatowego sprawnika z niewiadomej przyczyny.

¹⁶ Adolf Wiewiórowski, ur. w 1815 r., syn Antoniego, od 1831 r. właściciel majątku Szczyty-Dzięciołowo.

¹⁷ Ludwik Pieńkowski, syn Dominika, aresztowany za udział w powstaniu styczniowym. Był komisarzem powstańczym na powiat bielski. W grodzieńskim więzieniu poznał Wiktorię Władyczańską, siostrę pięciu powstańców, osadzoną również za działalność powstańczą. Najprawdopodobniej 13 IV 1863 r. wzięli ślub w więziennej kaplicy. Oboje zostali zesłani na Syberię, obojgu udało się też wrócić do Polski. Wiktoria zamieszkała w majątku w Dołubowie i jeszcze cztery lata czekała na powrót męża, którego władze rosyjskie skierowały na czasowe zamieszkanie w Warszawie. Wiktoria zmarła 9 VI 1894 r. w wieku 49 lat (Adam Czesław [A. Dobroński], *Powstańczym tropem*, „Kurier Podlaski”, 17–19 I 1986).

219. Szlachcic Wincenty Jabłonowski, aresztowany 1 X przez por. Gusta za pobyt bez zaświadczenia.
220. Szlachcic Mikołaj Olędzki, aresztowany z niewiadomej przyczyny (uwolniony 15 X).
221. Szlachcic Mikołaj Szmurło, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
222. Szlachcic Antoni Pieczyski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
223. Szlachcic Stanisław Sutkowski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny (uwolniony 13 XII).
224. Szlachcic Jan Kamiński, aresztowany 7 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
225. ^dZiemianin Piotr Tyszko, aresztowany 7 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny^d.
226. Ziemianin Franciszek Milewski, aresztowany 5 X przez kozaków z niewiadomej przyczyny.
227. Szlachcic Ignacy Tryniszewski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
228. Szlachcic Jan Zdrojkowski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
229. Szlachcic Adam Niewiarowski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny (uwolniony 2 XII).
230. Szlachcic Grzegorz Zawistowski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny (uwolniony 23 XI).
231. Szlachcic Witold Zdrojkowski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
232. Szlachcic Stanisław Piekutowski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
233. Szlachcic Marcin Moczulski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
234. Szlachcic Adam Kryński, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
235. Szlachcic Jan Puchalski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
236. Szlachcic Józef Puchalski, aresztowany 5 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
237. Szlachcic Antoni Piotrowski, aresztowany 12 X przez przystawę drugiego stanu z niewiadomej przyczyny (odesłany do Grodna 19 XII).
238. Szlachcic Wincenty Pietraszko, aresztowany 2 X przez kpt. Wołkowa za odstawienie swego krewnego, który zjawił się z szajki (uwolniony 11 XII).
239. Ziemianka Helena Szepietowska, aresztowana 2 X przez por. Szymkiewiczza z niewiadomej przyczyny (uwolniona 16 XII).
240. Szlachcianka Antonina Łapińska, aresztowana 12 X przez kpt. Wołkowa jako podejrzana.
241. Szlachcic Ludwik Kadłubowski, aresztowany 12 X przez kpt. Wołkowa jako podejrzany (odesłany do Grodna 19 XII).

242. Szlachcic Jan Kosiński, aresztowany 12 X przez kpt. Wołkowa jako podejrzany.
243. Szlachcic Teofil Jabłoński, aresztowany 12 X przez kpt. Wołkowa jako podejrzany.
244. Szlachcic Antoni Kosiński, aresztowany 12 X przez kpt. Wołkowa jako podejrzany.
245. Szlachcic Władysław Miłkowski, aresztowany 12 X przez adiutanta Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
246. ^dZiemianin Józef Szepietowski, aresztowany 15 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny^d.
247. Ziemianin Aleksander Tyborowski¹⁸, aresztowany 15 IX przez kpt. Wołkowa jako podejrzany (odesłany do Grodna 27 XI).
248. Mieszczanka Maria Stalewska, aresztowana 12 X przez adiutanta Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
249. Szlachcic Felicjan Mierzwiński, aresztowany 10 X przez mjr. Bonieckiego z niewiadomej przyczyny.
250. Szlachcianka Kamila Falkowska, aresztowana 10 X przez mjr. Bonieckiego z niewiadomej przyczyny.
251. Urzędnik Mikołaj Kobyliński, aresztowany 17 X przez adiutanta Wołkowa jako podejrzany (uwolniony 28 X).
252. Szlachcianka Aleksandra Popławska, aresztowana 16 X przez Komisję Wojenną z nieznaną przyczyną.
253. ^dZiemianin Kazimierz Glinka, aresztowany 2 X przez kpt. Tugengolda za to, że nie wyszedł naprzeciw przechodzącemu oddziałowi^d.
254. ^dOficer rezerwy Kazimierz Zaliwski, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny^d.
255. ^dOficer rezerwy Julian Mikułowski, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda za to, że nie wyszedł na spotkanie przechodzącego oddziału (uwolniony 25 XI)^d.
256. Szlachcic Ludwik Ornowski, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.

---

¹⁸ Zapewne o nim pisze „Gazeta Narodowa” (9 I 1864, s. 2) – właściciel ziemski z Tonkielów w powiecie bielskim, aresztowany na skutek donosu żołnierza moskiewskiego i oskarżony o bycie kapitanem oddziału powstańczego. Pobity, osadzony w więzieniu. Sąsiedzi napisali prośbę do marszałka powiatu Kierznowskiego, aby płk Borejsza uwolnił aresztowanego. Nic to jednak nie dało, a ci, którzy się podpisali, musieli zapłacić 25 rubli kary i dostarczyć pewną ilość kozuchów dla wojska.

257. Szlachcic Paweł Malewski, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 17 XII).
258. Szlachcic Józef Szałkowski, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
259. Szlachcic Paweł Czapski, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
260. Szlachcic Antoni Zaremba, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 5 X).
261. ^dZiemianin Ludwik Bądziński, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 8 X)^d.
262. Szlachcic Nikodem Bogucki, aresztowany 4 IX przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny.
263. Szlachcic Stanisław Leszczyński, aresztowany 4 IX przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
264. Szlachcic Jan Stachurski, aresztowany 5 X przez por. Malinina z niewiadomej przyczyny.
265. Szlachcic Antoni Tyminski, aresztowany 1 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
266. Szlachcic Seweryn Miedusiński, aresztowany 1 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
267. Szlachcic Stanisław Łuniewski, aresztowany 1 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
268. Szlachcic Józef Murawski, aresztowany 1 X przez por. Malinina za trzy podwoły wzięte gwałtem przez powstańców.
269. Szlachcic Konstanty Uszyński, aresztowany 1 X przez por. Malinina na podstawie donosu.
270. ^dZiemianin Feliks Faszczewski, aresztowany 8 X przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny^d.
271. Szlachcic Ignacy Kłopotowski, aresztowany 6 X przez przystawę Szalutę, z rozporządzenia kpt. Tugengolda wydanego na podstawie donosu.
272. Szlachcic Piotr Malewski, aresztowany 8 X przez por. Ernsta z niewiadomej przyczyny.
273. Szlachcic Konstanty Mączyński, aresztowany 7 X przez komendanta oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
274. ^dZiemianin Ignacy Szemieta, aresztowany 1 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny (uwolniony 11 X)^d.
275. Szlachcic Wojciech Boguszewski, aresztowany 8 X przez oficera z oddziału Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
276. Szlachcic Marcei Moczulski, aresztowany 8 X przez oficera z oddziału Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
277. Szlachcic Jan Niemyski, aresztowany 4 X przez naczelnika ostrożańskiego z niewiadomej przyczyny.

278. Szlachcic Lucjan Moczulski, aresztowany 4 X przez naczelnika ostrożańskiego z niewiadomej przyczyny.
279. Szlachcic Paweł Zaleski, aresztowany 27 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
280. Szlachcic Piotr Olszewski, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
281. Szlachcic Józef Puchalski, aresztowany 1 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
282. Szlachcic Adam Puchalski, aresztowany 1 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
283. Szlachcic Józef Moczulski, aresztowany 13 X przez rotników z niewiadomej przyczyny.
284. Szlachcic Roch Wojno, aresztowany 15 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
285. Szlachcic Adolf Kuczewski, aresztowany 15 X przez por. Szymkiewicza z niewiadomej przyczyny.
286. Szlachcic Jan Dalewski, aresztowany 15 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
287. ^dSzlachcic Teodor Białobrzegi, aresztowany 15 X przez por. Szymkiewicza^d.
288. ^dKsiądz Erazm Parys, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z powodu odzyskania starych myśliwskich kapsuł^d.
289. Szlachcic Ignacy Sobolewski¹⁹, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda podczas podróży do Warszawy po paszport.
290. Szlachcianka Emilia Poniatowska, aresztowana 5 X przez kpt. Tugengolda jako podejrzana.
291. ^dSzlachcic Romuald Raczyński, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda za to, że u ziemianina, u którego służył, w zamkniętej szafie znaleziono jeden ładunek prochu i torbę na ładunki do myśliwskiej broni palnej (odprawiony do Grodna 19 XII)^d.
292. Szlachcic Jan Piwoni, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
293. Szlachcic Hipolit Ołtarzewski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
294. Szlachcic Bronisław Ołtarzewski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
295. Szlachcic Fabian Sokołowski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
296. Szlachcic Jan Piętka, aresztowany 6 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
297. Szlachcic Jakub Lubowicki, aresztowany 7 X przez kozaków z niewiadomej przyczyny.

---

¹⁹ Zapewne mowa o Ignacym Sobolewskim z Pietkowa, zesłanym na Sybir (zob. AP Białystok, Oddział w Łomży, Zarząd Powiatu Łomżyńskiego, nr 3900, Spisok wsiech polityczeskich prestupnikow Łomżynskowo Ujezda 1863 goda; H. Sierpu-towski, *Powstanie styczniowe – część V*, <https://historialomzy.pl/powstanie-styczniowe-czesc-v/>, dostęp: 25 V 2023 r.).

298. Szlachcic Marcei Żebrowski, aresztowany 7 X przez kozaków z niewiadomej przyczyny.
299. Szlachcic Kazimierz Niemyski, aresztowany 7 X przez kozaków z niewiadomej przyczyny.
300. Szlachcic Fabian Piętka, aresztowany 7 X przez kozaków z niewiadomej przyczyny.
301. Szlachcic Mikołaj Zalewski, aresztowany 7 X przez kozaków z nieznannej przyczyny.
302. Szlachcic Franciszek Niwiński, aresztowany 7 X przez kpt. Tugengolda za pobyt w szajce.
303. Szlachcic Józef Jaszczołt, aresztowany 6 X przez unteroficera Iwana Iwanowicza podczas powrotu z szajki do dowództwa.
304. Szlachcic Walenty Piętka, aresztowany 6 X przez por. Szymkiewicza, dlatego że znaleziono u niego żołnierską czapkę.
305. Szlachcic Hipolit Osmolski, aresztowany 6 X przez mjr. Korfa za brak zaświadczenia na pobyt.
306. Szlachcic Jan Śliwowski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
307. Szlachcic Franciszek Kamiński, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
308. Szlachcic Hipolit Pruszyński, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
309. Szlachcic Franciszek Truskolaski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
310. Szlachcic Stefan Skłodowski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
311. Szlachcic Brunon Piekutowski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny (uwolniony 24 XI).
312. Szlachcic Franciszek Boguszewski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda w przypadku dobrowolnego ujawnienia z szajki.
313. Szlachcic Antoni Boguszewski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
314. Szlachcic Antoni Sasinowski, aresztowany 5 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
315. Szlachcic Tomasz Zdrodowski, aresztowany 5 X przez kozaków i ułanów z niewiadomej przyczyny.
316. Szlachcic Wiktor Kamiński, aresztowany 5 X przez kozaków i ułanów z niewiadomej przyczyny.
317. Szlachcic Józef Kozuchowski, aresztowany 5 X przez kozaków i ułanów z niewiadomej przyczyny.
318. Szlachcic Ignacy Wyszomirski, aresztowany 5 X przez kozaków i ułanów z niewiadomej przyczyny.
319. Szlachcic Józef Majewski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
320. Szlachcic Piotr Puławski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.

321. Szlachcic Józef Dobrogowski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
- 322^c. Szlachcic Mikołaj Moczulski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
323. Szlachcic Jakub Dąbrowski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
324. Szlachcic Wawrzyniec Moczulski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
325. Szlachcic Antoni Moczulski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
326. Szlachcic Józef Piotrowski, aresztowany 12 X przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
327. Szlachcic Józef Ołtarzewski, aresztowany 12 X przez por. Gusta na podstawie donosu.
328. Ziemianin Michał Goławski, aresztowany 17 X przez junkra oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
329. Urzędnik Gaśiewski, aresztowany 13 X przez por. Kutuzowa na podstawie donosu (uwolniony 15 XI).
330. Marcin Kosiński, aresztowany 19 X przez płk. Borejszę z niewiadomej przyczyny.
331. Szlachcic Roch Totwiński, aresztowany 12 X przez junkra oddziału boćkowskiego za uczestnictwo w szajce.
332. Szlachcic Feliks Zaremba, aresztowany 12 X przez junkra oddziału boćkowskiego za uczestnictwo w szajce.
333. Szlachcic Jan Wygonowski, aresztowany 12 X przez junkra oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
334. Szlachcic Adam Wygonowski, aresztowany 12 X przez junkra oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
335. Szlachcic Wawrzyniec Wygonowski, aresztowany 12 X przez junkra oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
336. Szlachcic Sylwester Rybałtowski, aresztowany 18 X przez feldfebla (starszego sierżanta) oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
337. Szlachcianka Rozalia Korzeniewska, aresztowana 14 X przez kpt. oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
338. Szlachcic Jan Jabłonowski, aresztowany 5 X przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny (uwolniony 22 XI).

---

^c W oryginale numer 320 – pomyłka w numeracji.

339. Mieszczanin Jan Arciszewski, aresztowany 18 IX przez por. Bekera za odłączenie się Wincentego Arciszewskiego, z którym wrócił następnego dnia (uwolniony 22 XI).
340. Mieszczanin Józef Arciszewski, aresztowany 18 IX przez por. Bekera za odłączenie się Wincentego Arciszewskiego, z którym wrócił następnego dnia (uwolniony 22 XI).
341. Mieszczanin Wincenty Arciszewski, aresztowany 18 I, przez por. Bekera z niewiadomej przyczyny.
342. Chłop Konrad Wojno, aresztowany 21 IX przez płk. Borejszę z niewiadomej przyczyny (uwolniony 4 X).
343. Chłop Franciszek Kaliszewski, aresztowany 16 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
344. Jednodworzec Franciszek Górski²⁰, aresztowany 16 IX przez por. Gusta z niewiadomej przyczyny.
345. Chłop Stanisław Pych, nie wiadomo przez kogo aresztowany i za co (uwolniony 10 XI).
346. Mieszczanin Józef Gibowicz, aresztowany 23 IX przez kpt. oddziału siemiatyckiego z niewiadomej przyczyny.
347. Mieszczanin Ertman Krigel, aresztowany 15 IX przez kozaków z Siemiatycz jako podejrzany (uwolniony 18 XI).
348. Chłop Józef Urbański, aresztowany 23 IX przez kpt. oddziału siemiatyckiego za mieszkanie bez zaświadczenia.
349. Chłop Piotr Hryckowski, aresztowany 22 VIII przez kpt. oddziału siemiatyckiego za brak pisemnego dokumentu (uwolniony 10 XI).
350. Mieszczanin Jan Bacz, aresztowany 12 IX przez kpt. oddziału siemiatyckiego za brak pisemnego dokumentu.
351. Chłop Jan Głuszczyk, aresztowany 22 VIII przez kpt. oddziału siemiatyckiego za brak pisemnego zaświadczenia.
352. Chłop Antoni Maleniuk, aresztowany 15 IX przez kpt. oddziału siemiatyckiego na podstawie donosu.
353. Chłop Stefan Balczuk, aresztowany 22 VIII przez kpt. oddziału siemiatyckiego za brak pisemnego zaświadczenia.

---

²⁰ Być może mowa o dowódcy strzelców konnych z powiatu łomżyńskiego, którzy 18 VIII 1863 r. toczyli bój o Ciechanowiec („Gazeta W. Xięstwa Poznańskiego” 1863, nr 200, s. 2–3).

354. Chłop Andrzej Fiłoński, aresztowany 15 IX przez kpt. oddziału milejczyckiego na podstawie donosu.
355. Jednodworzec Maciej Kalikczity.
356. Mieszczanin Wasilewski, aresztowany 10 IX przez kpt. Wołkowa na podstawie donosu.
357. Mieszczanin Antoni Ludowicki, aresztowany 16 IX przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
358. Sołdat Franciszek Rygarcew, nie wiadomo przez kogo aresztowany i za co (uwolniony 10 X).
359. Chłop Michał Odachowski, aresztowany 18 IX przez kpt. Wołkowa w sprawie chłopów z Chojewa (uwolniony 22 XI).
360. Chłop Andrzej Odachowski, aresztowany 18 IX przez kpt. Wołkowa w sprawie chłopów z Chojewa.
361. Chłop Franciszek Skoczkowski, aresztowany 18 IX przez kpt. Wołkowa w sprawie chłopów z Chojewa (uwolniony 22 XI).
362. Chłop Wawrzyniec Laskowski, aresztowany 18 IX przez kpt. Wołkowa w sprawie chłopów z Chojewa (uwolniony 22 XI).
363. Chłop Jan Ledwieniuk, aresztowany 18 IX przez żołdatów w mieście Brańsku z niewiadomej przyczyny.
364. Mieszczanin Wincenty Kalinowski, aresztowany 15 IX przez kpt. Wołkowa ^cza wzięcie jako przewodnika i aresztowanie^c.
365. Mieszczanin Józef Wolfart, aresztowany 26 IX przez płk. Borejszę za opieszale dostarczenie spisów odłączonych^c mieszczan (uwolniony 18 XI).
366. Mieszczanin Paweł Zakrzewski, aresztowany 25 IX przez płk. Borejszę z niewiadomej przyczyny.
367. Żyd Chaim Mordkowicz, aresztowany 15 IX przez kpt. oddziału siemiatyckiego z powodu znalezienia żołdackiego szynelu.
368. Mieszczanin Jan Bogucki, aresztowany 28 IX po dostrzeżeniu przez bielską policję (uwolniony 8 XI).
369. Mieszczanin Józef Szerejko, aresztowany 29 IX przez komendanta oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
370. Jednodworzec Franciszek Jamiołkowski, aresztowany 26 IX przez kpt. oddziału pietkowskiego z niewiadomej przyczyny.

371. Jednodworzec Feliks Brzozowski, aresztowany 26 IX przez kpt. oddziału pietkowskiego z niewiadomej przyczyny.
372. Chłop Józef Olędzki, aresztowany 15 IX, znaleziony przez żołdatów w lesie, uczestnik szajki.
373. Chłop Franciszek Boratyński, aresztowany 1 X na żądanie Komisji.
374. Chłop Jan Daniewski, aresztowany 16 VIII na żądanie komendanta oddziału z Wysokiego Litewskiego, w sprawie [Florentyny] Gartkiewiczowej.
375. Mieszczanin Walenty Terlikowski, aresztowany 30 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
376. Chłop Leonard Stankiewicz, aresztowany 29 IX przez por. Czabonienkę z niewiadomej przyczyny.
377. Chłop Wawrzyniec Kuzaka, aresztowany 30 IX przez żołdatów w mieście Brańsku na rynku z niewiadomej przyczyny.
378. Chłop Paweł Araburda, aresztowany 30 IX po rozkazie kpt. Wołkowa, z niewiadomej przyczyny.
379. Jednodworzec Klemens Pruszyński, aresztowany 25 X przez żołdatów w miasteczku Brańsku na rynku, z niewiadomej przyczyny.
380. Chłop Antoni Kłoczko, aresztowany 26 IX przez por. Czabonienkę z niewiadomej przyczyny (uwolniony 22 XI).
381. Chłop Jan Kłoczko, aresztowany 27 IX przez płk. Borejszę na podstawie donosu.
382. Chłop Józef Brusza, aresztowany 27 IX przez por. Czabonienkę z niewiadomej przyczyny.
383. Mieszczanin Wincenty Suszczyński, aresztowany 29 IX przez por. Czabonienkę z niewiadomej przyczyny.
384. Jednodworzec Jakub Werpachowski, aresztowany 30 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
385. Chłop Sidor Andrejuk, aresztowany 18 IX przez naczelnika oddziału narewskiego, ujawniony z szajki.
386. Chłop Józef Poskrobko, aresztowany 23 IX przez naczelnika oddziału narewskiego na podstawie donosu.
387. Mieszczanin Zygmunt Janowski, aresztowany 3 X przez kpt. oddziału kleszczelskiego jako podejrzany.
388. Żołdat Grzegorz Dergacz, aresztowany 2 X przez dziesiątnika wsi Knorydy za to, że bez biletu wyprawiał się do Bielska (odesłany do Grodna 12 XII).

389. Chłop Jakub Michałowski, aresztowany 15 IX przez por. Malinina na podstawie donosu.
390. Jednodworzec Ludwik Chrołowski, aresztowany 15 IX przez starostę wsi Śledzianowo jako podejrzany.
391. Szlachcic Władysław Topczewski²¹, aresztowany 10 VIII przez oddział białostocki, z szajki.
392. Mieszczanin Karol Mark, aresztowany 17 IX przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
393. Chłop Stanisław Gołębiowski, aresztowany 3 X przez naczelnika oddziału pietkowskiego za danie słomy nieznanym osobom.
394. Chłop Jan Wierciński, nie wiadomo przez kogo aresztowany i za co.
395. Chłop Wiktor Pietraszewski, nie wiadomo przez kogo aresztowany i za co (uwolniony 6 X).
396. Chłop Franciszek Wędołowski, nie wiadomo przez kogo aresztowany 1 X i za co.
397. Szlachcic Józef Paszkowski, aresztowany 17 IX przez mjr. Bonieckiego z niewiadomej przyczyny.
398. Chłop Jan Świetliński, aresztowany 15 IX przez naczelnika oddziału boćkowskiego za ucieczkę syna do szajki.
399. Mieszczanin Maciej Ofman, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
400. Jednodworzec Stanisław Wiński, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
401. Jednodworzec Antoni Jakubowski, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego z niewiadomej przyczyny.
402. Chłop Kazimierz Tarasiuk, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego, dobrowolnie ujawnił swój udział w szajce.
403. Chłop Michał Jabłuszewski, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego, ujawnił się z szajki.
404. Chłop Stanisław Jabłuszewski, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego, ujawnił się z szajki.
405. Chłop Łukasz Zalewski, aresztowany 3 X przez unteroficera oddziału boćkowskiego, ujawnił się z szajki.
406. Szlachcic Wiktor Zaremba, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
407. Szlachcic Teofil Roszkowski, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.

---

²¹ 15 VII 1863 r. pod Topczewem miała miejsce potyczka powstańcza – dwóch powstańców zginęło, czterech zostało wziętych do niewoli (W. Tatarczyk, *Powstanie styczniowe...*, s. 46).

408. Szlachcic Stanisław Kryński, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
409. Szlachcic Franciszek Niewiarowski, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
410. Szlachcic Antoni Kryński, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
411. Szlachcic Stanisław Kryński drugi, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
412. Szlachcic Jan Kryński, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
413. Szlachcic Mikołaj Kryński, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
414. Szlachcic Józef Kryński, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
415. Szlachcic Wincenty Zaremba, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
416. Chłop Edward Grzybowski, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
417. Jednodworzec Franciszek Zdychowic, aresztowany 5 X przez kpt. Szmida, ujawnił się z szajki.
418. Mieszczanin Jakub Żukowski, aresztowany 14 X przez sprawnika bielskiego na podstawie donosu.
419. Jednodworzec Józef Olszewski, aresztowany 14 X przez por. Gusta, ujawnił się z szajki.
420. Szlachcic Jan Niwiński, aresztowany 9 X przez rotników z niewiadomej przyczyny.
421. Sołdat Józef Briciuk, aresztowany 16 X przez kpt. Szmida z tytułu odzyskania prochu.
422. Szlachcic Ignacy Kłopotowski, aresztowany 8 X przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
423. Szlachcic Gabriel Kłopotowski, aresztowany 8 X przez komendanta oddziału żurobickiego po ujawnieniu się z szajki.
424. Chłop Józef Malinowski, aresztowany.
425. Chłop Dominik Bejda²², aresztowany 29 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny, na podstawie wyroku sądu skazany na śmierć 28 XI.
426. Szlachcic Marcin Krasowski, aresztowany 7 X przez żołdatów na rynku w Brańsku.
427. Szlachcic Wincenty Malinowski, aresztowany 23 IX przez żołdatów jako podejrzany (odprawiony do Grodna 15 XI).
428. Szlachcic Feliks Żochowski, aresztowany 10 XI przez rotników z niewiadomej przyczyny, zmarł 9 XI.
429. Szlachcic Szymon Jabłoński, aresztowany 4 X przez kpt. Wołkowa za uczestnictwo syna w powstaniu.

²² Szlachcic z nieprawego łoża. Skazany na mocy konfirmacji Głównego Naczelnika Kraju. 20 XI (2 XII) 1863 r. powieszony w Bielsku za uczestnictwo w oddziałach powstańczych jako szpieg i przewodnik, za dobrowolne wykonywanie rozkazów naczelników oddziałów powstańczych i powieszenie trzech okolicznych mieszkańców guberni grodzieńskiej (zob. W. Studnicki, *Rok 1863. Wyroki śmierci*, Wilno 1923).

430. Szlachcic Jan Krassowski, aresztowany 10 X przez rotników z niewiadomej przyczyny.
431. Mieszczanin Jan Leszczyński, aresztowany 10 X przez rotników z niewiadomej przyczyny.
432. Chłop Franciszek Poletyło, aresztowany 10 X przez rotników z niewiadomej przyczyny.
433. Szlachcic Stanisław Markowski, aresztowany 10 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny.
434. Mieszczanin Aleksander Kołoszkiewicz, aresztowany 3 X przez kpt. Wołkowa po dobrowolnym ujawnieniu się z szajki.
435. Mieszczanin Jan Półkoszyk, aresztowany 2 X przez kozaków z nieznannej przyczyny.
436. Szlachcic Paweł Śliwowski, aresztowany 2 X przez rotników z nieznannej przyczyny.
437. Mieszczanin Ignacy Sobociński, aresztowany 8 X przez naczelnika oddziału pietkowskiego z nieznannej przyczyny.
438. Chłop Marcelli Bańkowski, aresztowany 16 X przez rotników we wsi Malesze z nieznannej przyczyny.
439. Chłop Leon Olędzki, aresztowany 16 X przez rotników we wsi Malesze z nieznannej przyczyny.
440. Szlachcic Mikołaj Zieniewicz, aresztowany 19 X przez płk. Borejszę z nieznannej przyczyny.
441. Chłop Maciej Grabowski, aresztowany 18 IX przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
442. Chłop Feliks Kowalski, aresztowany 17 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
443. Chłop Jan Kostro, aresztowany 17 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
444. Chłop Karol Wasilewski, aresztowany 17 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
445. Chłop Konstanty Bagiński, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
446. Chłop Jan Dobrowolski, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
447. Chłop Wiktor Byczkowski, aresztowany 17 X przez żołdaka rezerwistę z nieznannej przyczyny (uwolniony 11 XII).
448. Chłop Antoni Sredziński, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
449. Chłop Józef Zgieć, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
450. Chłop Ignacy Bielec, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
451. Chłop Ludwik Bestudziński, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
452. Chłop Gabriel Marek, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
453. Chłop Michał Zabłocki, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
454. Chłop Maciej Bocian, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
455. Chłop Antoni Pietruk, aresztowany 19 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
456. Chłop Wawrzyniec Kosakowski, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznannej przyczyny.

457. Chłop Antoni Zaremba, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
458. Chłop Adam Tołwiński, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
459. Chłop Bartłomiej Wygonowski, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
460. Chłop Piotr Mazur, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
461. Mieszczanin Franciszek Wichrowski, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
462. Jednodworzec Franciszek Gogol, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
463. Chłop Grzegorz Gil, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
464. Mieszczanin Frydrieh Szimke, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
465. Żyd Josel Ickowicz Dawid, aresztowany 19 X przez kpt. Emilianowa z nieznaney przyczyny.
466. Chłop Kazimierz Kapuściński, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa z nieznaney przyczyny (uwolniony 21 X).
467. Chłop Tomasz Mioduszewski, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa z nieznaney przyczyny (uwolniony 21 X).
468. Sołdat Iwan Bohatohrewicz, aresztowany 29 X przez kpt. Burdaszewa z nieznaney przyczyny.
469. Jednodworzec Franciszek Gorzkowski, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa z nieznaney przyczyny.
470. Chłop Józef Sawicki, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa z nieznaney przyczyny.
471. Jednodworzec Adam Krukowski, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa w wyniku ujawnienia z szajki.
472. Jednodworzec Kazimierz Jankowski, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa w wyniku ujawnienia z szajki.
473. Jednodworzec Andrzej Puchalski, aresztowany 20 X przez kpt. Burdaszewa z nieznaney przyczyny.
474. Chłop Jan Rejko, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny (uwolniony 20 X).
475. Chłop Jan Lisiuk, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
476. Chłop Mikołaj Siekiera, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
477. Chłop Florian Rokita, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
478. Mieszczanin Franciszek Gawłowski, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda, do którego trafiło drukowane wezwanie do społeczeństwa o charakterze agitacyjnym.

479. Mieszczanin Tomasz Romanowski, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
480. Mieszczanin Teodor Sokołowski, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
481. Chłop Wojciech Dembiński, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny (uwolniony 1 XII).
482. Chłop Błażej Marceluk, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
483. Chłop Piotr Wasilewski, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
484. Chłop Feliks Kadłubowski, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
485. Chłop Marcin Kamiński, aresztowany 13 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
486. Chłop Józef Faliński, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
487. Chłop Wasilij Kalinowski, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
488. Mieszczanin Dionizy Czajkowski, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
489. Chłop Franciszek Koźlak, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
490. Chłop Konstanty Łukaszewicz, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
491. Mieszczanin Franciszek Miller, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
492. Chłop Adolf Kursa, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
493. Chłop Paweł Falcjanczuk, aresztowany 13 X przez oddział kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
494. Żyd Lejzor Mordkowicz, aresztowany 17 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
495. Jednodworzec Roch Kryński, aresztowany 17 X przez kpt. Emilianowa za ujawnienie się z szajki.
496. Jednodworzec Józef Skibniewski, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny.
497. Jednodworzec Franciszek Kwieciński, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda za odebranie w folwarku oręża.
498. Jednodworzec Wojciech Biegus, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznannej przyczyny (uwolniony 13 X).

499. Jednodworzec Konstanty Wasilewski, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
500. Jednodworzec Feliks Zienkiewicz, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
501. Jednodworzec Dominik Skupi, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda za pobyt w szajce.
502. Jednodworzec Jan Korolewicz, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
503. Jednodworzec Marcin Tołwiński, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
504. Mikołaj Hackiewicz, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda na podstawie donosu.
505. Jednodworzec Michał Sidziewicz, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
506. Jednodworzec Aleksander Osiecki, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda za to, że członkowie szajki pracowali w jego kuźni.
507. Jednodworzec Marcin Pastrok, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda za uczestnictwo w powstaniu.
508. Żyd Jankiel Manna, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
509. Żyd Abram Tonenbrum, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
510. Chłop Andrzej Kowalczuk, aresztowany 4 X przez kpt. Tugengolda z nieznaney przyczyny.
511. Mieszczanin Jan Bielecki, aresztowany 30 IX przez kpt. Tugengolda z powodu zdobycia oręża.
512. Chłop Józef Trofimiuk, aresztowany 30 IX przez kpt. Tugengolda za ukrywanie oręża.
513. Chłop Jan Stukało, aresztowany 30 IX przez kpt. Tugengolda za to, że widział przywieziony oręż.
514. Chłop Aleksander Pietrowski, aresztowany 4 X przez por. Malinina z nieznaney przyczyny.
515. Chłop Jan Zawadzki, aresztowany 4 X przez por. Malinina z nieznaney przyczyny.
516. Chłop Jan Tebrenna, aresztowany 4 X przez por. Malinina za uczestnictwo w powstaniu.
517. Chłop Wincenty Gologus, aresztowany 4 X przez por. Malinina z nieznaney przyczyny.
518. Chłop Wincenty Boruta, aresztowany 4 X przez mjr. Korfa z nieznaney przyczyny.
519. Chłop Jakub Piasecki, aresztowany 4 X przez mjr. Korfa z nieznaney przyczyny.
520. Chłop Franciszek Rochnicki, aresztowany 4 X przez mjr. Korfa z nieznaney przyczyny.
521. Chłop Paweł Stankiewicz, aresztowany 4 X przez kpt. Olszewskiego na podstawie donosu.
522. Chłop Stanisław, aresztowany 4 X przez kpt. Olszewskiego na podstawie donosu.
523. Żyd Józef Pinkusiewicz, aresztowany 4 X przez kpt. Olszewskiego na podstawie donosu.
524. Mieszczanin Karol Romanowicz, aresztowany 4 X przez oddział kleszczelski z nieznaney przyczyny.
525. Mieszczanin Jan Paszkiewicz, aresztowany 4 X przez oddział kleszczelski z nieznaney przyczyny.

526. Mieszczanin Ludwik Szlekl, aresztowany 4 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
527. Chłop Szymon Kołnierzewski aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
528. Chłop Benedykt Byczkowski, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
529. Chłop Adam Kryński, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
530. Żyd Hecel Majgel, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny (uwolniony 20 X).
531. Żyd Herszko Smolarczuk, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
532. Żyd Elko Ajzik, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
533. Chłop Franciszek Kosiński, aresztowany 8 X przez naczelnika oddziału ostrożańskiego z nieznannej przyczyny.
534. Chłop Wawrzyniec Łopuski, aresztowany 8 X przez naczelnika oddziału ostrożańskiego z nieznannej przyczyny.
535. Chłop Jacenty Kuczyński, aresztowany 8 X przez mjr. Korfa z nieznannej przyczyny.
536. Chłop Wojciech Łempicki, aresztowany 8 X przez mjr. Korfa z nieznannej przyczyny.
537. Chłop Antoni Samulski, aresztowany 8 X przez mjr. Korfa za ujawnienie pobytu w szajce.
538. Chłop Józef Korwiński, aresztowany 8 X przez por. Gusta za uczestnictwo w powstaniu.
539. Chłop Stanisław Olszewski, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
540. Chłop Antoni Pruszyński, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
541. Chłop Franciszek Dąbrowski, aresztowany 8 X przez por. Gusta z nieznannej przyczyny.
542. Żyd Jankiel Kamieniecki, aresztowany 9 X przez kpt. Olszewskiego z nieznannej przyczyny.
543. Żyd Sról Chaim Berek, aresztowany 9 X przez kpt. Olszewskiego z nieznannej przyczyny.
544. Chłop Aleksander Topolewski, aresztowany 20 X przez adiutanta Wołkowa z nieznannej przyczyny.
545. Jednodworzec Stanisław Niwiński, aresztowany 20 X przez wojennego naczelnika za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
546. Szlachcic Szymon Boguszewski, aresztowany 14 X przez por. w Pobikrach za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
547. Jednodworzec Julian Lubowicki, aresztowany 5 X przez por. w Pobikrach po dobrowolnym ujawnieniu się z szajki.
548. Szlachcic Benedykt Lewiński, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za ujawnienie się z szajki.
549. Chłop Kasper Jakubiak, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za uczestnictwo w szajce.
550. Chłop Antoni Fabiańczuk, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za uczestnictwo w szajce.

551. Szlachcic Józef Oziębło, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za uczestnictwo w szajce.
552. Mieszczanin Stanisław Sobolewski, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za uczestnictwo w szajce.
553. Szlachcic Franciszek Lipiński, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za uczestnictwo w szajce.
554. Szlachcic Władysław Dąbrowski, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za uczestnictwo w szajce.
555. Chłop Józef Brzozowski, aresztowany 18 X przez kpt. Dewaldena za brak pisemnej zgody w paszporcie.
556. Szlachcic Władysław Uglik, aresztowany 24 X przez płk. Borejszę.
557. Szlachcianka Tekla Wilkowskiego, aresztowana 25 X przez płk. Borejszę z nieznanego przyczyny.
558. ^dZiemianin Józef Suchodolski, aresztowany 25 X przez junkra oddziału boćkowskiego z nieznanego przyczyny^d.
559. Szlachcic Jakub Sieklucki, aresztowany 25 X przez oddział boćkowski z nieznanego przyczyny.
560. Szlachcic Ludwik Lubowicki, aresztowany 25 X przez por. Grebienszczykowa z nieznanego przyczyny.
561. Szlachcic Józef Pieczyński, aresztowany 25 X przez por. Grebienszczykowa z nieznanego przyczyny.
562. Szlachcic Andrzej Kępiński, aresztowany 25 X przez chłopów wsi Bujaki z nieznanego przyczyny.
563. Szlachcic Leon Jaworowski, aresztowany 25 X przez por. Grebienszczykowa z nieznanego przyczyny.
564. Szlachcic Józef Markiewicz, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego²³ z nieznanego przyczyny.
565. Szlachcic Edmund Górecki, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego z nieznanego przyczyny.
566. Szlachcic Antoni Ignatowski, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego z nieznanego przyczyny.
567. Chłop Marcin Tomaszuk, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za to, że był siłą zabrany do szajki na jeden dzień, potem uciekł.
568. Chłop Piotr Kudelski, aresztowany 11 X przez kpt. Emilianowa za znaleziony w Mężeninie oręż.

---

²³ Nikołaj Stiepanowicz Ganecki (1815–1904), dowódca 28. Dywizji Piechoty, uczestnik wojen krymskiej i kaukaskiej, brał udział w tłumieniu powstań węgierskiego i stycziowego (*Nikołaj Ganecki*, https://historia.fandom.com/pl/wiki/Niko%C5%82aj_Ganecki, dostęp: 25 V 2023 r.).

569. Chłop Fabian Józwiak, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za to, że był siłą zabrany do szajki na jeden dzień, potem uciekł.
570. Chłop Feliks Hanus, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za udział w szajce przez jeden dzień.
571. Chłop Michał Kucharczuk, aresztowany 11 X przez kpt. Emilianowa za znaleziony w Mężeninie oręż.
572. Chłop Ignacy Raczyński, aresztowany 11 X przez kpt. Emilianowa za znaleziony w Mężeninie oręż.
573. Chłop Stanisław Truszak, wieś Krzemień [Królestwo Polskie], aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za udział w szajce przez jeden dzień.
574. Chłop Polikarp Kostecki, wieś Dziezby [Królestwo Polskie], aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za to, że był siłą wzięty do szajki i z niej uciekł.
575. Chłop Józef Marchel, wieś Krzemień [Królestwo Polskie], aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za to, że był siłą wzięty do szajki i z niej uciekł.
576. Chłop Mikołaj Józwiak, wieś Krzemień [Królestwo Polskie], aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za przynależność do szajki.
577. Chłop Paweł Zbiejczyk, wieś Wioska, aresztowany 25 X przez generała lejtnanta Ganeckiego za przynależność do szajki.
578. Chłop Stefan Teodorczuk, wieś Dzierzba [Królestwo Polskie], aresztowany przez generała lejtnanta Ganeckiego za przynależność do szajki.
579. Chłop Tomasz Ignatiuk *vel* Makowski, wieś Lisowo, aresztowany przez oddział siemiatycki z nieznaną przyczyną.
580. Chłop Jakim Krupa (uwolniony 11 XII).
581. Chłop Kazimierz Kosecki, wieś Kamienka, aresztowany 25 X przez kpt. Grebienszczykowa na podstawie donosu.
582. Szlachcic Franciszek Kryński, wieś Krynki, aresztowany 25 X przez naczelnika płk. Borejszę za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
583. Żyd Icko Melcech, aresztowany 26 X przez naczelnika płk. Borejszę z nieznaną przyczyną.
584. Szlachcic Marcin Kosiński, wieś Kosianka, aresztowany 26 X przez por. z Pobikrów, dobrowolnie ujawniony z szajki.

585. Szlachcic Kazimierz Rybakowski, wieś Miodusy, aresztowany 26 X przez por. w Pobikrach, dobrowolnie ujawniony z szajki.
586. Szlachcic Antoni Rybałtowski, wieś Miodusy, aresztowany 26 X przez por. Szyszkiewiczza w Pobikrach, ujawniony z szajki.
587. Chłopka Katarzyna Konobrodzka (uwolniona 26 X).
588. Chłopka Teofila Konobrodzka (uwolniona 26 X).
589. Chłop Kazimierz Konobrodzki (uwolniony 26 X).
590. Chłop Grzegorz Konobrodzki (uwolniony 26 X).
591. Szlachcic Tomasz Ostrowski, miasto Brańsk, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznanej przyczyny.
592. Szlachcic Klemens Pruszyński²⁴, Pruszancka Baranki, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznanej przyczyny.
593. Szlachcic Aleksander Wojno, wieś Pruszancka, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa za przymuszone uczestnictwo w szajce (uwolniony 22 XI).
594. Szlachcic Celestyn Pruszyński, aresztowany 26 X (przekazany do dowództwa inwalidów 29 X).
595. Szlachcic Klemens Jabłoński, wieś Żochy, aresztowany 26 X przez oddział brański z nieznanej przyczyny.
596. Szlachcic Adam Sasinowski, wieś Rosienki, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 26 X przez oddział brański w wyniku odłączenia się od brata.
597. Szlachcic Wincenty Pruszyński, wieś Piekuty, aresztowany 26 X przez oddział brański jako podejrzany.
598. Szlachcic Kazimierz Kadłubowski, wieś Kadłubówka, aresztowany przez oddział brański z nieznanej przyczyny.

²⁴ „Poniedziałek, 9 września [1895 r.]. Prószańka Stara. Dwadzieścia kilka gospodarstw drobnych, sami Prószyńscy, szlachta pono nawet legitymowana, ale prosta, mało czytać umie. Najzamoźniejsi: Jan Markowski-Prószyński i Wojciech Prószyński, który był na wygnaniu w Tobolsku i wrócił. W ubogiej chałupie Tomasza Prószyńskiego, nieczytającego, mieszka komornik 85-letni Klemens Prószyński, z przydomkiem Kołek, który był w ciężkich robotach na Syberii w Ussolu, skazany na lat 10. Starzec małego wzrostu, ale rzeński, czyta chętnie, chodzi żwawo, gawędzi zdrowo. Nastawił samowar i częstował mię w swojej izdebce ciasnej herbatą. Żyje ze wsparcia od trzech synów urodzonych na Syberii, którzy tam wrócili i trudnią się rzemiosłami. Klemens pochodzi z Prószańki Baranków, z gałęzi Kołków, którą uważają za najstarszą między Prószyńskimi. Mówił, że szlachectwo otrzymane «od królowej Bony»” (L. Postołowicz, J. Szumski, *Dziennik podróży Konrada Prószyńskiego po Grodzieńszczyźnie, Podlasiu i Suwalszczyźnie w latach 1894–1895*, „Studia Podlaskie” 1991, t. 3, s. 179–180).

599. Szlachcic Franciszek Pruszyński²⁵, wieś Pruszanka, aresztowany 26 X przez oddział brański z nieznannej przyczyny.
600. Szlachcic Kazimierz Pruszyński, wieś Pruszanka, aresztowany 26 X przez oddział brański z nieznannej przyczyny.
601. Szlachcic Władysław Borzym, wieś Pruszanka, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa z powodu uczestnictwa w szajce (uwolniony 22 XI).
602. Szlachcic Roch Borzym, wieś Pruszanka, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa jako podejrzany (uwolniony 22 XI).
603. Szlachcic Antoni Kosk, wieś Brzeźnica, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny.
604. Szlachcic Tomasz Pietraszko, wieś Pietraszki, aresztowany 26 X na drodze przez oddział brański z nieznannej przyczyny.
605. Szlachcic Kazimierz Lipiński, wieś Żochy, aresztowany 26 X przez oddział brański za bycie strażnikiem.
606. Szlachcic Jan Kruszewski, wieś [Jabłoń-]Piotrowce, aresztowany przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny.
607. Ziemianin Franciszek Biłgorajski²⁶, wieś Glinnik, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny (uwolniony 10 XI).

²⁵ 22 V 1865 r. mieszkańcy wsi Pruszanka Baranki zesłani zostali do guberni tomskiej. Skonfiskowane majątki zlicytowano i rozdano 11 osadnikom rosyjskim sprowadzonym z guberni pskowskiej (*ibidem*).

²⁶ Franciszek Biłgorajski (1794–1878) – w 1864 r. przebywał w więzieniu w Bielsku. Nienawidził Rosjan. Jako przeciwnik wszelkich radykalizmów społecznych wrogo ustosunkował się również do powstania styczniowego. Potępiał jego organizatorów i przywódców. W 1863 r. na skutek zdecydowanych żądań władz powstańczych zrezygnował z zajmowanego stanowiska komisarza do spraw włościańskich, przez co został uznany przez władze carskie za zdrajcę i musiał przenieść się do Grodna. Tak o tym pisał w pamiętniku: „Pośrednikostwo moje od samego początku było napełnione przejściami ciągle. Ostatnie miesiące mego urzędowania stały mi w pozycji, że rząd może przypisać mi uczestnictwo w ich uporze i, co nie trudno u jego, obwinąć lub wyrzec, że niezdolny jestem do pełnienia obowiązku. Kiedy w Rudce powstańcy zapowiedzieli, że przyjdą do mego majątku, że spalą hramoty i akta, ułożyłem sobie, że przed 1 czerwca podam się do dymisji [...] Kiedy namyślałem się, co z sobą zrobić, przysłało pismo od Rządu Narodowego, pismo cyrkularne bez podpisu, nakazujące, żeby podać się do dymisji pod zagrożeniem srożej kary, jeśli nie spełnię [rozkazu] w przeciągu dni kilkunastu [...] Rząd podanie nasze do dymisji wziął za manifestację [...] Wojenny naczelnik rozkazał wszystkim pośrednikom jechać do Grodna i przedstawić się gubernatorowi hrabiemu Bobryńskiemu [...] Pierwsze zapytanie było, dlaczego podałem się do dymisji, czy wskutek odebranego polecenia rządu tajemnego narodowego. Odpowiedziałem, że rządu tajemnego nie uznaję za rząd, lecz mnie

- Widokówka przedstawia dawny rzymskokatolicki kościół pw. Matki Boskiej z Góry Karmel przebudowany na prawosławną cerkiew soborną oraz klasztor reformatów przebudowany na więzienie, Bielsk Podlaski, około 1915 r. (kolekcja Józefa Maroszka z Białegostoku)

608. Szlachcic Tomasz Płonowski, wieś Płonowo, aresztowany 26 X na rynku przez Szermentowicza z rotnikami brańskimi z nieznannej przyczyny.
609. Szlachcic Tomasz Kryński, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański za pobyt w szajce przez jeden dzień.
610. ^dSzlachcic Jan, s. Wincentego, Wojno, wieś Wojny-Krupy, aresztowany 26 X przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny^d.
611. Szlachcianka Katarzyna Jabłońska, aresztowana 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny (uwolniona 22 XI).
612. Szlachcianka Franciszka Apolonia Pruszyńska, aresztowana 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny (uwolniona 22 XI).
613. Szlachcianka Bronisława Pruszyńska, aresztowana 26 X przez kpt. Wołkowa bez przyczyny (uwolniona 22 XI).
614. Szlachcianka Anna Bańkowska, żona świąszczenika, wieś Hodyszewo, aresztowana 26 X przez por. Czabonienkę z nieznannej przyczyny.
615. Szlachcianka Sabina Biłgorajska, aresztowana 26 X (uwolniona 19 XI).
616. Mieszczanka Konstancja Szejmanowa, aresztowana 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny (uwolniona 19 XI).
617. Szlachcianka Antonina Supińska, aresztowana 26 X (odesłana do Grodna 17 XII).
618. ^dKsiądz Feliks Bańkowski, wieś Hodyszewo, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny^d.
619. Chłop Konstanty Łukasiewicz, wieś Piekuty, aresztowany 28 X przez oddział bielski z nieznannej przyczyny.

znudziło ciągle nieposłuszeństwo chłopów [...] Gubernator rzecze: «To nie uwolni cię od wysłania w gubernie Rosji głębokiej. Radziłbym podać oświadczenie, że cofasz swoją prośbę o dymisję jako nierozmyślnie podaną, którą każę natychmiast napisać w mojej kancelarii». Odpowiedziałem, że gdybym to uczynił i wrócił do domu mego, pewnie w dwadzieścia cztery godziny na najbliższym drzewie mieszkania mego byłbym powieszony i spełniłyby powstańcze odgródki czynione uprzednio [...] Dwa miesiące siedziałem w Grodnie oczekując rozporządzenia moją osobą [...] Pozostało dla mnie tajemnicą, czy pozwolenie wrócenia do mego majątku było z rozporządzenia Murawjewa, czy hrabiemu Bobryńskiemu winienem jestem tę łaskę, że opuszczając Grodno i urząd gubernatora, sam rozporządził się i kazał wydać bilet na swobodny powrót? Po zwolnieniu w 1866 r. przeniósł się do Krakowa, gdzie zmarł w 1878 r. (F. Biłgorajski, *Pamiętniki o sprawie chłopskiej w 1863 roku*, Wrocław 1956, <https://rme.cbr.net.pl/index.php/archiwum-rme/453-marzec-kwiecie-2014/pamitnikarstwo60/511-franciszek-bigorajski-pamitniki-o-sprawie-chopskiej-w-1863-roku-wrocaw-1956>, dostęp: 26 V 2023 r.).

620. Szlachcic Piotr Kryński, wieś Jaszczółty, aresztowany 27 X przez oddział pobikrowski z nieznannej przyczyny.
621. Szlachcic Mikołaj Jaszczółt, wieś Jaszczółty, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
622. Szlachcic Aleksander Roszkowski, wieś Chechłowo, aresztowany 27 X przez oddział pobikrowski bez przyczyny.
623. Jednodworzec Franciszek Olszewski, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
624. Szlachcic Mikołaj Wojtkowski, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
625. Chłop Piotr Daszczuk *vel* Danilczyk, wieś Chojewo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza ze względu na udział w szajce.
626. Szlachcic Jakub Uszyński, wieś [Radziszewo-]Króle, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
627. Szlachcic Józef, s. Ludwika, Smorczewski, wieś Smorczewo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza za udział w szajce.
628. Chłop Józef Chołchowski, wieś Chełchowo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
629. Chłop Wincenty Kosk, wieś Chełchowo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
630. Szlachcic Józef Smorczewski, wieś Chechłowo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
631. Szlachcic Adam Roszkowski, wieś Chechłowo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
632. Szlachcic Marcin Siekierka, wieś Chechłowo, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
633. Szlachcic Andrzej Kosiński, wieś Obniże, aresztowany 27 X, przez por. Szymkiewicza, z nieznannej przyczyny.
634. Szlachcic Dominik Smorczewski, wieś Obniże, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.
635. Chłop Kazimierz Oksztul, aresztowany 27 X przez por. Szymkiewicza z nieznannej przyczyny.

636. Chłop Jan, s. Andrzeja, Sokół-Sokółski^f, aresztowany 27 X.
637. Mieszczanin Józef-Wojciech Fabiasek, aresztowany przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
638. Mieszczanin Tomasz Michał Wyszyński, aresztowany przez oddział ciechanowiecki z niewiadomej przyczyny.
639. Mieszczanin Kasper Wysocki, miasto Ciechanowiec, aresztowany 27 X przez mjr. Korfa z niewiadomej przyczyny.
640. Mieszczanin Mateusz Midzianowski, miasto Ciechanowiec, aresztowany 27 X przez mjr. Korfa z nieznannej przyczyny.
641. Mieszczanin Józef Kirski, miasto Ciechanowiec, aresztowany 27 X przez mjr. Korfa z nieznannej przyczyny.
642. Szlachcic Mikołaj Lubowidzki, aresztowany 27 X (uwolniony 13 XI).
643. Szlachcic Wojciech Różycki, aresztowany 27 X.
644. Szlachcic Stanisław Żero, aresztowany 27 X przez przystawę trzeciego stanu Wyszomirskiego.
645. Szlachcic Piotr Mokorski, aresztowany 27 X przez policję permską [Wyszomirskiego], (odesłany do Grodna).
646. Szlachcic Andrzej Kosk, aresztowany 27 X przez przystawę trzeciego stanu.
647. Szlachcic Jan Kostro, wieś Kostry, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 27 X przez oddział ciechanowiecki za to, że był w szajce, z której uciekł.
648. Szlachcic Tomasz, s. Jana, Wyszyński (Uliasz), aresztowany 27 X przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
649. Urzędnik Aleksander Górski, miasto Wysokie Mazowieckie, aresztowany 27 X przez kpt. Folinowa z nieznannej przyczyny.
650. Chłop Grzegorz, s. Piotra, Wilin, wieś Łuniewo, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 27 X przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
651. Szlachcic Nikodem Złotkowski, wieś Łuniewo, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 27 X przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
652. Szlachcic Stanisław Łuniewski, wieś Łuniewo, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 27 X przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
653. Chłop Józef Biełtar, mieszczanin wołkowski, aresztowany przez oddział ciechanowiecki za brak zaświadczenia.

^f Nad nazwiskiem dopisane ołówkiem Sokołowski.

654. Chłop Franciszek Mikołajczuk, aresztowany 27 X.
655. Chłop Jan Pietraszkiewicz, wieś Broniszewo, Królestwo Polskie, aresztowany 28 X przez oddział siemiatycki za uczestnictwo w szajce.
656. Chłop Jan Siemieńczuk, wieś Hodyszewo, aresztowany 28 X przez oddział brański z nieznannej przyczyny.
657. Mieszczanin Leon Andrzejewski, aresztowany 30 X.
658. Mieszczanin Józef Boguszewski, aresztowany 30 X.
659. Szlachcic Paweł Truszkowski, wieś Truszki, aresztowany 30 X przez feldfebla oddziału boćkowskiego za uczestnictwo w szajce.
660. Szlachcic Bolesław Faszczewski, wieś Dembowo, aresztowany 31 X przez oddział pietkowski z nieznannej przyczyny.
661. ^dZiemianin Jan Zawadzki, wieś Hornowo, aresztowany 31 X na żądanie komisji, przyczyna nieznana^d.
662. ^dZiemianin Teofil Zalewski, majątek Kalejczyce (uwolniony [b])^d.
663. Chłop Joachim Ignaciuk *vel* Makowski, wieś Anusin, aresztowany 31 X przez tysięcznika Ginalskiego z nieznannej przyczyny.
664. Szlachcic Ferdynand Pruszyński, aresztowany 1 XI (uwolniony 22 XI).
665. Szlachcic Ludwik Malinowski, aresztowany 1 XI przez oddział ciechanowiecki za uczestnictwo w szajce.
666. Żyd Abram Aron Kleszczewski, aresztowany 1 XI (uwolniony 5 XI).
667. Szlachcic Antoni Rozwadowski, aresztowany 1 XI (wysłany do Grodna 4 XII).
668. Szlachcic Jan Wierciński, wieś Gawryłki, aresztowany 1 XI przez feldfebla oddziału boćkowskiego z nieznannej przyczyny.
669. Szlachcic Piotr Wierciński, wieś Gawryłki, aresztowany przez feldfebla oddziału boćkowskiego z nieznannej przyczyny.
670. Szlachcic Marcin Zawadzki, wieś Zawady, aresztowany 1 XI przez przystawę Grygorową z nieznannej przyczyny.
671. Żyd Mendel Ickiewicz Sirota, miasto Brańsk, aresztowany 1 XI przez płk. Borejszę z nieznannej przyczyny.
672. Żyd Jankiel Szmujłowicz Rejzel, miasto Brańsk, aresztowany 1 XI przez płk. Borejszę z nieznannej przyczyny.

673. Żyd Moszko Abramowicz Cwilnik, aresztowany 1 XI przez płk. Borejszę z nieznaney przyczyny.
674. Chłop Adam Raszkievicz, wieś Łuniewo, aresztowany 1 XI przez oddział ciechanowiecki z nieznaney przyczyny.
675. Jednodworzec Tomasz, s. Jakuba Popławskiego, wieś Wygonowo, aresztowany 2 XI w mieście Bielsku po wstąpieniu do szajki.
676. Jednodworzec Jakub Popławski, wieś Wygonowo, aresztowany 2 XI w Bielsku za dostarczenie syna Jakuba do szajki.
677. Szlachcic Stanisław Miniewicz, aresztowany 2 XI (odesłany do Grodna 9 XI).
678. Szlachcic Romuald Korzeniewski, wieś Zaremby, aresztowany 2 XI przez oddział siemiatycki za uczestnictwo w szajce.
679. Jednodworzec Dominik Zaremba, aresztowany 2 XI przez oddział siemiatycki za uczestnictwo w szajce.
680. Szlachcic Konstanty Godlewski, wieś Kamieńczyk Wielki²⁷, aresztowany 3 XI przez por. Malinina z nieznaney przyczyny.
681. Szlachcic Jan Wyszyński, wieś Warele, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki ^cna wypadek odesłania do jego zeznań^c.
682. Szlachcic Stanisław Dombrowski, wieś Warele, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki ^cna wypadek odesłania do jego zeznań^c.
683. Szlachcic Wawrzyniec Żochowski, wieś Warele, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki na podstawie donosu.
684. Szlachcic Jakub Szczyglewski, wieś Żebry, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 3 XI przez oddział kuczyński z nieznaney przyczyny.
685. Szlachcic Paweł Boguszewski, wieś Żery, aresztowany 3 XI przez oddział pobikrowski z nieznaney przyczyny.
686. Sołdat Ignacy Dąbrowski, aresztowany 3 XI przez por. oddziału kuczyńskiego z nieznaney przyczyny.
687. Szlachcic Piotr Dąbrowski, wieś Żebry, aresztowany 3 XI przez oddział kuczyński z nieznaney przyczyny.

---

²⁷ W czasach Królestwa Polskiego Kamieńczyk Wielki należał do powiatu ostrowskiego w guberni łomżyńskiej.

688. Szlachcic Leon Moczulski, wieś Króle, aresztowany 3 XI przez oddział pobikrowski z nieznannej przyczyny.
689. Szlachcic Ignacy Szmurło, wieś Krynki, aresztowany 3 XI przez oddział pobikrowski, z nieznannej przyczyny.
690. Szlachcic Maciej Kamieński, wieś Żebry, aresztowany 3 XI przez oddział kuczyński z nieznannej przyczyny.
691. Szlachcic Grzegorz Gnatowski, wieś Żebry, aresztowany 3 XI przez oddział kuczyński bez przyczyny.
692. Szlachcic Jan Jaszczółt, wieś Żebry, aresztowany 3 XI przez oddział kuczyński z nieznannej przyczyny.
693. Szlachcic Julian, s. Macieja, Łaniewski, wieś Zalesie Stare, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
694. Szlachcic Tomasz Choromański, wieś Nagórki, aresztowany 3 XI przez mjr. Korfa z nieznannej przyczyny.
695. Szlachcic Jan Wojno, wieś Prusanka, aresztowany 3 XI przez kpt. Wołkowa z nieznannej przyczyny.
696. Szlachcic Józef Kryński, wieś Nagórki, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki jako podejrzany.
697. Szlachcic Tomasz Dąbrowski, wieś Nagórki, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki jako podejrzany.
698. Szlachcic Marcin, s. Józefa, Kosiński, wieś Kadłubówka, aresztowany 3 XI na rozkaz naczelnika wojennego, z nieznannej przyczyny, zmarł w Grodnie 19 XII.
699. Szlachcic Józef Niemyski, wieś Zalesie Stare, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
700. Szlachcic Józef Wyszynski, wieś Warele, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za przetrzymanie człowieka bez paszportu.
701. Szlachcic Antoni Niemyski, wieś Nagórki, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za przetrzymanie człowieka bez paszportu.
702. Szlachcic Mateusz Długoborski, wieś Klukowo, Królestwo Polskie, aresztowany 3 XI przez oddział klukowski z nieznannej przyczyny.

703. Szlachcic Józef, s. Antoniego, Bogucki, wieś Pietkowo, Królestwo Polskie, aresztowany 3 XI przez kpt. oddziału klukowskiego za podejrzenie uczestnictwa w powstaniu.
704. Szlachcic Franciszek Piętka, wieś Piętki, Królestwo Polskie, aresztowany 3 XI przez oddział klukowski bez przyczyny.
705. Szlachcic Andrzej Niemyski, aresztowany 4 XI.
706. ^dZiemianin Jan Boguszewski, wieś Kosianka, aresztowany 4 XI przez por. Gusta z nieznaną przyczyną^d.
707. Szlachcic Jan Moczulski, wieś Olendy, aresztowany 4 XI przez por. Gusta z nieznaną przyczyną.
708. Obcokrajowiec Franciszek Wejnig, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za przeterminowany paszport.
709. Obcokrajowiec Oskar Hildebrant, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za przeterminowany paszport.
710. Obcokrajowiec August Rajzewicz, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za przeterminowany paszport.
711. Szlachcic Karol Dobrogowski, wieś Łempice, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za odprawienie modlitw w nocy za zmarłych rodaków.
712. Szlachcic Franciszek Dobrogowski, wieś Łempice, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za odprawienie modlitw i pieśni za zmarłych rodaków.
713. Szlachcic Michał Kryński, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za odprawienie modlitw i pieśni za zmarłych rodaków.
714. Chłop Daniel Korsik, wieś Trościanica, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za brak zaświadczenia.
715. Jednodworzec Franciszek Górski, wieś Kobusie, aresztowany 4 XI przez por. Gusta za to, że długo znajdował się na wieczornym pacierzu.
716. Szlachcic Karol Godlewski, wieś Małyszczyn, aresztowany 4 XI przez por. Gusta z nieznaną przyczyną.
717. Szlachcic Jan, s. Kaspra, Wyszyński, wieś Warele, aresztowany 4 XI przez por. Gusta z nieznaną przyczyną.
718. Szlachcic Karol Niemyski, wieś Nagórki, aresztowany 4 XI przez oddział rudzki za odłączenie się syna.
719. Szlachcic Łukasz, s. Aleksandra, Moczulski, aresztowany 4 XI przez por. Gusta z nieznaną przyczyną.

720. Jan, s. Witalisa, Zdrojkowski, wieś Mierzwin^e, aresztowany 5 XI przez por. Gusta, dobrowolnie ujawnił się z szajki.
721. Mieszczanin Walenty Terlikowski, wieś Domanowo, aresztowany 5 XI przez kpt. Wołkowa z nieznaney przyczyny.
722. Szlachcic Jan Kosiński, umarł 13 XI.
723. Jednodworzec Maciej Borżym, wieś [Twarogi] Trąbnica, aresztowany 6 XI przez kpt. feldfebla Gredenszczykowa, dobrowolnie ujawniony z szajki.
724. Jednodworzec Tomasz Borżym, wieś [Twarogi] Trąbnica, aresztowany 6 XI przez kpt. feldfebla Gredenszczykowa, ujawniony z szajki.
725. Jednodworzec Józef Twarowski, wieś [Twarogi] Trąbnica, aresztowany 6 XI przez feldfebla oddziału ostrożańskiego, ujawniony z szajki.
726. Jednodworzec Ludwik Poniatowski, wieś Pieczyska, aresztowany 6 XI przez kpt. Gredenszczykowa, ujawniony z szajki.
727. Jednodworzec Aleksander Wojtkowski, aresztowany 6 XI przez kpt. Gredenszczykowa, ujawniony z szajki.
728. Szlachcic Łukasz Moczulski drugi, aresztowany 4 X przez sprawnika bielskiego z przyczyny nieznaney.
729. Szlachcic Kazimierz Olszański, wieś Olszanica, aresztowany 8 XI przez oddział strabelski na podstawie donosu.
730. Jednodworzec Franciszek Olszański, wieś Olszanica, aresztowany 8 XI przez oddział bielski na podstawie donosu.
731. Jednodworzec Józef Olszański, aresztowany 8 XI przez oddział bielski z przyczyny nieznaney.
732. Szlachcic Tomasz Olszański, aresztowany 8 XI przez oddział bielski z przyczyny nieznaney.
733. Szlachcic Roch, s. Pawła, Pawłowski, wieś Jakubowskie, aresztowany 8 XI przez oddział boćkowski, ujawniony z szajki.
734. Szlachcic Jan Wierciński drugi, wieś Wiercień, aresztowany 8 XI przez oddział boćkowski, ujawniony z szajki.
735. Szlachcic Andrzej Wierciński, wieś Wiercień, aresztowany 8 XI przez oddział boćkowski, ujawniony z szajki.

736. Szlachcic Feliks Toczyski, wieś Toczyski⁸, Królestwo Polskie, aresztowany 8 XI przez oddział brański za udział w szajce.
737. Chłop Mateusz Gołagus, wieś Krzemień, Królestwo Polskie, aresztowany 8 XI przez por. ze wsi Granne za przymusowy udział w szajce.
738. Chłop Julian Kowalczuk, wieś Krzemień, Królestwo Polskie, aresztowany 8 XI przez oddział ze wsi Granne za przymusowe wzięcie go do szajki.
739. Chłop Józef Borys, wieś Wioska, Królestwo Polskie, aresztowany 8 XI przez oddział ze wsi Granne z powodu przymusowej przynależności do szajki.
740. Chłop Walenty Szlatkowski, z miasta Białegostoku, aresztowany 8 XI przez oddział z Grannego, ujawniony z szajki.
741. Szlachcic Walery Sokołowski, wieś Króle, aresztowany 8 XI przez oddział ze wsi Granne, na drodze, z nieznannej przyczyny.
742. Szlachcic Jakub Niemierka, wieś Niemierki, Królestwo Polskie, aresztowany 8 XI przez oddział ze wsi Granne, na drodze, z przyczyny nieznannej.
743. Chłop Jan Kruczyński, aresztowany 8 XI przez oddział z Porośli za ujawnienie się z szajki.
744. Żyd Zelman Ledicz, aresztowany 9 XI (uwolniony 13 XI).
745. Szlachcic Andrzej Niewiarowski, wieś Wojny, aresztowany 9 XI przez kpt. Sokołowa za to, że u niego znaleziono 548 rubli 60 kopiejek w srebrze.
746. Szlachcic Józef, s. Kazimierza, Wyszyński, wieś Kostry, aresztowany 10 XI przez oddział kuczyński z nieznannej przyczyny.
747. Szlachcic Franciszek Pogorzelski, wieś Kostry, aresztowany 10 XI przez oddział kuczyński z nieznannej przyczyny.
748. Szlachcic Aleksander Zalewski, wieś Twarogi, aresztowany 10 XI przez oddział pobikrowski z powodu dobrowolnego ujawnienia się z szajki.
749. Szlachcic Wawrzyniec Wyszyński, wieś Wojny, aresztowany 10 XI przez mjr. Korfa z powodu dobrowolnego ujawnienia się z szajki.
750. Szlachcic Paweł, s. Antoniego, Wyszyński, wieś Wojny, aresztowany 10 XI przez oddział ciechanowiecki z nieznannej przyczyny.
751. Szlachcic Stanisław Wyszyński, wieś Wojny, aresztowany 10 XI przez mjr. Korfa z nieznannej przyczyny.

---

⁸ W oryginale Toczydły.

752. Szlachcic Wiktor Murawski, wieś Żebry, aresztowany 10 XI przez oddział wojnowski na podstawie donosu.
753. Szlachcic Wojciech Bruliński, wieś Żebry, aresztowany 10 XI przez oddział wojnowski na podstawie donosu.
754. Szlachcic Konstanty Lipiński, wieś Żebry, aresztowany 10 XI przez oddział wojnowski na podstawie donosu.
755. Szołdat Roch Krasiniński, wieś Zaskowa, aresztowany 10 XI przez mjr. Korfa za jego gwałtowny udział w szajce.
756. Chłop Mikołaj Szepko, wieś Kostry, aresztowany 19 XI przez oddział kuczyński z nieznaną przyczyną.
757. Szlachcic Adam Zakrzewski, wieś Falki, aresztowany 11 XI za to, że prosił o zaświadczenie, aby wyjechać do Bielska.
758. Szlachcic Wincenty Pietraszko drugi, wieś Pietraszki, aresztowany 12 XI przez kpt. Wołkowa za ujawnienie się z szajki.
759. Szlachcic Ignacy Zalewski, aresztowany.
760. Szlachcic Ignacy Klepacki, wieś Klepacze, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za ujawnienie się z szajki.
761. Szlachcic Feliks Radziszewski, wieś Zdzychy, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za ujawnienie się z szajki.
762. Szlachcic Feliks Krakówka, wieś Krakówki, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za ujawnienie się z szajki.
763. Szlachcic Stanisław Zdzychowski, wieś Zdzychy, aresztowany 12 XI w Bielsku, dobrowolnie ujawniony z szajki.
764. Szlachcic Franciszek Krakówka, wieś Krakówki, aresztowany przez oddział siemiatycki, dobrowolnie ujawniony z szajki.
765. Szlachcic Franciszek Radziszewski, wieś Zdzychy, aresztowany 12 XI przez tysięcznego tyborowskiego za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
766. Szlachcic Jan Jaszczółt, wieś Zdzychy, aresztowany 12 XI przez tysięcznego tyborowskiego za gwałt i uczestnictwo w szajce, z której uciekł i dobrowolnie się ujawnił.
767. Szlachcic Feliks Jaszczółt, wieś Krasewice, aresztowany 12 XI przez tysięcznego tyborowskiego, dobrowolnie ujawniony.

768. Szlachcic Antoni Jaszczółt, wieś Jaszczółty, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki, dobrowolnie ujawniony.
769. Szlachcic Mikołaj Jaszczółt, aresztowany 12 XI (uwolniony 22 XI).
770. Szlachcic Michał Wierciński, wieś Tołwin, aresztowany 12 XI przez kpt. Tugengolda za ujawnienie się z szajki.
771. Szlachcic Piotr Jaszczółt, wieś Jaszczółty, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za ujawnienie się z szajki.
772. Szlachcic Józef Mioduszewski, wieś Łopusze, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za ujawnienie się z szajki.
773. Szlachcic Jan Miłkowski, wieś Łopusze, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
774. Szlachcic Franciszek Boguszewski, wieś Boguszewo, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
775. Szlachcic Antoni Boguszewski, wieś Boguszewo, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
776. Szlachcic Jan Kosiński, wieś Boguszewo, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki podczas ujawnienia z szajki.
777. Szlachcic Wojciech Rybałtowski, wieś Piotrowo, powiat bielski, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki podczas dobrowolnego ujawnienia z szajki.
778. Szlachcic Józef Boguszewski, wieś Boguszewo, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki podczas dobrowolnego ujawnienia z szajki.
779. Jednodworzec Andrzej Koska, wieś Koski, aresztowany 12 XI w Bielsku podczas dobrowolnego ujawnienia z szajki.
780. Jednodworzec Jan Krakówka, wieś Krakówki, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie z szajki.
781. Jednodworzec Kazimierz Porzeziński, wieś Koski, aresztowany 12 XI przez tysięcznego tyborowskiego za dobrowolne ujawnienie z szajki.
782. Jednodworzec Franciszek Łopuski, z Łopuszy, aresztowany 12 XI przez tysięcznego tyborowskiego za ujawnienie z szajki.
783. Jednodworzec Mateusz Jaszczółt, z Jaszczółt, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za ujawnienie z szajki.

784. Jednodworzec Andrzej Krasowski, z Morza, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie z szajki.
785. Jednodworzec Tomasz Morze, wieś Morze, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie z szajki.
786. Jednodworzec Jan Borzym, wieś Jaszczółty, aresztowany 12 XI przez oddział siemiatycki za ujawnienie z szajki.
787. Jednodworzec Wojciech Poniatowski, z Kosk, aresztowany 12 XI przez tysięcznego tyborowskiego za ujawnienie z szajki.
788. Jednodworzec Józef, s. Franciszka, Jaszczółt, z Jaszczółt, aresztowany 12 XI przez oddział graneński za ujawnienie z szajki.
789. Jednodworzec Marcin Jaszczółt, z Klepacz, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za ujawnienie z szajki.
790. Jednodworzec Jan Klepacki, z Klepacz, aresztowany 12 XI przez oddział ostrożański za ujawnienie z szajki.
791. Mieszczanin Mikołaj Sosnowski, z majątku Kleszczele, aresztowany 13 XI przez bielskiego sprawnika.
792. Mieszczanin Tomasz Sankiewicz, z Kleszczel, aresztowany 13 XI przez bielskiego sprawnika.
793. Mieszczanin Antoni Sankiewicz, z Kleszczel, aresztowany 13 XI przez bielskiego sprawnika.
794. Mieszczanin Jan Kapliński, z Kleszczel, aresztowany 13 XI przez sprawnika bielskiego.
795. Mieszczanin Michał Kogaczewski, z Kleszczel, aresztowany 13 XI przez sprawnika bielskiego.
796. Mieszczanka Zofia Sosnowska, z Kleszczel, aresztowana 13 XI przez sprawnika bielskiego.
797. Mieszczanka Helena Falkowiczowa, z Kleszczel, aresztowana 13 XI przez sprawnika bielskiego.
798. Szlachcic Paweł Średnicki, aresztowany 13 XI.
799. Szlachcic Julian Konopka, aresztowany 13 XI.
800. Szlachcianka Magdalena Parys, aresztowana 12 XI (uwolniona 15 XI).
801. Szlachcic Franciszek Niewiarowski, aresztowany 14 XI przez oddział wygonowski za ujawnienie z szajki.
802. Urzędnik Antoni Iwaszkiewicz, aresztowany 15 XI przez płk. Borejszę (uwolniony 22 XI).
803. Żyd Szepszel Ludowicz Sukonnik, aresztowany 15 XI przez płk. Borejszę, przyczyna nieznana, uwolniony 7 XII.

804. Jednodworzec Jan Wojdakowski, aresztowany 16 XI przez kpt. oddziału boćkowskiego za ujawnienie z szajki.
805. Mieszczanin Wiktor Szerszenowicz, [z Brańska], aresztowany 16 XI przez komisję śledczą na podstawie donosu²⁸.
806. Mieszczanin Jan Korolenko, z Ciechanowca, aresztowany 16 XI przez kpt. Markowskiego, przyczyna nieznana.
807. Mieszczanin Franciszek Świerczyński, z Ciechanowca, aresztowany 16 XI przez por. Malinina, przyczyna nieznana.
808. Szlachcic Józef Wojno, s. Stanisława, wieś Zalesie Stare, aresztowany 16 XI przez oddział klukowski za powrót do domu po zwózce siana.
809. Szlachcic Antoni Piętka (Jedynak), wieś Piętki, aresztowany 16 XI przez kpt. Markowskiego, przyczyna nieznana.
810. Szlachcic Józef Olszewski, wieś Piętki, aresztowany 16 XI przez feldfebla oddziału klukowskiego, przyczyna nieznana.
811. Szlachcic Benedykt Olszewski, wieś Piętki, aresztowany 16 XI przez feldfebla oddziału klukowskiego, przyczyna nieznana.
812. Szlachcic Wojciech Podbielski, z Ciechanowca, aresztowany 16 XI przez kpt. Markowskiego, przyczyna nieznana.
813. Szlachcic Paweł Sosnowski, wieś Boguty, aresztowany 16 XI przez nieznanego Żyda i kamanę, przyczyna nieznana.
814. Szlachcic Józef Łuniewski, wieś Łuniewo, aresztowany 16 XI przez oddział klukowski, przyczyna nieznana.
815. Szlachcic Józef Piętka, wieś Piętki, aresztowany 16 XI przez feldfebla oddziału klukowskiego za brak wiadomości o miejscu lokalizacji Wiktora Dąbrowskiego.
816. Szlachcic Leonard, s. Stanisława, Wojno, wieś Zalesie Stare, aresztowany 16 XI przez oddział ciechanowiecki, przyczyna nieznana.
817. Szlachcic Jan Leszczyński, wieś Leszczka, aresztowany 16 XI przez oddział pobikrowski za ujawnienie z szajki.

---

²⁸ Szerszenowicza zesłano do guberni tomskiej (CAH Grodno, f. I, op. 34, nr 2090, k. 1–46).

818. Szlachcic Antoni Poniatowski, wieś Leszczka, aresztowany 16 XI przez oddział pobikrowski za ujawnienie z szajki.
819. Mieszczanin Stanisław Andrzejewski, z Ciechanowca, aresztowany 16 XI przez por. Malinina, przyczyna nieznana.
820. Chłop Stanisław Kutowski, wieś Nowodwory, aresztowany 16 XI przez por. Malinina, przyczyna nieznana.
821. Szlachcic Franciszek Bagiński, aresztowany 17 XI przez komendanta i żołnierzy ze wsi Malesze z przyczyny nieznanej.
822. Szlachcic Władysław Kamiński, wieś Kleniki, aresztowany 17 XI przez adiutanta Wołkowa, przyczyna nieznana.
823. Szlachcic Franciszek Mikułowski, aresztowany 17 XI przez adiutanta Wołkowa, przyczyna nieznana.
824. Chłop Józef Łapiński, wieś Kleniki, aresztowany 17 XI przez adiutanta Wołkowa z nieznanej przyczyny.
825. Mieszczanin Kazimierz Czarnecki, wieś Falki, aresztowany 18 XI przez oddział wysokomazowiecki po dobrowolnym ujawnieniu z szajki.
826. Żyd Jankiel Herszkowicz, z Brańska, aresztowany 19 XI po rozkazie naczelnika wojennego (uwolniony 19 XII).
827. Żyd Hendel Kamieniecki, z Brańska, aresztowany 19 XI przez przystawę drugiego stanu wołockiego, przyczyna nieznana.
828. Chłop Mateusz Siemieńczuk, wieś Hodyszewo, aresztowany 23 XI przez feldfebla oddziału brańskiego z nieznanej przyczyny.
829. Chłop Grzegorz Michalczuk, wieś Hodyszewo, aresztowany 23 XI przez feldfebla oddziału brańskiego z nieznanej przyczyny.
830. Chłop Tomasz Demiańczuk, wieś Hodyszewo, aresztowany 23 XI przez feldfebla oddziału brańskiego za opuszczenie obowiązku wiejskiej straży.
831. Szlachcic Franciszek Kosiński, wieś Kłopoty, aresztowany 24 XI przez oddział siemiatycki po dobrowolnym ujawnieniu z szajki.
832. Szlachcic Tomasz Osmolski, aresztowany 24 XI przez oddział siemiatycki za ujawnienie się z szajki.

833. Jednodworzec Antoni Kuczyński, wieś Bańki, aresztowany 24 XI przez oddział siemiatycki po ujawnieniu z szajki.
834. ^dObcokrajowiec Jakub Tomaszewski, ze wsi Podbiele, aresztowany 24 XI przez oddział dubiażyński, przyczyna nieznana^d.
835. Szlachcic Wincenty Warpechowski, wieś Warpechy, aresztowany 25 XI przez adiutanta Wołkowa za to, że chciał poręczyć za aresztanta.
836. Szlachcic Józef, s. Marcina, Oksztul, wieś Pasieka, aresztowany 27 XI przez kamandę i żołdatów ze wsi Podbiele za przeterminowanie paszportu.
837. Szlachcic Józef, s. Jana, Moczulski, wieś Krasna Wieś, aresztowany 27 XI przez kamandę i żołdatów ze wsi Podbiele za przeterminowanie paszportu (uwolniony 2 XII).
838. Chłop Jan, s. Franciszka, Paszyński, wieś Saki, aresztowany 27 XI przez kamandę i żołdatów ze wsi Podbiele za przeterminowanie paszportu.
839. Żyd Berko Dawidowicz Paszkowski, miasto Orla, aresztowany 27 XI przez kamandę i żołdatów ze wsi Podbiele, bez przyczyny.
840. Jednodworzec Andrzej Falkowski, wieś Szczepany, aresztowany 27 XI w mieście Bielsku za dobrowolne ujawnienie z szajki.
841. Jednodworzec Grzegorz Falkowski, wieś Szczepany, aresztowany 27 XI w mieście Bielsku za dobrowolne ujawnienie z szajki.
842. Chłop Jan Szpakowski, wieś Szpaki, aresztowany 27 XI przez płk. Borejszę, przyczyna nieznana.
843. Chłop starszyna Marcin Szikowski, wieś Grabowiec, aresztowany 27 XI przez płk. Borejszę, przyczyna nieznana (uwolniony 30 XI).
844. ^dZiemianin Tomasz Zawadzki, majątek Podbiele, aresztowany 27 XI przez junkra oddziału dubiażyńskiego, przyczyna nieznana (uwolniony 1 XII)^d.
845. ^dSzlachcic Michał Liaga, aresztowany 27 XI^d.
846. Chłop Józef Nicziporuk, wieś Żurobice, aresztowany w październiku przez chorążego Szaliuta na podstawie donosu.
847. Szlachcic Filip Lipiński, wieś Lipiny, aresztowany w październiku przez oficera Szaliuta, przyczyna nieznana.
848. Jednodworzec Stanisław Kłopotowski, wieś Kłopoty, aresztowany przez oddział żurobicki za dobrowolne ujawnienie z szajki.

849. Chłop Teodor Siguta, wieś Żurobice, aresztowany w październiku przez oficera Szaliuta jako podejrzany.
850. Chłop Jan Litwinowicz, wieś Żurobice, aresztowany przez oficera Szaliuta jako podejrzany.
851. Szlachcic Stanisław Twarowski, wieś Wiercień, aresztowany przez oficera Szaliuta, przyczyna nieznana.
852. Szlachcic Antoni Malinowski, aresztowany przez oficera Szaliuta za posiadanie oręża.
853. Szlachcic Paweł Lasewicki, aresztowany 21 IX przez mjr. Korfa, przyczyna nieznana.
854. Chłop Józef Dobrowolski, aresztowany w październiku przez por. Gusta, przyczyna nieznana.
855. Szlachcic Jan Kalinski.
856. Żołnierz Ignacy Malinowski, aresztowany we wrześniu przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
857. Szlachcic Kazimierz Bagiński (uwolniony 1 XI).
858. Szlachcic Onufry Malinowski, wieś Falki, aresztowany przez kamandę ze wsi Sieśki z nieznanej przyczyny.
859. Chłop Konstanty Jakubiak.
860. Chłop Paweł Gawysz.
861. Szlachcic Marcin Jaszczółt.
862. Jednodworzec Franciszek Wojdakowski (niemy), aresztowany 26 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
863. ^dSzlachcic oficer rezerwy Kazimierz Zaliwski, aresztowany 1 X przez mjr. Korfa za odebraną mu broń powstańców^d.
864. Szlachcic Ksawery Mioduszewski, aresztowany 22 IX przez mjr. Korfa za kontakty z szajkami.
865. Chłop Mateusz Bajkowski, Pietkowo, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany w październiku przez kamandę pietkowską.
866. Szlachcic Franciszek Brzeziński.
867. Antoni, s. Józefa, Kryński, wieś Krynki, aresztowany w październiku przez oddział wygonowski za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
868. Szlachcic Andrzej Korzeniewski, wieś Kłopoty, aresztowany w październiku przez oddział żurobicki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
869. Szlachcic Piotr Miłkowski, wieś Kłopoty, aresztowany w październiku przez oddział żurobicki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.

870. Szlachcic Antoni Brzeziński, wieś Brzeziny[-Janowięta], aresztowany w październiku przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
871. Szlachcic Michał Zaremba, wieś Brzeziny[-Janowięta], aresztowany w październiku przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
872. Szlachcic Mikołaj Brzeziński, wieś Brzeziny[-Janowięta], aresztowany w październiku przez oddział siemiatycki za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
873. Jednodworzec Wincenty Brzeziński, wieś Brzeziny[-Janowięta], aresztowany w październiku przez oddział siemiatycki podczas ujawniania się szajki.
874. Jednodworzec Kazimierz Pietrowski, wieś Wiercień, aresztowany w październiku przez oddział żurobicki podczas ujawniania się szajki.
875. Jednodworzec Mikołaj Juszcik, wieś Milejczyce, aresztowany w październiku przez oddział żurobicki podczas ujawniania się szajki.
876. Szlachcic Franciszek Zawadzki, wieś Skolimów, aresztowany w październiku przez chłopów podczas ujawniania się szajki.
877. Chłop Dionizy Hołogus, wieś Krzemień, aresztowany w październiku przez gen. Haneckiego z nieznaney przyczyny.
878. Chłop Dominik Senkał, wieś Krzemień, aresztowany przez gen. Haneckiego za podejrzenie uczestnictwa w szajce.
879. Chłop Leon Bazerg, czyli Bojamr, wieś Krzemień, aresztowany przez gen Haneckiego za przynależność do szajki.
880. Szlachcic Franciszek Naturalista, wieś Markowo, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznanana.
881. Chłop Wincenty Jankowski, wieś [Jabłoń] Jankowce, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznanana.
882. Chłop Sylwester Grochowski, wieś Piekuty, aresztowany 26 X przez oddział brański za uczestnictwo w szajce.
883. Chłop Paweł Łupiński, wieś Jośki, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznanana.
884. Mieszczanin Andrzej Radziwon, miasto Brańsk, aresztowany 26 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznanana.
885. Chłop Tomasz Demianiuk, wieś Jośki, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznanana.

886. Chłop Wincenty Zubczyński, wieś Glinnik, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznana.
887. Szlachcic Leonard Pruszyński, wieś Pruszancka, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznana.
888. Szlachcic Leonard Chrzanowski, wieś Rzepki, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany przez oddział brański, przyczyna nieznana.
889. Szlachcic Piotr Markowski (Francuz), wieś Markowo, aresztowany 26 X przez oddział brański (jakoby poddany francuski).
890. Szlachcic Franciszek Przeddziecki, wieś Rzepki, aresztowany 26 X przez oddział brański, nieznana przyczyna.
891. Szlachcic Mikołaj Hryniewicki, wieś Kadłubówka, aresztowany 26 X przez oddział brański, ujawniony z szajki.
892. Szlachcic Ludwik Jabłoński, wieś Kadłubówka, aresztowany 26 X przez oddział brański za ujawnienie z szajki.
893. Szlachcic Józef Kadłubowski, wieś Kadłubówka, aresztowany 26 X przez oddział brański, dobrowolnie ujawniony z szajki.
894. Szlachcic Franciszek Woiński, czyli Wiński, wieś Kuczyn, aresztowany 26 X przez brański oddział, przyczyna nieznana.
895. Szlachcic Jan Szmurlak, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
896. Szlachcic Michał Krasowski, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
897. Chłop Feliks Pótorak, wieś Olendy, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznana.
898. Szlachcic Dominik Szmurło, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznana.
899. Szlachcic Teodor Szmurło, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
900. Jednodworzec Andrzej Futak, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznana.

901. Szlachcic Mikołaj Koc, wieś Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
902. Szlachcic Paweł Kosiński, wieś (okolica) Szmurły, aresztowany 26 X przez oddział brański za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
903. Szlachcic Jakub Łempicki, aresztowany 26 XI (uwolniony 27 XI).
904. Szlachcic Konstanty Truskolaski, wieś Krasowo, aresztowany 26 X przez oddział brański, przyczyna nieznana.
905. Szlachcic Aleksander Wyszynski, wieś Wyszonki, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za straż nocną.
906. Szlachcic Ludwik Niwiński, wieś Zakrzewo, aresztowany 3 XI przez przystawę drugiego stanu podczas ujawnienia szajki.
907. Szlachcic Adolf Sudak Niwiński, wieś Zakrzewo, aresztowany 3 XI przez przystawę drugiego stanu, przyczyna nieznana.
908. Szlachcic Jan Sienicki, wieś Żebry, gubernia augustowska, powiat łomżyński, aresztowany 3 XI przez oddział kuczyński, przyczyna nieznana.
909. Szlachcic Paweł Malinowski, Niwino Borowe, aresztowany 3 XI przez przystawę drugiego stanu za dobrowolne ujawnienie.
910. Szlachcic Wojciech Niwiński, wieś Mierzwino, aresztowany 3 XI przez przystawę drugiego stanu, przyczyna nieznana.
911. Żyd Smichon Wolf Jaskółka, aresztowany 3 XI (uwolniony 17 XII).
912. Żyd Chaim Dawid Jaskółka, aresztowany 3 XI (uwolniony 17 XII).
913. Mieszczanin Karol Paliszek, wieś Klukowo, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki, przyczyna nieznana.
914. Chłop Jan Paszkowski, wieś Klukowo, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki, przyczyna nieznana.
915. Chłop Paweł Bujniuk, wieś Zabłocie, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki, przyczyna nieznana.
916. Chłop Jan Brzeziński *vel* Miłoserdzewiej, wieś [Wyszonki]-Wojciechy, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za świadczenie w sprawie Dąbrowskiego.
917. Chłop Wojciech Poruczniczek, wieś [Koski]-Wypychy, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za wykonanie trzech pik dla powstańców.

918. Chłop Józef Anuszek lub Gonusek, wieś Wypychy, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki, przyczyna nieznana.
919. Chłop Józef, s. Krzysztofa, Wyszyński, wieś [Wyszonki-]Nagórki, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za pobyt na straży.
920. Chłop Grzegorz Kuczyński, wieś Rudka, aresztowany 3 XI przez przystawę drugiego stanu z niewiadomej przyczyny.
921. Chłop Józef Wojno, wieś Wojny, aresztowany 3 XI przez oddział ciechanowiecki za podwoływanie dwóm ludziom.
922. Jednodworzec Stanisław Poreziński, wieś Krynki, aresztowany 3 XI po donosie.
923. Jednodworzec Piotr Żero, wieś [Radziszewo-]Króle, aresztowany 3 XI przez oddział pobikrowski z przyczyny nieznanej.
924. Szlachcic Aleksander Remiszewski, wieś Sobolewo, aresztowany 10 XI przez oddział klukowski z powodu ujawnienia z szajki.
925. Szlachcic Franciszek Liniewski, wieś Piętki, aresztowany 10 XI przez oddział klukowski, przyczyna nieznana.
926. Szlachcic Paweł Radziszewski, wieś Piętki, aresztowany 10 XI przez oddział klukowski z nieznanej przyczyny.
927. Szlachcic Zygfryd Pogorzelski, wieś Kostry, aresztowany 10 XI przez oddział ciechanowiecki z nieznanej przyczyny.
928. Szlachcic Stanisław Jabłonowski, wieś Truski, aresztowany za to, że był w szajce.
929. Szlachcic Bernard Zaręba, wieś Zaremby, aresztowany 21 XI przez oddział boćkowski z nieznanej przyczyny.
930. Chłop Jan Baranowski, aresztowany 21 XI (uwolniony 15 XII).
931. Chłop Herman Jachimiuk, aresztowany 21 XI przez oddział z Trusek na podstawie donosu.
932. Jednodworzec Maciej, s. Antoniego, Miłkowski, aresztowany 28 XI przez pisarza majątkowego z Podbiela za brak zaświadczenia.
933. Szlachcic Antoni, s. Józefa, Kosiński, aresztowany 28 XI przez pisarza majątkowego z Podbiela za brak zaświadczenia.
934. Jednodworzec Jan Wojeński, wieś Wojeniec (wysłany do Grodna).
935. Jednodworzec Józef Porzeziński, wieś Korzeniewo (odprawiony do miasta Grodna).
936. Jednodworzec Mikołaj Zalewski, wieś Krynki.

937. Jednodworzec Jan Piotrowski, wieś Korzeniówka.
938. Szlachcic Ignacy, s. Andrzeja, Górski, wieś Mierzwino, aresztowany 28 XI przez nieznanego oficera z kozakami za to, że jakiś nieznaną człowiek pobił jego żonę.
939. Szlachcic Bartłomiej Topczewski, s. Karola, wieś Mierzwino, aresztowany 28 XI przez nieznanego oficera i kozaków za niezatrzymanie nieznanego człowieka, który pobił Górską.
940. Szlachcic Witalis Topczewski, s. Jana, wieś Mierzwino, aresztowany 28 XI przez nieznanego oficera i kozaków za niezatrzymanie nieznanego człowieka, który pobił Górską.
941. Szlachcic Mateusz, s. Wincentego, Zawadzki, wieś Mierzwino, aresztowany 28 XI przez nieznanego oficera i kozaków za niezatrzymanie nieznanego człowieka, który pobił Górską.
942. Szlachcianka Katarzyna Górka, wieś Mierzwino, aresztowana 28 XI.
943. Szlachcianka Marianna Gruszyńska, wieś Pruszanek, aresztowana 29 XI.
944. Szlachcianka Maciejowa Gierałtowska, wieś Markowo, aresztowana 29 XI.
945. Obcokrajowiec Anna Supińska, wieś Markowo, aresztowana 29 XI.
946. Chłopka Józefa Popławska, wieś Domanowo, aresztowana 29 XI.
947. Chłopka Janowa Tomczewska, wieś Hodyszewo, aresztowana 29 XI.
948. Szlachcic Feliks Źochowski, wieś Źochy, aresztowany 30 XI przez brański oddział, przyczyna nieznana.
949. Szlachcic Wojciech Kryński, aresztowany przez żołnierzy 30 XI w Wysokim Litewskim za brak paszportu.
950. Obcokrajowiec Wiliam Rejstel, aresztowany 30 XI przez żołnierzy w mieście Wysokie Litewskie za przeterminowany paszport.
951. Chłop Jan Topczawski, wieś Hodyszewo, aresztowany 9 X przez oddział brański z przyczyny nieznanej.
952. Szlachcic Michał Olendzki, s. Marcina, majątek Ostrożany, aresztowany 30 XI przez sprawnika bielskiego za to, że w lamusie będącym w jego zarządzaniu znaleziono szablę ziemianina [Stefana] Ciecierskiego.
953. Chłop Józef Łempicki, wieś Rudki, aresztowany 1 XII przez kpt. Markowskiego w Ciechanowcu za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
954. Szlachcic Tomasz Niewiarowski, wieś Lubowicz, aresztowany 1 XII przez oddział junkrów z Grannego z przyczyny nieznanej.

955. Szlachcic Kazimierz Łazowski, wieś Morze, aresztowany 1 XII przez oddział junkrów z Grannego, przyczyna nieznana.
956. Szlachcic Piotr Morze, wieś Morze, aresztowany 1 XII przez oddział junkrów z Grannego, przyczyna nieznana.
957. Szlachcic Adam Zalewski, wieś Niewiarowo, aresztowany 1 XII przez oddział junkrów z Grannego, przyczyna nieznana.
958. Szlachcic Józef Miałkowski, wieś Łopusze, aresztowany 1 XII przez kamandę i żołnierzy z Ostrożan, przyczyna nieznana.
959. Szlachcic Tomasz Lubowicki, wieś Morze, aresztowany 1 XII przez oddział junkrów z Grannego na podstawie donosu.
960. Jednodworzec Franciszek Niewiarowski, wieś Kamionka, aresztowany 1 XII przez oddział junkrów z Grannego, przyczyna nieznana.
961. Mieszczanin Gabriel Kozakiewicz, Ciechanowiec, aresztowany 1 XII przez oddział z Grannego za wyrób oręża.
962. Chłop Józef Boryszewicz, wieś Króle, aresztowany 1 XII przez oddział ciechanowiecki z nieznaną przyczyną (odprawiony do Grodna 12 XII).
963. Jednodworzec Stanisław Chodorowski, wieś Kotłówka, aresztowany 1 XII przez junkra oddziału narewskiego za to, że potrzebował spodni z szarego chłopskiego sukna.
964. Mieszczanin Józef Chilkiewicz, aresztowany.
965. ^dSzlachcic Józef, s. Adolfa, Wiewiórowski, wieś Szczyty, aresztowany 2 XII przez płk. Borejszę, przyczyna nieznana^d.
966. Chłop Jan, s. Sidora, Sokołowski, wieś Czarna Średnia, aresztowany 2 XII przez oddział rudzki, przyczyna nieznana.
967. Chłop Jakub, s. Marcina, Korzeniewski, wieś Czarna Średnia, aresztowany 2 XII przez oddział rudzki, przyczyna nieznana.
968. Chłop Franciszek, s. Mikołaja, Anusiak, aresztowany 2 XII przez por. Gusta za pobicie brata.
969. Chłop Józef, s. Jana, Mentecki, wieś Kostry, aresztowany 2 XII przez kamandę wsi Wypychy za odłączenie się w sąsiedniej wsi.
970. Jednodworzec Wiktor, s. Franciszka, Zawadzki, wieś Olszewo, aresztowany 2 XII w mieście Bielsku za dobrowolne ujawnienie się z szajki.

971. Mieszczanin Michał Falkowski, Kleszczele, aresztowany 3 XII przez oddział orlański na podstawie donosu.
972. Jednodworzec Mikołaj Jaszczółt, wieś Jaszczółty, aresztowany 4 XII w mieście Bielsku, dobrowolnie ujawniony z szajki (odprawiony do Grodna 7 XII).
973. Jednodworzec Bonifacy, s. Antoniego, Kłopotowski, wieś Bujnowo, aresztowany 4 XII w mieście Bielsku, dobrowolnie ujawniony z szajki (odprawiony do Grodna 7 XII).
974. Jednodworzec Julian Moczulski, wieś Bujnowo, aresztowany 4 XII w mieście Bielsku za dobrowolne ujawnienie się z szajki (wysłany do Grodna 7 XII).
975. Mieszczanin Józef, s. Jana, Kutylowski, z miasta Ciechanowca, aresztowany 4 XII w mieście Bielsku, gdy dobrowolnie ujawnił się z szajki (wysłany do Grodna 7 XII).
976. Mieszczanin Franciszek Kowalski, aresztowany w Czyżewie przez kozaków mjr. podczas ujawnienia z szajki.
977. Szlachcic Piotr, s. Macieja, Jaszczółt, wieś Ostasze, aresztowany 5 XII w mieście Bielsku po przybyciu z Łomży.
978. Szlachcic Józef Borkowski, aresztowany 5 XII, przysłany z Brześcia.
979. Chłop Jan, s. Franciszka, Malinowski, wieś Malinowo, aresztowany przez płk. Borejszę za to, że chciał poręczyć za aresztanta (uwolniony 8 XII).
980. Chłop Kazimierz, s. Józefa, Malinowski, wieś Malinowo, aresztowany 7 XII przez płk. Borejszę za to, że chciał poręczyć za aresztanta (uwolniony 8 XII).
981. Chłop Feliks, s. Jakuba, Olszewski, wieś Malinowo, aresztowany 7 XII przez płk. Borejszę za to, że chciał poręczyć za aresztanta (uwolniony 8 XII).
982. Szlachcic Jan, s. Adama, Biały, wieś Łuniewo, aresztowany 8 XII w mieście Bielsku za posiadanie nieważnego zaświadczenia (uwolniony 8 XII).
983. Szlachcianka Józefowa Łuniewska, wieś Łuniewo, aresztowana 8 XII w mieście Bielsku za posiadanie nieważnego zaświadczenia (uwolniona 8 XII).
984. Szlachcic Michał, s. Wincentego, Bańkowski, wieś Bańki, aresztowany 9 XII przez kozaków z nieznaną przyczyną.
985. Szlachcic Józef, s. Kazimierza, Mierzwiński, wieś Bańki, aresztowany 9 XII przez kozaków z nieznaną przyczyną.
986. Szlachcic Paweł, s. Franciszka, Malinowski, wieś Bańki, aresztowany 9 XII przez kozaków, nieznaną przyczyną.

987. Chłop-kolonista Gotlib Kriger, miasto Ciechanowiec, aresztowany 8 XII przez kpt. Markowskiego z niewiadomej mu przyczyny.
988. Chłop Stefan Stepanowicz, wieś Malesze, aresztowany 9 XII przez Bielską Komisję Śledczą za kłamliwy donos i pomoc policjantowi w łapaniu konia.
989. Ksiądz Szymon Koc, wieś Pobikry, aresztowany 20 IX przez mjr. Korfa jakoby za uczestnictwo w powstaniu.
990. ^dKsiądz Jakub Gromacki (uwolniony 23 XII)^d.
991. Szlachcic Łukasz Zimnoch, aresztowany 11 IX przez nadzorcę kwartalnego, przyczyna mu nieznana.
992. Szlachcic Grzegorz Perłunow, aresztowany w Orli za brak zaświadczenia (uwolniony 9 XI).
993. Szlachcic Piotr Białokoz, majątek Sobótka, aresztowany 22 IX przez adiutanta Wołkowa za brak zaświadczenia.
994. Szlachcic Józef Topczewski, aresztowany przez płk. Borejszę, przyczyna nieznana (uwolniony 18 XI).
995. Szlachcic Jan Przytułski, aresztowany 21 IX przez oddział z Milejczyc, przyczyna nieznana.
996. Szlachcic Mikołaj Niewiński, aresztowany 20 IX przez przystawę Grigoriewa, przyczyna nieznana (uwolniony 5 XII).
997. Szlachcic urzędnik Ludwik Kryński, miasto Bielsk (uwolniony 25 X).
998. ^dSzlachcic urzędnik Antoni Czarkowski, aresztowany 4 X przez kwartalnego nadzorcę (uwolniony w listopadzie)^d.
999. ^dSzlachcic urzędnik Antoni Kosiński, miasto Bielsk, aresztowany 4 X przez pomocnika sprawnika bielskiego, przyczyna nieznana (uwolniony 31 X)^d.
1000. Szlachcic urzędnik Dominik Malinowski, aresztowany 4 X przez pomocnika sprawnika bielskiego, przyczyna nieznana.
1001. Urzędnik Lew Wojno, miasto Bielsk, aresztowany 4 X przez pomocnika sprawnika, przyczyna nieznana.
1002. Szlachcic Józef Dombrowski, aresztowany (uwolniony 13 XII).
1003. Szlachcic Leonard Sutkowski, miasto Bielsk.
1004. Szlachcic doktor Julian Bieniecki, miasto Ciechanowiec, aresztowany 23 IX przez kpt. Tugengolda z przyczyny nieznanej (uwolniony 31 X).

1005. Ziemianin Karol Wiewiórowski²⁹, aresztowany 28 IX przez płk. Borejszę (15 XI odesłany do Grodna).
1006. ^dZiemianin Wawrzyniec Poletyło, majątek Brześcianka (uwolniony 14 X)^d.
1007. Szlachcic Józef Poniatowski (odesłany do Białegostoku 27 XI).
1008. Szlachcic Paweł Moczydłowski, aresztowany.
1009. Chłop Jan Skowronek, aresztowany 27 IX przez por. Gusta z nieznaney przyczyny.
1010. Szlachcic Edward Orzechowski, aresztowany 11 IX przez płk. Borejszę (uwolniony 18 XI).
1011. Szlachcic Florian Zaborowski, aresztowany po sprawie Niewodowskiego (uwolniony 18 XI).
1012. Szlachcic Wojciech Ostaszewski, aresztowany (uwolniony 17 X).
1013. Szlachcic Jan Zaleski, aresztowany.
1014. Szlachcic Maurycy Malinowski, aresztowany 20 VII przez mjr. Garfa.
1015. Szlachcic Władysław Miłkowski, aresztowany (uwolniony 13 X).
1016. Szlachcic Feliks Radziszewski, aresztowany 17 IX przez por. Gusta, przyczyna nieznanana (uwolniony 2 XII).
1017. Szlachcic Paweł Radziszewski, aresztowany 17 IX przez por. Gusta (uwolniony 2 XII).
1018. Szlachcic Ignacy Radziszewski, aresztowany 17 IX przez por. Gusta, przyczyna nieznanana (uwolniony 2 XII).
1019. Szlachcic Tomasz Murawski, aresztowany 14 IX przez kpt. Tugengolda, przyczyna nieznanana (uwolniony 24 X).
1020. Szlachcic Klemens Werpachowski, aresztowany.
1021. Chłop Jakub Wojciechowski (uwolniony 13 X).
1022. Szlachcic Ignacy Popławski (uwolniony 13 X).
1023. Szlachcic Wincenty Popławski (uwolniony 13 X).
1024. Szlachcic Józef Dobrogowski, aresztowany (uwolniony 13 X).
1025. Szlachcic Wincenty Tworowski, aresztowany 17 IX przez kpt. Wołkowa z nieznaney przyczyny.
1026. Szlachcic Wawrzyniec Falkowski, aresztowany (uwolniony 13 X).
1207. Szlachcic Antoni Malinowski, aresztowany 29 VI przez mjr. Korfa z nieznaney przyczyny.
1208. Szlachcic Józef Obniski, aresztowany 4 VII przez kpt. Wołkowa z nieznaney przyczyny.

²⁹ Karol Wiewiórowski, s. Antoniego (1814–1868) – właściciel majątku Szczyty Nowodwory (E. Bończak-Kucharczyk, J. Maroszek, *Szczyty Nowodwory*, <http://www.ogrodowy.minigo.pl/index.php/page/szczyty-nowodwory>, dostęp: 26 V 2023 r.).

1029. Szlachcic Feliks Komornicki, aresztowany 18 IX przez wojennego naczelnika za ociąganie się w pracy.
1030. Szlachcic Franciszek Zalewski, aresztowany (uwolniony 13 X).
1031. Szlachcic Jan Źochowski, aresztowany (wysłany do Grodna 15 XI).
1032. Szlachcic Aleksander Walicki, aresztowany (uwolniony 16 X).
1033. Szlachcic Grzegorz Falkowski, aresztowany (uwolniony 13 X).
1034. Szlachcic Bonawentura Falkowski, aresztowany 27 IX przez mjr. Bonieckiego z nieznannej przyczyny.
1035. Szlachcic Benedykt Falkowski, aresztowany 27 IX przez mjr. Bonieckiego z nieznannej przyczyny.
1036. Szlachcic Józef Falkowski, aresztowany 27 IX przez mjr. Bonieckiego z nieznannej przyczyny.
1037. Szlachcic Michał Falkowski, aresztowany 27 IX przez mjr. Bonieckiego z nieznannej przyczyny.
1038. Szlachcic Kazimierz Malinowski, aresztowany 2 IX przez mjr. Bonieckiego z nieznannej przyczyny.
1039. Szlachcic Wojciech Malinowski, aresztowany 27 IX przez mjr. Bonieckiego z nieznannej przyczyny.
1040. Szlachcic Piotr Roszkowski, aresztowany 27 IX przez mjr. Bonieckiego za nieobecność brata.
1041. Szlachcic Edward Chomiński, aresztowany (uwolniony 13 X).
1042. Szlachcic Jan Zaremba, aresztowany 12 IX przez kpt. Tugengolda z powodu, że jego syn był wzięty do szajki.
1043. Szlachcic Józef Wygonowski, aresztowany.
1044. Szlachcic Franciszek Gąsowski, aresztowany (uwolniony 13 X).
1045. Szlachcic Antoni Olszewski, aresztowany przez 4. rotę za to, że był w szajce 14 dni, wyjechał 5 XI.
1046. Szlachcic Józef Olszewski, aresztowany przez 4. rotę za to, że był w szajce 14 dni, wyjechał 5 XI.
1047. Szlachcic Tomasz Wierciński, aresztowany za to, że był w szajce, wyjechał 5 XI.
1048. Szlachcic Adam Wojeński, aresztowany, wyjechał 5 XI.
1049. Szlachcic Józef Wierciński, aresztowany za to, że był w szajce, wyjechał 5 XI.
1050. Szlachcic Jan Wierciński, aresztowany za to, że był w szajce, wyjechał 5 XI.
1051. Szlachcic Wawrzyniec Wierciński, aresztowany za to, że był w szajce, wyjechał 5 XI.

1052. Szlachcic Andrzej Wierciński, aresztowany za to, że był w szajce, wyjechał 5 XI.
1053. Szlachcic Augustyn Kosiński, aresztowany 1 X przez 4. rotę za to, że był w szajce 7 dni, wyjechał 5 XI.
1054. Szlachcic Adam Jakubowski, aresztowany 10 X przez 4. rotę za to, że był w szajce 7 dni.
1055. Szlachcic Roch Popławski, aresztowany, wyjechał 5 XI.
- 1056^h.
1057. Jednodworzec Tomasz Zaremba, aresztowany 12 IX przez kpt. Tugengolda, przyczyna nieznana.
1058. Jednodworzec Mateusz Górski, aresztowany za to, że nie dał znać o policjancie.
1059. Jednodworzec żołnierz rezerwy Benedykt Martyniuk, aresztowany 5 IX przez płk. Borejszę, nie zna przyczyny.
1060. Jednodworzec Dominik Jakubowski, aresztowany przez 4. rotę za to, że był w szajce 7 dni, wyjechał 9 XI.
1061. Jednodworzec Tadeusz Jakubowski, aresztowany przez 4. rotę z niewiadomej mu przyczyny.
1062. Jednodworzec Jan Truszkowski (wyjechał 5 XI).
1063. Jednodworzec Paweł Bolesta, aresztowany za to, że był w szajce (wyjechał 5 XI).
1064. Jednodworzec Kazimierz Jakubowski, aresztowany przez 4. rotę za to, że był w szajce (wyjechał 5 XI).
1065. Jednodworzec Jan Wojtkowski, aresztowany za to, że był w szajce (wyjechał 5 XI).
1066. Jednodworzec Andrzej Wiński, aresztowany za to, że był w szajce (wyjechał 5 XI).
1067. Jednodworzec Piotr Wiński, aresztowany za to, że był w szajce (wyjechał 5 XI).
1068. Jednodworzec Wojciech Wiński, aresztowany za to, że był w szajce.
1069. Jednodworzec Łukasz Jakubowski, aresztowany przez 4. rotę za to, że był 7 dni w szajce (wyjechał 5 XI).
1070. Jednodworzec Andrzej Leszczyński, aresztowany (wyjechał 6 XI).
1071. Mieszczanin Szymon Christoforow, aresztowany 12 IX przez kpt. Wołkowa za oddalenie się syna (wyjechał 4 XII).
1072. Mieszczanin Rudolf Arnold, aresztowany.
1073. Mieszczanin Wincenty Czapkowicz, aresztowany 17 VI przez sprawnika bielskiego za podejrzenie, że był w szajce.

---

^h Pusty wpis.

1074. Mieszczanin Aleksander Rudowicz, aresztowany w lipcu przez mjr. Korfa jako podejrzany za uczestnictwo w powstaniu.
1075. Mieszczanin Jan Sakowicz, aresztowany 17 IX przez kpt. Wołkova za dostawę prowiantu dla partyzantów miasta Brańsk (uwolniony 14 XI).
1076. Mieszczanin Józef Boguszewicz, aresztowany.
1077. Mieszczanin Paweł Puchalski, aresztowany.
1078. Chłop Wincenty Bunkiewicz, aresztowany za to, że wiedział o szajce (wyjechał 27 XI do Białegostoku).
1079. Chłop Piotr Kozłowski, wyjechał 13 X.
1080. Chłop Józef Sobolewski, aresztowany 6 IX przez kpt. Tugengolda z niewiadomej przyczyny, wyjechał 28 X.
1081. Chłop Kazimierz Kobyliński, aresztowany 18 IX przez wojennego naczelnika za brak zaświadczenia, wyjechał 27 X.
1082. Chłop Józef Zagonek, aresztowany za pokazanie drogi szajce.
1083. Chłop Piotr Prochorowicz, aresztowany w czerwcu przez mjr. Korfa za brak paszportu.
1084. Chłop Ludwik Leończuk, aresztowany 12 IX przez kpt. Wołkova za to, że był trzy dni w szajce (wyjechał 14 XI).
1085. Chłop Andrzej Ciborek, aresztowany (wyjechał 12 X).
1086. Chłop Wincenty Kułakowski, aresztowany (wyjechał 18 X).
1087. Chłop Dziemian Josifow, aresztowany (wyjechał 18 X).
1088. Chłop Jakub Marciniuk, aresztowany 1 X przez mjr. Bonieckiego, podejrzany o kontakty z powstańcami.
1089. Chłop Kazimierz Kalinowski, aresztowany przez 4. rotę za to, że był w szajce 4 dni (wyjechał 5 XI).
1090. Szlachcic Stanisław Wnorowski, aresztowany za to, że był w szajce (wyjechał 5 XI).
1091. Chłop Stanisław Szklarz, aresztowany 27 IX przez 4. rotę za to, że był w szajce 21 dni.
1092. Chłop Andrzej Kołosowski, aresztowany (wyjechał 5 XI).
1093. Mieszczanin Jan Hofman, aresztowany (wyjechał 5 XI).
1094. Chłop Józef Dłużniewski, aresztowany (wyjechał 23 X).
1095. Chłop Andrzej Gnatowski, aresztowany 16 IX przez pana Tugengolda z niewiadomej przyczyny.

1096. Chłop Jan Gąsowski, aresztowany 16 IX przez kpt. Wołkowa z niewiadomej przyczyny.
1097. Chłop Łukasz Tichoniuk, aresztowany 17 IX przez oddział z Milejczyc z niewiadomej przyczyny.
1098. Chłop Tomasz Szostakowski, aresztowany 17 IX przez 4. rotę z Milejczyc z niewiadomej przyczyny.
1099. ^dMieszczanin Antoni Cwietkow, aresztowany w sierpniu w mieście Bielsku za brak zaświadczenia^d.
1100. Chłop Grzegorz Oniśkiewicz, aresztowany 13 IX przez adiutanta Wołkowa w Bielsku z niewiadomej przyczyny.
1101. Chłop Roman Dawidziuk, aresztowany 28 IX przez kozaków bielskich z niewiadomej przyczyny.
1102. Żyd Lejb Segalewicz, aresztowany 7 IX z niewiadomej przyczyny.
1103. Żyd Judko Moszkowicz, aresztowany 7 IX z niewiadomej przyczyny.
1104. Żyd Jankiel Matys, aresztowany 17 IX przez oddział milejczycki za to, że mieszkał w pobliżu powieszzonego.
1105. Żyd Abram Apelman, aresztowany 17 IX przez oddział milejczycki za to, że mieszkał w pobliżu powieszzonego.
1106. Chłop Józef Kublicki, aresztowany 22 IX przez pana Tugengolda z niewiadomej przyczyny.
1107. Chłop Wincenty Bernacki, aresztowany z niewiadomej przyczyny.
1108. Mieszczanin Julian Sokołowski, aresztowany za pobyt w szajce 14 dni.
1109. Mieszczanin Wiktor Mierzwiński, aresztowany 1 X przez 4. rotę jako podejrzany o kontakt z szajką.
1110. Chłop Andrzej Abramczuk, aresztowany za niedoniesienie o szajce.
1111. Żołnierz rezerwy Andrzej Denisiuk, aresztowany za to, że wiedział o szajce.
1112. Żołnierz rezerwy Michał Dragoniuk, aresztowany (uwolniony 27 X).
1113. Żołnierz rezerwy Szymon Kołowaty, aresztowany (uwolniony).
1114. Szlachcic Wawrzyniec Tołwiński, aresztowany.
1115. Chłop Antoni Pugacz, aresztowany 7 X za znaną broń.
1116. Szlachcic Jan Rybałtowski, aresztowany 5 X przez praporszczyka Gredenszczykowa, ujawniony dobrowolnie.

1117. Szlachcic Maciej Obniski, aresztowany 10 X przez sprawnika bielskiego, ujawnił się dobrowolnie.
1118. Szlachcic Julian Rybałtowski, aresztowany 6 IX przez sprawnika bielskiego, był w szajce 13 dni.
1119. Szlachcic Teodor Porzeziński, aresztowany 10 X przez sprawnika bielskiego, że był w szajce 14 dni.
1120. Szlachcic Leonard Porzeziński, aresztowany 1 X przez sprawnika bielskiego, że był w szajce 2 dni.
1121. Szlachcic Paweł Zaleski, aresztowany za to, że był w szajce.
1122. Szlachcic Jan Niewiarowski, aresztowany 6 X przez sprawnika bielskiego, że był 14 dni w szajce.
1123. Szlachcic Aleksander Boguszewski, aresztowany, ujawnił się dobrowolnie, że był w szajce.
1124. Szlachcic Antoni Niewiarowski, aresztowany 6 X przez sprawnika bielskiego, że był 14 dni w szajce.
1125. Szlachcic Jacenty Niewiarowski, aresztowany 6 X przez sprawnika bielskiego, że był 14 dni w szajce.
1126. Jednodworzec Wawrzyniec Niewiarowski, aresztowany 6 X przez sprawnika bielskiego, że był 14 dni w szajce.
1127. Szlachcic Włodzimierz Rybałtowski, aresztowany 6 IX przez sprawnika bielskiego za to, że był 14 dni w szajce.
1128. Szlachcic Michał Likiza, aresztowany 12 X przez Bielską Komisję po doniesieniu żołnierza, którego miał namawiać na wstąpienie do szajki.
1129. Szlachcic Władysław Wiewiórowski, aresztowany 14 X przez płk. Borejszę.
1130. Szlachcic Leonard Jaworowski, aresztowany.
1131. Szlachcic Kazimierz Boratyński, aresztowany.
1132. Szlachcic Stanisław Pruszyński, aresztowany 4 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
1133. Chłop Józef Kondraszko, aresztowany 12 X przez adiutanta Wołkowa za to, że 3 dni był w szajce.
1134. Chłop Julian Kondraszko, aresztowany 12 X przez adiutanta Wołkowa za to, że 4 dni był w szajce.
1135. Chłop Marcin Kalinowski, aresztowany 12 X przez adiutanta Wołkowa, przyczyna nieznana.

1136. Chłop Adam Luto, aresztowany 9 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
 1137ⁱ. Szlachcic Antoni Miłkowski, aresztowany 12 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
 1138. Szlachcic Julian Chlebowski, aresztowany 9 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
 1139. Chłop Stanisław Pietrzuczak, aresztowany 6 X przez kpt. Wołkowa za pobyt w szajce przez 2 dni.
 1140. Szlachcic Piotr Urban, aresztowany 9 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
 1141. Szlachcic Józef Pruszyński, aresztowany 4 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
 1142. Szlachcic Józef Niwiński, aresztowany 5 X przez kpt. Wołkowa, przyczyna nieznana.
 1143. Szlachcic Wincenty Tołwiński, aresztowany w Żurobicach za przywóz prowiantu powstańcom.
 1144. Chłop Paweł Wróblewski, aresztowany 9 X przez oddział z Brańska, przyczyna nieznana.
 1145. Chłop Franciszek Wróblewski, aresztowany za niedoniesienie o szajce.
 1146. Szlachcic Franciszek Jabłoński, aresztowany 9 X przez kpt. Wołkowa, nieznana przyczyna.
 1147. Szlachcic Stanisław Tomkiewicz, aresztowany.
 1148. Żyd Icko Srolewicz.
 1149. Mieszczanin Jermołaj Rybakow, aresztowany 19 X w Brześciu z powodu donosu o szajce.
 1150. Mieszczanin Łukasz Ilkowski, aresztowany.
 1151. Mieszczanin Teodor Pietriczuk, aresztowany.
 1152. Chłop Aleksander Prożeniak.
 1153. Szlachcic Jan Jaworowski, aresztowany 26 X.
 1154. Chłop Aleksander Radzikowski, aresztowany.
 1155. Szlachcic Jan Dłuski, aresztowany 27 X.
 1156. Chłop Maciej Suszyński, aresztowany 27 X.
 1157. Chłop Maciej Siga, aresztowany 27 X.
 1158. Chłop Bartłomiej Litowiak, aresztowany 27 X.
 1159. Chłop Wincenty Wojtkowski, aresztowany 27 X.
 1160. Chłop Jan Wasilczuk, aresztowany 27 X.
 1161. Chłop Andrzej Hermanowski, aresztowany 27 X.
 1162. Chłop Joachim Boruszewicz, aresztowany 27 X.
 1163. Chłop Jan Gurak, aresztowany 27 X.
 1164. Szlachcic Jan Gruszyński, aresztowany 27 X.

ⁱ W oryginale opuszczono nr 1137.

1165. Szlachcic Stanisław Wyszyński, aresztowany 27 X.
1166. Szlachcic Benedykt Kostro, aresztowany 27 X.
1167. Chłop Jan Miszczuk, aresztowany 27 X.
1168. Chłop Jan Sosnowski, aresztowany 27 X.
1169. Chłop Teofil Kozłowski, aresztowany 27 X.
1170. Chłop Franciszek Wachcuk, aresztowany 27 X.
1171. Chłop Stanisław Kamiński, aresztowany 27 X.
1172. Szlachcic Jan Kulesza, aresztowany 27 X.
1173. Chłop Jakub Niemyski, aresztowany 27 X.
1174. Chłop Stanisław Komar, aresztowany 27 X.
1175. Chłop Stanisław Wicher, aresztowany 27 X.
1176. Chłop Teodor Szutkowski, aresztowany 27 X.
1177. Szlachcic Jan Obniski, aresztowany 27 X.
1178. Szlachcic Julian Radziszewski, aresztowany 27 X, dobrowolnie ujawniony.
1179. Chłop Piotr Smorczewski, aresztowany 27 X, dobrowolnie ujawniony.
1180. Szlachcic Piotr Kosiński, aresztowany 27 X, dobrowolnie ujawniony.
1181. Chłop Mateusz Kowalewski, aresztowany 27 X, dobrowolnie ujawniony.
1182. Chłop Józef Ordajczuk, aresztowany 27 X.
1183. Chłop Ignacy Andrejczuk, aresztowany 27 X, dobrowolnie ujawniony.
1184. ^dŻołnierz rezerwy sztabsrotmistrz Mieczysław Dzierżek, aresztowany^d.
1185. Szlachcic Stefan Tołwiński, aresztowany 1 XI.
1186. Żyd Mejer Noskowicz, aresztowany 1 XI.
1187. Jednodworzec Teofil Niwiński, aresztowany 1 XI.
1188. Jednodworzec Kazimierz Polak, aresztowany 1 XI.
1189. Doktor Zalewski, aresztowany 1 XI.
1190. Kapitan Liniewicz.
1191. Szlachcic Wojciech, s. Sidora, Wyszkowski, aresztowany 7 XI.
1192. Żołnierz rezerwy emerytowany praporszczyk Władysław Zalewski, aresztowany 7 XI.
1193. Szlachcic Andrzej Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1194. Szlachcic Franciszek Wrepny.
1195. Szlachcic Paweł Niemyski, aresztowany 10 XI.

1196. Szlachcic Franciszek Śliwowski, aresztowany 10 XI.
1197. Szlachcic Jan Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1198. Szlachcic Paweł Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1199. Szlachcic Wojciech Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1200. Szlachcic Ignacy Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1201. Szlachcic Hilary Krasowski, aresztowany 10 XI.
1202. Szlachcic Józef Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1203. Szlachcic Jan Szymborski, aresztowany 10 XI.
1204. Szlachcic Walenty Wrepny, aresztowany 10 XI.
1205. Szlachcic Józef Gnatowski, aresztowany 10 XI.
1206. Szlachcic Wincenty Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1207. Szlachcic Kazimierz Wyszyński, aresztowany 10 XI.
1208. Szlachcic Aleksander Wojno, aresztowany 10 XI.
1209. Szlachcic Jan Lubowicki, aresztowany 10 XI.
1210. Chłop Stanisław Kalinowski, aresztowany 10 XI.
1211. Szlachcic Stanisław Dombrowski, aresztowany 10 XI.
1212. Szlachcic Paulin Godlewski, aresztowany 10 XI.
1213. Szlachcic Wiktor Górski, aresztowany 17 XI.
1214. Szlachcic Ignacy Wyrozemski, aresztowany 19 XI.
1215. Szlachcic Józef Trzeszczkowski, aresztowany 23 XI.
1216. Szlachcic Konstanty Krasowski, aresztowany 23 XI.
1217. Szlachcic Ignacy Kowalczewski, aresztowany 24 XI.
1218. Chłop Piotr Żera, aresztowany 24 XI.
1219. Chłop Józef Kaminiewski, aresztowany 24 XI.
1220. Szlachcic Mikołaj Kobyliński, aresztowany 24 XI.
1221. Szlachcic Jan Romszewski, aresztowany 24 XI.
1222. Szlachcic Jan Tocziski, aresztowany 24 XI.
1223. Szlachcic Wojciech Poczinski, aresztowany 24 XI.
1224. Szlachcic Wojciech Niemierka, aresztowany 24 XI.
1225. Żołnierz rezerwy bezterminowo urlopowany Daniel Kałaszuk, aresztowany 26 XI.
1226. ^dPristaw pierwszego stanu, praporszczyk Grigoriew, aresztowany 26 XI^d.

1227. Chłop Paweł Bogdanski, aresztowany 27 XI.
1228. Chłop Jakub Łupiński, aresztowany 27 XI.
1229. Szlachcic Grzegorz Piekutowski, aresztowany 27 XI.
1230. Szlachcic Stefan Marcinczuk, aresztowany 27 XI.
1231. Szlachcic Tadeusz Szumowicz, majątek Kleszczele, aresztowany 28 XI.
1232. Chłop Tadeusz Parczewski, aresztowany 29 XI.
1233. Szlachcic Marcin Wołostowski, aresztowany 29 XI.
1234. Chłop Benedykt Porucznik, aresztowany 29 XI.
1235. Chłop Andrzej Zakrzewski, aresztowany 29 XI.
1236. Szlachcic Andrzej Wiński, aresztowany 6 XII.
1237. Szlachcic Piotr Wiński, aresztowany 6 XII (odesłany do Białegostoku 7 XII).
1238. Jednodworzec Łukasz Jakubowski, aresztowany 6 XII.
1239. Jednodworzec Paweł Bolesta, aresztowany 6 XII (odesłany do Białegostoku 7 XII).
1240. Jednodworzec Wojciech Wiński, aresztowany 6 XII (odesłany do Białegostoku 7 XII).
1241. Szlachcic Józef Klepacki, aresztowany 7 XII.
1242. Jednodworzec Ludwik Sadowski, aresztowany 7 XII.
1243. Jednodworzec Józef Malinowski, aresztowany 7 XII.
1244. Jednodworzec Antoni Czapski, aresztowany 7 XII.
1245. Jednodworzec Antoni Wierciński, aresztowany 7 XII.
1246. Chłop Andrzej Józwiak, aresztowany 7 XII.
1247. Chłop Grzegorz Kowajda, aresztowany 7 XII.
1248. Szlachcic Ludwik Chrołowski, aresztowany 7 XII.
1249. Szlachcic Włodzimierz Boratyński, aresztowany 7 XII.
1250. Szlachcic Feliks Bujno, aresztowany 7 XII.
1251. Szlachcic Stanisław, s. Jana, Kłopotowski, wieś Bujnowo, aresztowany 10 XII z nieznaney przyczyny.
1252. Ziemianin Albin Czarnocki, folwark Kobusy, aresztowany 10 XII z rozkazu płk. Borejszy.
1253. Szlachcic Julian Lipski, folwark Kobusy, aresztowany 10 XII po rozkazie płk. Borejszy.
1254. Mieszczanin Konstanty Ostrowski, miasto Brańsk, aresztowany 10 XII na rozkaz Bielskiej Komisji Śledczej.

1255. Jednodworzec Kazimierz Jakubowski, wieś Jakubowskie, aresztowany w marcu po dobrowolnym ujawnieniu się (odesłany do Grodna 19 XII).
1256. Jednodworzec Jan Truskowski, wieś Jakubowskie, aresztowany w sierpniu po dobrowolnym ujawnieniu się (odesłany do Grodna 19 XII).
1257. Jednodworzec Dominik Jakubowski, wieś Jakubowskie, aresztowany w sierpniu po dobrowolnym ujawnieniu się.
1258. Jednodworzec Adam Leszczyński, wieś Olszewo, aresztowany po dobrowolnym ujawnieniu się.
1259. Żołnierz Daniel Kaleszczuk, wieś Klekotowo.
1260. Szlachcic Witold Miłkowski, aresztowany we wrześniu po dobrowolnym ujawnieniu się.
1261. Szlachcic Bolesław Iwaszkiewicz, aresztowany 12 XII ^cpo wysyłce z Brześcia^c.
1262. Szlachcic Zygmunt Iwaszkiewicz, aresztowany 12 XII ^cpo wysyłce z Brześcia^c.
1263. Szlachcic Piotr Chrołowski, wieś Chrołowice, aresztowany w październiku za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
1264. Szlachcic Piotr Putkowski, wieś Perlejewo, aresztowany w październiku za dobrowolne ujawnienie się z szajki.
1265. Chłop Wincenty Żukowski, wieś Malesze, komisja śledcza, 16 XII.
1266. Chłop Stanisław Sklarz, wieś Olszewo, ujawniony z szajki.
1267. Chłop Andrzej Kołosowski, wieś Olszewo, dobrowolnie ujawniony z szajki.
1268. Jednodworzec Józef Mioduszewski, wieś Perlejewo, dobrowolnie ujawniony z szajki.
1269. Szlachcic Tomasz Wierciński, wieś Olszewo, dobrowolnie ujawniony z szajki.
1270. Szlachcic Konstanty Pruszyński, wieś Pruszanka, aresztowany z niewiadomej przyczyny.
1271. Chłop Jan Gorman (odesłany do Grodna 19 XII).
1272. Szlachcic Paweł, s. Klemensa, Olszewski, wieś Olszewo, aresztowany 19 XII przez oddział hodyszewski z przyczyny nieznannej.
1273. Chłop Franciszek Sielwiński, wieś Glinnik, aresztowany w październiku z przyczyny nieznannej.
1274. Mieszczanin Feliks, s. Macieja, Wojciechowicz, aresztowany 21 XII przez oddział siemiatycki za udział w powstaniu.
1275. Szlachcic Tomasz Rzepny, wieś Kopacze, aresztowany 16 X z przyczyny nieznannej.

Panorama Bielska Podlaskiego z widokiem na dawne więzienie w klasztorze pokarmelickim, w którym ► przetrzymywano powstańców z lat 1863–1864 (kolekcja Józefa Maroszka z Białegostoku)

INDEKS OSOBOWY*

- Abramczuk Andrzej 168
Abramowicz Cwilnik Moszko 144
Ajzik Elko 134
Aleksandruk Piotr 112
Amentow, płk 107
Andrejczuk Ignacy 171
Andrejuk Sidor 127
Andrzejewski Leon 143
Andrzejewski Stanisław 153
Anusiak Franciszek 161
Anuszek *vel* Gonusek Józef 159
Apelman Abram 168
Araburda Paweł 127
Arciszewski Jan 125
Arciszewski Józef 125
Arciszewski Wincenty 125
Arnold Rudolf 166
Augustynowicz Felicjan, ks. 112
Bacz Jan 125
Bagiński Franciszek 153
Bagiński Kazimierz 155
Bagiński Konstanty 130
Bajkowski Mateusz 155
Balczuk Stefan 125
Bańkowska Anna 140
Bańkowski Feliks, ks. 140
Bańkowski Marceli 130
Bańkowski Michał 162
Baranowski Jan 159
Bartuchowski Seweryn 107
Bazerg *vel* Bojamr Leon zob. Bojamr *vel* Bazerg Leon
Bądziński Ludwik 121
Bejda Dominik 129
Beker, por. 112, 125
Berek Sról Chaim 134
Bernacki Wincenty 168

---

* Indeks nie obejmuje informacji bibliograficznych znajdujących się w przypisach.

- Bestudziński Ludwik 130
Białobrzegi Teodor 122
Białokoz Piotr 163
Biały Jan 162
Biegus Wojciech 132
Bielawski Tomasz 110
Bielec Ignacy 130
Bielecki Jan 133
Bieltar Józef 142
Bieniec Paweł 109
Bieniecki Julian 163
Biłgorajska Sabina 140
Biłgorajski Franciszek 138
Blekutok Mikołaj 111
Bobryński, hr. gubernator 138, 140
Bocian Maciej 130
Bogdanski Paweł 173
Bogniewski Hipolit 108
Bogucki Franciszek 118
Bogucki Jan 126
Bogucki Józef 146
Bogucki Nikodem 121
Boguszewicz Józef 110, 167
Boguszewski Aleksander 169
Boguszewski Antoni 123, 150
Boguszewski Franciszek 123, 150
Boguszewski Jan 146
Boguszewski Józef 143, 150
Boguszewski Paweł 144
Boguszewski Szymon 134
Boguszewski Wojciech 121
Bohatohrewicz Iwan 131
Bojamr *vel* Bazerg Leon 156
Bolesta Paweł 166, 173
Boniecki, mjr 116, 120, 128, 165, 167
Boratyński Franciszek 127
Boratyński Kazimierz 169
Boratyński Włodzimierz 173
Borejsza, płk 114–116, 120, 124–127, 130, 135, 136,
143, 144, 151, 154, 161–164, 166, 169, 173,
Borkowski Józef 162
Borowski Aleksander 114
Borowski Michał 111
Boru Ludwik 111
Boruszewicz Joachim 170
Boruta Wincenty 133
Borys Józef 148
Boryszewicz Józef 161
Borzym Jan 151
Borzym Maciej 127, 147
Borzym Roch 138
Borzym Tomasz 127, 147
Borzym Władysław 138
Briciuk Józef 129
Bruliński Wojciech 149
Brusza Józef 127
Brzeziński Antoni 156
Brzeziński Franciszek 155
Brzeziński Ludwik 109
Brzeziński Mikołaj 156
Brzeziński *vel* Miłoserdzewiej Jan 158
Brzeziński Wincenty 156
Brzozowski Feliks 127
Brzozowski Franciszek 112

- Brzozowski Józef 135
 Brzozowski Leon 107
 Brzu Izabela 109
 Brzyniankowski Teofil 107
 Buckiewiczowa Anna 117
 Budlewski Andrzej 118
 Bujniuk Paweł 158
 Bujno Feliks 173
 Bunkiewicz Wincenty 167
 Burdaszew, kpt. 131
 Byczkowski Benedykt 134
 Byczkowski Wiktor 130
- Chilkwicz Józef 161
 Chlebowski Julian 170
 Chodorowski Stanisław 161
 Chołchowski Józef 141
 Chomiński Edward 165
 Choromański Tomasz 145
 Christoforow Szymon 166
 Chrołowski Ludwik 128, 173
 Chrołowski Piotr 174
 Chrzanowski Leonard 157
 Ciborek Andrzej 167
 Ciecierski [Stefan] 160
 Cwietkow Antoni 168
 Cwietkowski Jan 111
 Czabonienko, por. 115, 127, 140
 Czajkowski Dionizy 132
 Czapkiewicz Wincenty 166
 Czapski Antoni 173
 Czapski Paweł 121
- Czarkowski Antoni 163
 Czarnecki Kazimierz 153
 Czarnocki Albin 173
- Dalewski Jan 122
 Daniewski Jan 127
 Daszczuk *vel* Danilczyk Piotr 141
 Daszkiewicz Korybut Polikarp 116
 Daszkiewicz Teresa *vel* Daszkiewiczowa z Dunin-
 -Jundziłłów Teresa 116
 Daszkiewiczowa z Dunin-Jundziłłów Teresa zob.
 Daszkiewicz Teresa
- Dawidziuk Roman 168
 Dąbrowski 158
 Dąbrowski Franciszek 134
 Dąbrowski Ignacy 144
 Dąbrowski Jakub 124
 Dąbrowski Piotr 144
 Dąbrowski Tomasz 145
 Dąbrowski Władysław 135
 Dąbrowski Wiktor 152
 Dembiński Wojciech 132
 Demianiuk Tomasz 156
 Demiańczuk Tomasz 153
 Denisiuk Andrzej 168
 Dewalden, kpt. 134, 135
 Długoborski Mateusz 145
 Dłuski Jan 170
 Dłużniewski Józef 167
 Dmisuk Andrzej 111
 Dobrogowski Franciszek 146
 Dobrogowski Józef 110, 124, 164

- Dobrogowski Karol 146
 Dobrowolska Rozalia 116
 Dobrowolski Jan 130
 Dobrowolski Józef 155
 Dokliczalew Ryszard 111
 Dombrowski Józef 163
 Dombrowski Stanisław 144, 172
 Dominik Senkal 156
 Dongosiuk 111
 Dragoniuk Michał 168
 Dzierżek Mieczysław 171
 Dzierżek Przemysław 114

 Ejtminowicz Montwiłł Bogusław, kpt. 112
 Emilianow, kpt. 113, 130–132, 135, 136
 Ernst, por. 121

 Fabiańczuk Antoni 134
 Fabiaszek Józef Wojciech 142
 Falicjanczuk Paweł 132
 Faliński Józef 132
 Falkowiczowa Helena 151
 Falkowska Kamila 120
 Falkowski Andrzej 154
 Falkowski Benedykt 165
 Falkowski Bonawentura 165
 Falkowski Grzegorz 154, 165
 Falkowski Józef 165
 Falkowski Michał 162, 165
 Falkowski Wawrzyniec 117, 164
 Faszczewski Bolesław 143
 Faszczewski Feliks 121

 Fiłoński Andrzej 126
 Folinow, kpt. 142
 Futak Andrzej 157

 Gadziński Franciszek 113
 Garf, zob. Korf, mjr
 Gartkiewicz Florentyna 116
 Gartkiewiczowa 127
 Gawłowski Franciszek 131
 Gawysz Paweł 155
 Gąsiewski 124
 Gąsowski Franciszek 165
 Gąsowski Jan 168
 Gąsowski Szymon, ks. 115
 Gibowicz Józef 125
 Gierałtowska Maciejowa 160
 Gil Grzegorz 131
 Ginalski 143
 Glinka Kazimierz 120
 Głuszczyk Jan 125
 Gnatowski Andrzej 167
 Gnatowski Grzegorz 145
 Gnatowski Józef 172
 Godlewski Jan 115
 Godlewski Karol 146
 Godlewski Konstanty 144
 Godlewski Paulin 172
 Godziński Józef 113
 Gogol Franciszek 131
 Gołagus Mateusz 148
 Goławski Michał 124
 Gołębiowski Stanisław 128

- Gologus Wincenty 133
 Gonusek *vel* Anuszek Józef zob. Anuszek *vel* Gonusek Józef
 Gorf, zob. Korf, mjr
 Gorman Jan 174
 Gorzkowski Franciszek 131
 Górecki Edmund 135
 Górska Katarzyna 160
 Górski Aleksander 142
 Górski Franciszek 125, 146
 Górski Ignacy 160
 Górski Mateusz 166
 Górski Wiktor 117, 172
 Grabowski Maciej 130
 Grebienszczykow, por./kpt. 135, 136
 Gredenszczykow 168
 Gredenszczykow, kpt. 147
 Grigoriew 163, 172
 Grimiałkowski Ludwik 107
 Grochowski Sylwester 156
 Gromacki Jakub, ks. 163
 Gruszyńska Marianna 160
 Gruszyński Jan 170
 Grygorow 143
 Grzegorz Dergacz 127
 Grzybowski Antoni 113
 Grzybowski Edward 129
 Gurak Jan 170
 Gust, por./kpt./mjr 107, 112–114, 119, 122–125, 129, 130, 134, 146, 147, 155, 161, 164, 166
 Gustowski Władysław 106
 Hackiewicz Mikołaj 133
 Hanecki, gen. zob. Ganecki Mikołaj Stiepanowicz
 Hanus Feliks 136
 Hejbowicz Zofia 116
 Henkel Ludwik 110
 Henkel Witalis 110
 Hermanowski Andrzej 170
 Herszkowicz Jankiel 153
 Hildebrant Oskar 146
 Hofman Jan 167
 Hołogus Dionizy 156
 Hryckowski Piotr 125
 Hryniewicki Mikołaj 157
 Hryniewicki Waclaw 112
 Hube Michał 115
 Ickiewicz Sirota Mendel 143
 Ickowicz Dawid Josel 131
 Ignaciuk *vel* Makowski Joachim 121
 Ignatiuk *vel* Makowski Tomasz 136
 Ignatowski Antoni 135
 Ilkowski Łukasz 170
 Iwanowicz Iwan 123
 Iwaszkiewicz Antoni 151
 Iwaszkiewicz Bolesław 174
 Iwaszkiewicz Zygmunt 174
 Jabłonowski Jan 124
 Jabłonowski Stanisław 159
 Jabłonowski Wincenty 119
 Jabłońska Katarzyna 140

- Jabłoński Adam 117
 Jabłoński Franciszek 170
 Jabłoński Klemens 137
 Jabłoński Ludwik 157
 Jabłoński Szymon 129
 Jabłoński Teofil 120
 Jabłuszewski Michał 128
 Jabłuszewski Stanisław 128
 Jachimiuk Herman 159
 Jaczewski Eustachy 114
 Jakubiak Kasper 134
 Jakubiak Konstanty 155
 Jakubowski Adam 166
 Jakubowski Antoni 128
 Jakubowski Dominik 166, 174
 Jakubowski Kazimierz 166, 174
 Jakubowski Łukasz 166, 173
 Jakubowski Tadeusz 166
 Jamiołkowski Franciszek 126
 Jankowski Adam 112
 Jankowski Kazimierz 131
 Jankowski Wincenty 156
 Janowski Zygmunt 127
 Jarmoc Marcin 112
 Jaskółka Chaim Dawid 158
 Jaskółka Smichon Wolf 158
 Jaszczolt Antoni 150
 Jaszczolt Feliks 149
 Jaszczolt Jan 145, 149
 Jaszczolt Józef 123, 151
 Jaszczolt Marcin 151, 155
 Jaszczolt Mateusz 150
 Jaszczolt Mikołaj 141, 150, 162
 Jaszczolt Piotr 150, 162
 Jaworowski Jan 170
 Jaworowski Leon 135
 Jaworowski Leonard 169
 Jeżewski Franciszek 106
 Jeżewski Kajetan 108
 Jeżewski Stanisław 108
 Josifow Dziemian 167
 Józwiak Andrzej 173
 Józwiak Fabian 135
 Józwiak Mikołaj 136
 Juszcik Mikołaj 156
 Kadłubowski Adam 114
 Kadłubowski Feliks 132
 Kadłubowski Józef 157
 Kadłubowski Kazimierz 137
 Kadłubowski Ludwik 119
 Kaleszczuk Daniel 174
 Kalikczity Maciej 126
 Kalinowski Kasper 117
 Kalinowski Kazimierz 167
 Kalinowski Marcin 169
 Kalinowski Stanisław 172
 Kalinowski Wasilij 132
 Kalinowski Wincenty 126
 Kalinski Jan 155
 Kaliszewski Franciszek 125
 Kaluchiewicz Roman 112

- Kałaszuk Daniel 172
 Kamieniecki Hendel 153
 Kamieniecki Jankiel 134
 Kamiński Maciej 145
 Kaminiewski Józef 172
 Kamiński Franciszek 123
 Kamiński Jan 119
 Kamiński Marcin 132
 Kamiński Stanisław 171
 Kamiński Wiktor 123
 Kamiński Władysław 153
 Kapliński Jan 151
 Kapuściński Kazimierz 131
 Kępiński Andrzej 135
 Kierznowski 120
 Kirski Józef 142
 Kisielew 118
 Klepacki Ignacy 149
 Klepacki Jan 151
 Klepacki Józef 173
 Kleszczewski Abram Aron 143
 Kłoczko Antoni 127
 Kłoczko Jan 127
 Kłopotowski Bonifacy 162
 Kłopotowski Gabriel 129
 Kłopotowski Ignacy 121, 129
 Kłopotowski Stanisław 154, 173
 Kobyliński Kazimierz 167
 Kobyliński Mikołaj 120, 172
 Koc Franciszek 114
 Koc Mikołaj 158
 Koc Szymon 163
 Kogaczewski Michał 151
 Kołnierzewski Szymon 134
 Kołosowski Andrzej 167, 174
 Kołoszkiewicz Aleksander 130
 Kołowaty Szymon 168
 Komar Stanisław 171
 Komornicki Feliks 165
 Kondraszko Józef 169
 Kondraszko Julian 169
 Konobrodzka Katarzyna 137
 Konobrodzka Teofila 137
 Konobrodzki Grzegorz 137
 Konobrodzki Kazimierz 137
 Konopka Julian 151
 Korenowski Gabriel 106
 Korf, mjr 105, 107–111, 113, 116, 118, 119, 121–123,
 126, 128, 133, 134, 142, 145, 148, 149, 155, 163,
 164, 167
 Korolenko Jan 152
 Korolewicz Jan 133
 Korsik Daniel 146
 Korwiński Józef 134
 Korybut Daszkiewicz Polikarp zob. Daszkiewicz
 Korybut Polikarp
 Korzeniewska Rozalia 124
 Korzeniewski Andrzej 155
 Korzeniewski Jakub 161
 Korzeniewski Józef 105
 Korzeniewski Romuald 144
 Kosakowski Stanisław 116
 Kosakowski Wawrzyniec 130
 Kosecki Kazimierz 136

- Kosiński Andrzej 141
 Kosiński Antoni 120, 163
 Kosiński Antoni 159
 Kosiński Augustyn 166
 Kosiński Franciszek 134, 153
 Kosiński Grzegorz 115
 Kosiński Jan 120, 147, 150
 Kosiński Marcin 124, 136, 145
 Kosiński Paweł 114, 158
 Kosiński Piotr 171
 Kosk Andrzej 142
 Kosk Antoni 138
 Kosk Wincenty 141
 Koska Andrzej 150
 Kostecki Polikarp 136
 Kostro Benedykt 171
 Kostro Jan 130, 142
 Kowajda Grzegorz 173
 Kowalczewski Ignacy 172
 Kowalczuk Andrzej 133
 Kowalczuk Julian 148
 Kowalewski Mateusz 171
 Kowalski Feliks 130
 Kowalski Franciszek 162
 Kozakiewicz Gabriel 161
 Kozłowski Piotr 167
 Kozłowski Teofil 171
 Koźlak Franciszek 132
 Kozuchowski Józef 123
 Krakówka Feliks 149
 Krakówka Franciszek 149
 Krakówka Jan 150
 Krasowski Andrzej 151
 Krasowski Hilary 172
 Krasowski Konstanty 172
 Krasowski Marcin 129
 Krasowski Michał 157
 Krasowski Stanisław 113
 Krassowski Jan 130
 Krigel Ertman 125
 Kriger Gotlib 163
 Kruczyński Jan 148
 Krukowski Adam 131
 Krupa Jakim 136
 Kruszewski Jan 138
 Kryński Adam 119, 134
 Kryński Antoni 129, 155
 Kryński Franciszek 136
 Kryński Jan 129
 Kryński Józef 129, 145
 Kryński Ludwik 163
 Kryński Michał 146
 Kryński Mikołaj 129
 Kryński Piotr 141
 Kryński Roch 132
 Kryński Stanisław 129
 Kryński Szymon 109
 Kryński Tomasz 140
 Kryński Walenty 114
 Kryński Wincenty 114, 118
 Kryński Wojciech 160
 Kublicki Józef 168
 Kucharczuk Michał 136
 Kuczewski Adolf 122

- Kuczyński Antoni 154
 Kuczyński Grzegorz 159
 Kuczyński Jacenty 134
 Kuczyński Stefan 114
 Kudelski Piotr 135
 Kulesza Jan 171
 Kulikowski, ks. 107
 Kułakowski Leon, ks. 108
 Kułakowski Wincenty 167
 Kur Walenty 108
 Kursa Adolf 132
 Kurzeniecki Józef 117
 Kuszell Józef 113
 Kutowski Stanisław 153
 Kutuzow, por. 124
 Kutyłowski Józef 162
 Kuzaka Wawrzyniec 127
 Kwiatkowski Józef 106
 Kwieciński Franciszek 132
- Lasewicki Paweł 155
 Laskowski Wawrzyniec 126
 Ledicz Zelman 148
 Ledwieniuk Jan 126
 Ganecki Nikolaï Stiepanowicz 135, 136, 156
 Leończuk Ludwik 167
 Leszczyńska Bogumiła 118
 Leszczyński Adam 174
 Leszczyński Andrzej 166
 Leszczyński Hieronim 107
 Leszczyński Jan 130, 152
 Leszczyński Stanisław 121
- Lewiński Benedykt 134
 Lewoszed Albert 109
 Liaga Michał 154
 Likiza Michał 169
 Liniewicz, kpt. 171
 Liniewski Franciszek 159
 Lipiński Filip 154
 Lipiński Franciszek 135
 Lipiński Kazimierz 138
 Lipiński Konstanty 149
 Lipski Julian 173
 Lisiecki Feliks, ks. 106, 115
 Lisiuk Jan 131
 Litowiak Bartłomiej 170
 Litwinowicz Jan 155
 Lubowicki Jakub 122
 Lubowicki Jan 172
 Lubowicki Julian 134
 Lubowicki Ludwik 135
 Lubowicki Tomasz 161
 Lubowidzki Mikołaj 142
 Ludowicki Antoni 126
 Ludowicz Sukonnik Szepszel 151
 Ludwik NN. 110
 Luto Adam 170
- Łaniewski Julian 145
 Łapińska Antonina 119
 Łapiński Józef 153
 Ławreszuk Szymon 111
 Łazowski Kazimierz 161
 Łempicki Jakub 158

- Łempicki Józef 160
 Łempicki Wojciech 134
 Łopuski Franciszek 150
 Łopuski Wawrzyniec 134
 Łosciborski Wawrzyniec 113
 Łowicki Wincenty 115
 Łuczaj Józef 117
 Łukasiewicz Konstanty 140
 Łukaszewicz Konstanty 132
 Łuniewska Józefowa 162
 Łuniewski Józef 152
 Łuniewski Stanisław 121, 142
 Łupiński Jakub 173
 Łupiński Paweł 156
 Łyszczynski Feliks 116
- Macerski Maciej 106
 Majewski Józef 123
 Majgel Hecel 134
 Maleniuk Antoni 125
 Maleszkiewicz Paweł 116
 Malewski Felicjan 113
 Malewski Paweł 121
 Malewski Piotr 121
 Malinin, por. 115, 116, 118, 121, 128, 133, 144,
 152, 153
 Malinowski Antoni 155, 164
 Malinowski Dominik 163
 Malinowski Franciszek 109
 Malinowski Ignacy 155
 Malinowski Jan 162
 Malinowski Józef 129, 173
- Malinowski Kazimierz 162, 165
 Malinowski Ludwik 143
 Malinowski Maurycy 164
 Malinowski Onufry 155
 Malinowski Paweł 158, 162
 Malinowski Wincenty 114, 129
 Malinowski Wojciech 165
 Makowski Joachim zob. Ignaciuk *vel* Makowski
 Joachim
 Mamyłow, kpt. 107
 Manna Jankiel 133
 Marceluk Błażej 132
 Marchel Józef 136
 Marcinczuk Stefan 173
 Marciniuk Jakub 167
 Marek Gabriel 130
 Mark Karol 128
 Markiewicz Józef 135
 Markowski, kpt. 152, 160, 163
 Markowski Piotr 157
 Markowski Stanisław 130
 Markowski-Prószyński Jan 137
 Martyniuk 108
 Martyniuk Benedykt 166
 Matys Jankiel 168
 Mazur Piotr 131
 Mączyński Konstanty 121
 Melcech Icko 136
 Mentecki Józef 161
 Miałkowski Józef 161
 Michalczuk Grzegorz 153
 Michaluk Jan 107

- Michałowski Jakub 128
 Midzianowski Mateusz 142
 Miedusiński Seweryn 121
 Mierzwiński Felicjan 120
 Mierzwiński Józef 162
 Mierzwiński Wiktor 168
 Mikołajczuk Franciszek 143
 Mikułowski Franciszek 153
 Mikułowski Julian 120
 Milewski Franciszek 119
 Miller Franciszek 132
 Miłakowski Karol 111
 Miłkowski Antoni 170
 Miłkowski Jan 115, 150
 Miłkowski Maciej 159
 Miłkowski Mikołaj, ks. 112
 Miłkowski Piotr 155
 Miłkowski Tit 115
 Miłkowski Witold 174
 Miłkowski Władysław 120, 164, 174
 Miłoserdzewiej zob. Brzeziński *vel* Miłoserdzewiej Jan
 Miniewicz Stanisław 144
 Mioduszewski Józef 150, 174
 Mioduszewski Ksawery 155
 Mioduszewski Tomasz 131
 Mischuk Jan 171
 Moczulski Antoni 124
 Moczulski Jan 146
 Moczulski Józef 122
 Moczulski Józef 154
 Moczulski Julian 162
 Moczulski Leon 145
 Moczulski Lucjan 122
 Moczulski Łukasz 146 147
 Moczulski Marcei 121
 Moczulski Marcin 119
 Moczulski Mikołaj 124
 Moczulski Wawrzyniec 124
 Moczulski Wincenty 114
 Moczydłowski Paweł 164
 Mokorski Piotr 142
 Montwiłł Ejtminowicz Bogusław, kpt. zob. Ejtminowicz
     Montwiłł Bogusław, kpt.
 Mordkowicz Chaim 126
 Mordkowicz Lejzor 132
 Morze Piotr 161
 Morze Tomasz 151
 Moszkowicz Judko 168
 Murawjew 140
 Murawski Józef 121
 Murawski Tomasz 164
 Murawski Wiktor 149
 Myśluborski Józef 111

 N.N. Jan 105
 N.N. Józef 107, 111
 Naturalista Franciszek 156
 Nicziporuk Józef 154
 Niemierka Jakub 148
 Niemierka Wojciech 172
 Niemyski Andrzej 146
 Niemyski Antoni 145
 Niemyski Jakub 171
 Niemyski Jan 121

- Niemyski Józef 145
 Niemyski Kazimierz 123
 Niemyski Karol 146
 Niemyski Paweł 171
 Niewiarowski Adam 119
 Niewiarowski Andrzej 110, 148
 Niewiarowski Antoni 169
 Niewiarowski Franciszek 129, 151, 161
 Niewiarowski Jacenty 169
 Niewiarowski Jan 169
 Niewiarowski Tomasz 160
 Niewiarowski Wawrzyniec 169
 Niewiński Mikołaj 163
 Niewodowski 111, 112, 164
 Niwiński Franciszek 123
 Niwiński Jan 129
 Niwiński Józef 170
 Niwiński Ludwik 158
 Niwiński Stanisław 134
 Niwiński Sudak Adolf 158
 Niwiński Teofil 171
 Niwiński Wojciech 158
 Noskowicz Mejer 171
 Nowicki Józef, ks. 107

 Obniski Jan 171
 Obniski Józef 164
 Obniski Maciej 169
 Odachowski Andrzej 126
 Odachowski Michał 126
 Ofiman Maciej 128
 Okientowicz Michał 208

 Oksztul Józef 154
 Oksztul Kazimierz 141
 Olendzki Michał 160
 Olędzki Jan 115
 Olędzki Józef 127
 Olędzki Leon 130
 Olędzki Mikołaj 119
 Olędzki Seweryn 118
 Olszański Franciszek 147
 Olszański Józef 147
 Olszański Kazimierz 147
 Olszański Tomasz 147
 Olszewski Antoni 165
 Olszewski Benedykt 152
 Olszewski Feliks 162
 Olszewski Franciszek 141
 Olszewski Józef 129, 152, 165
 Olszewski, kpt. 115, 133, 134
 Olszewski Paweł 174
 Olszewski Piotr 122
 Olszewski Stanisław 134
 Olszewski Walenty 118
 Olszyński Adam 116
 Ołdakowski 116
 Ołdakowski Bolesław 113
 Ołdakowski Bruno 114
 Ołtarzewski Bronisław 122
 Ołtarzewski Hipolit 122
 Ołtarzewski Józef 124
 Oniskiewicz Grzegorz 168
 Ordajczuk Józef 171
 Ornowski Ludwik 120

- Orzechowski Edward 164
 Osiecki Aleksander 133
 Osmolski Hipolit 123
 Osmolski Tomasz 153
 Ostaszewicz Grzegorz 109
 Ostaszewski Wojciech 164
 Ostrowski Konstanty 173
 Ostrowski Maciej 115
 Ostrowski Tomasz 137
 Oziębło Józef 135
- Paliszek Karol 158
 Parczewski Tadeusz 173
 Parys Erazm, ks. 122
 Parys Magdalena 151
 Paszkowski Berko Dawidowicz 154
 Pastrik Marcin 133
 Paszkiewicz Jan 133
 Paszkowski Jan 158
 Paszkowski Józef 128
 Paszyński Jan 154
 Pawłowski Roch 147
 Perlunow Grzegorz 163
 Pernowski Jan 111
 Piasecki Jakub 133
 Pieczewski Antoni 106
 Pieczyński Antoni 119
 Pieczyński Józef 135
 Piekutowski Brunon 123
 Piekutowski Grzegorz 173
 Piekutowski Paweł 114
 Piekutowski Stanisław 119
- Pieńkowski Jan 115
 Pieńkowski Ludwik 118
 Pietraszewski Wiktor 128
 Pietraszkiewicz Jan 143
 Pietraszko Tomasz 138
 Pietraszko Wincenty 119, 149
 Pietriczuk Teodor 170
 Pietrowski Aleksander 133
 Pietrowski Kazimierz 156
 Pietruk Antoni 130
 Pietruczak Stanisław 170
 Piętka Antoni 152
 Piętka Fabian 123
 Piętka Franciszek 146
 Piętka Jan 122
 Piętka Józef 152
 Piętka Walenty 123
 Pinkusiewicz Józef 133
 Pionowski Andrzej 110
 Piotrowski Antoni 119
 Piotrowski Franciszek 108
 Piotrowski Jan 160
 Piotrowski Józef 124
 Piwoni Jan 122
 Piwrisz Paweł 111
 Płonowski Józef 114
 Płonowski Tomasz 140
 Poczinski Wojciech 172
 Podbielski Wojciech 152
 Pogorzelski Aleksander 113
 Pogorzelski Franciszek 148
 Pogorzelski Zygfryd 159

- Polak Kazimierz 171
Poletyło Franciszek 130
Poletyło Wawrzyniec 164
Poniatowska Emilia 122
Poniatowski Antoni 153
Poniatowski Bejna Józef 109
Poniatowski Józef 164
Poniatowski Ludwik 147
Poniatowski Wojciech 151
Popławska Aleksandra 120
Popławska Józefa 160
Popławski Roch 166
Popławski Ignacy 164
Popławski Jakub 144
Popławski Józef 114
Popławski Tomasz 144
Popławski Wincenty 164
Porzeziński Stanisław 159
Porucznik Wojciech 158
Porucznik Benedykt 173
Porzeziński Franciszek 114
Porzeziński Józef 159
Porzeziński Kazimierz 150
Porzeziński Leonard 169
Porzeziński Teodor 169
Poskrobko Józef 127
Półkoszyk Jan 130
Półtorak Roman 111
Pótorak Feliks 157
Pr[?] Piotr 110
Prochor Piotr 109
Prochorowicz Piotr 167
Prożeniak Aleksander 170
Prószynscy 137
Prószynski Klemens 137
Prószynski Wojciech 137
Prószynski Tomasz 137
Prusakow Andriej 112
Pruszyńska Apolonia Franciszka 140
Pruszyńska Bronisława 140
Pruszyński Ferdynand 143
Pruszyński Franciszek 138
Pruszyński Antoni 134
Pruszyński Celestyn 137
Pruszyński Hipolit 123
Pruszyński Józef 170
Pruszyński Kazimierz 138
Pruszyński Klemens 127, 137
Pruszyński Konstanty 174
Pruszyński Leonard 157
Pruszyński Stanisław 169
Pruszyński Wincenty 137
Przedziecki Franciszek 157
Prziwosnian Józef 111
Przytułski Jan 163
Ptaszycki Leon 114
Ptaszyński Symeon 113
Puchalski Adam 122
Puchalski Andrzej 131
Puchalski Jan 119
Puchalski Józef 119, 122
Puchalski Paweł 167
Pugacz Antoni 168
Puławski Piotr 123

- Putkowski Piotr 174
Pych Stanisław 125
- Raczyński Ignacy 136
Raczyński Romuald 122
Radzikowski Aleksander 170
Radziszewski Benedykt 111
Radziszewski Feliks 149, 164
Radziszewski Franciszek 149
Radziszewski Ignacy 164
Radziszewski Jan 108
Radziszewski Julian 171
Radziszewski Paweł 159, 164
Radziwon Andrzej 156
Rajzewicz August 146
Raszkiewicz Adam 144
Rejko Jan 131
Rejstel Wiliam 160
Remiszewski Aleksander 159
Rębicki Karol 106
Roch Krasieński 149
Rochnicki Franciszek 133
Rokita Florian 131
Romanowicz 111
Romanowicz Karol 133
Romanowski Tomasz 132
Romszewski Jan 172
Roszkowski Adam 141
Roszkowski Aleksander 141
Roszkowski Piotr 165
Roszkowski Teofil 128
Rozwadowski Antoni 143
- Różycki Wojciech 142
Rudowicz Aleksander 167
Rybakow Jermołaj 170
Rybakowski Kazimierz 137
Rybałtowski Antoni 137
Rybałtowski Jan 168
Rybałtowski Julian 169
Rybałtowski Sylwester 124
Rybałtowski Włodzimierz 169
Rybałtowski Wojciech 150
Rygarcew Franciszek 126
Rzepny Tomasz 174
- Sadowski Ludwik 173
Sakowicz Jan 167
Samulski Antoni 134
Sankiewicz Antoni 151
Sankiewicz Tomasz 151
Sasinowski Adam 137
Sasinowski Antoni 123
Sawicki Józef 131
Scietrzyński Justyn 115
Segalewicz Lejb 168
Senkowski Wincenty 108
Sidziewicz Michał 133
Siekiera Mikołaj 131
Siekierka Marcin 141
Siekłucki Jakub 135
Sielwiński Franciszek 174
Siemieńczuk Jan 143
Siemieńczuk Mateusz 153
Sienicki Jan 158

- Siga Maciej 170
 Siguta Teodor 155
 Skibniewski Józef 132
 Sklarz Stanisław 174
 Skłodowski Stefan 123
 Skoczkowski Franciszek 126
 Skowronek Jan 164
 Skrzyszewski Konstanty 113
 Skrzypkowski Teofil 117
 Skupi Dominik 133
 Smolarczuk Herszko 134
 Smorczewski Dominik 141
 Smorczewski Feliks 109
 Smorczewski Józef 141
 Smorczewski Piotr 171
 Sobociński Ignacy 130
 Sobolewski Ignacy 122
 Sobolewski Józef 167
 Sobolewski Stanisław 135
 Sobot Mikołaj 109
 Sochacka Kamila 116
 Sokołow, kpt. 148
 Sokołowski 142
 Sokołowski Fabian 122
 Sokołowski Jan 161
 Sokołowski Julian 168
 Sokołowski Teodor 132
 Sokołowski Walery 148
 Sokólski Sokół Jan 142
 Sosnowska Zofia 151
 Sosnowski Antoni 118
 Sosnowski Jan 171
 Sosnowski Mikołaj 151
 Sosnowski Paweł 152
 Sredziński Antoni 130
 Srolewicz Icko 170
 Stachurski Jan 121
 Stalewska Maria 120
 Stankiewicz Leonard 127
 Stankiewicz Paweł 133
 Stepanowicz Stefan 163
 Stukało Jan 133
 Suchodolski Józef 135
 Supińska Anna 160
 Supińska Antonina 140
 Suszczyński Wincenty 127
 Suszyński Maciej 170
 Sutkowski Leonard 163
 Sutkowski Stanisław 119
 Szaliut chor. 154, 155
 Szaluta 121
 Szalkowski Józef 121
 Szapocznikow 114
 Szczukowa Julia 116
 Szczyglewski Jakub 144
 Szemieta Ignacy 121
 Szeniawska Bronisława 116
 Szepietowska Helena 119
 Szepietowski Józef 120
 Szepko Mikołaj 149
 Szerejko Józef 126
 Szermentowicz 140
 Szerszenowicz Wiktor 152
 Szikowski Marcin 154

- Szimke Frydrieh 131
 Szklarz Stanisław 167
 Szlatkowski Walenty 148
 Szlekl Ludwik 134
 Szmidt. kpt. 112, 117, 118, 128, 129
 Szmujłowicz Rejzel Jankiel 143
 Szmurlak Jan 157
 Szmurło Aleksander 114
 Szmurło Dominik 157
 Szmurło Ignacy 145
 Szmurło Józef 116
 Szmurło Mikołaj 119
 Szmurło Teodor 157
 Szmurło Tomasz 115
 Szostakowski Tomasz 168
 Szpakowski Jan 154
 Szpilewski Gustaw 114
 Szejmanowa Konstancja 140
 Szumowicz Tadeusz 173
 Szutkowski Teodor 171
 Szwonzosk Jan 110
 Szymborski Jan 172
 Szymkiewicz, por. 119, 122, 123, 141
 Szyszkiewicz, por. 137

 Śliwowski Aleksander 106
 Śliwowski Franciszek 172
 Śliwowski Jan 123
 Śliwowski Paweł 130
 Średnicki Paweł 151
 Świerczyński Franciszek 152
 Świetliński Jan 128

 Tałosiek Jan 109
 Tarasiuk Kazimierz 128
 Tarnowski Konstanty 105
 Tebrenna Jan 133
 Teodorczuk Stefan 136
 Terlikowski Walenty 127, 147
 Tichoniuk Łukasz 168
 Tigerstedt, ppłk 112
 Tocziski Jan 172
 Toczyski Feliks 148
 Tokski 109
 Tołżyński 109
 Tołwiński Adam 131
 Tołwiński Marcin 133
 Tołwiński Roch 124
 Tołwiński Stefan 171
 Tołwiński Wawrzyniec 168
 Tołwiński Wincenty 170
 Tomaszewski Jakub 154
 Tomaszuk Marcin 135
 Tomczewska Janowa 160
 Tomkiewicz Stanisław 170
 Tonenbrum Abram 133
 Topczawski Jan 160
 Topczewski Bartłomiej 160
 Topczewski Józef 163
 Topczewski Wincenty 109
 Topczewski Witalis 160
 Topczewski Władysław 128
 Topolewski Aleksander 134
 Trofimiuk Józef 133

- Truskolaski Franciszek 123
 Truskolaski Konstanty 158
 Truszak Stanisław 136
 Truskowski Jan 166, 174
 Truskowski Paweł 117, 143
 Truskowski Stefan 117
 Tryniszewski Ignacy 119
 Trzeszczkowski Józef 172
 Tugengold, kpt. 112–116, 118, 120–123, 129–133,
 150, 155, 163–168
 Twarowski Józef 147
 Twarowski Stanisław 155
 Tworkowski Aleksander 110
 Tworkowski Wincenty 164
 Tyborowski Aleksander 120
 Tyminski Antoni 121
 Tyszko Piotr 119
- Uglik Władysław 135
 Urban Piotr 170
 Urbański Józef 125
 Uszyńska Julia 118
 Uszyński Jakub 141
 Uszyński Konstanty 121
 Uszyński Wojciech 118
- von Korf zob. Korf, mjr
- Wachcuk Franciszek 171
 Wałicki Aleksander 165
 Wałicki Józef 115
 Wałicki Stanisław 113
- Warpechowski Wincenty 154
 Wasilczuk Jan 170
 Wasilewski 126
 Wasilewski Karol 130
 Wasilewski Konstanty 133
 Wasilewski Piotr 132
 Wawrowski Augustyn, ks. 116
 Wąsowski Piotr 106
 Wejnig Franciszek 146
 Werpachowski Jakub 127
 Werpachowski Klemens 164
 Wędołowski Franciszek 128
 Wicher Stanisław 171
 Wichrowski Franciszek 131
 Wierciński Andrzej 147, 166
 Wierciński Antoni 173
 Wierciński Benedykt 116
 Wierciński Jan 128, 143, 147, 165
 Wierciński Józef 165
 Wierciński Michał 150
 Wierciński Piotr 143
 Wierciński Tomasz 165, 174
 Wierciński Wawrzyniec 165
 Wierzbicki Piotr 113
 Wiewiórowski Adolf 118
 Wiewiórowski Józef 161
 Wiewiórowski Karol 164
 Wiewiórowski Władysław 169
 Wilin Grzegorz 142
 Wilkowsjojska Tekla 135
 Wiński Andrzej 166, 173
 Wiński Franciszek *vel* Woiński 157

- Wiński Piotr 166, 173
Wiński Stanisław 128
Wiński Wojciech 166, 173
Wiszniewski Franciszek 108
Wittgenstein, płk 114
Władczyńska Wiktoria 118
Wnorowski Stanisław 167
Woiński Franciszek zob. Wiński Franciszek *vel* Woiński
Woiński Paweł 117
Wojciech Kociolkowski, ks. 115
Wojciechowicz Feliks 174
Wojciechowski Jakub 164
Wojdakowski Franciszek 155
Wojdakowski Jan 152
Wojeński Adam 165
Wojeński Jan 159
Wojno Aleksander 137, 172
Wojno Jan 140, 145
Wojno Józef 152, 159
Wojno Konrad 125
Wojno Leonard 152
Wojno Lew 163
Wojno Roch 122
Wojtkowski Aleksander 147
Wojtkowski Jan 166
Wojtkowski Mikołaj 141
Wojtkowski Wincenty 170
Wolfart Józef 126
Wolski Bronisław 115
Wołkow, kpt. 113–116, 118–121, 124, 126, 127, 129,
130, 134, 137, 138, 140, 145, 147, 149, 153–156,
163, 164, 166–170
Wołostowski Marcin 173
Wrepny Franciszek 171
Wrepny Walenty 172
Wróblewski Franciszek 170
Wróblewski Paweł 170
Wygonowski Adam 124
Wygonowski Bartłomiej 131
Wygonowski Jan 112, 124
Wygonowski Józef 165
Wygonowski Wawrzyniec 124
Wyrozembski Ignacy 172
Wysocki Kasper 142
Wysocki Ludwik 112
Wyszkowski Wojciech 171
Wyszomirski 142
Wyszomirski Ignacy 123
Wyszyńska Julia 118
Wyszyński Aleksander 158
Wyszyński Andrzej 171
Wyszyński Ignacy 172
Wyszyński Jan 144, 146
Wyszyński Józef 145, 148, 159, 172
Wyszyński Kazimierz 172
Wyszyński Michał 142
Wyszyński Paweł 148, 172
Wyszyński Stanisław 148, 171

Wyszyński Tomasz Michał 142
 Wyszyński Wawrzyniec 148
 Wyszyński Wojciech 118, 172
 Wyszyński Wincenty 172
 Wyszyńskich Jan 172

Zabłocki Michał 130
 Zaborowski Florian 164
 Zachawski Jan 108
 Zagonek Józef 167
 Zakrzewski Adam 149
 Zakrzewski Andrzej 173
 Zakrzewski Paweł 126
 Zaleski Teofil 115
 Zaleski Jan 164
 Zaleski Paweł 122, 169
 Zaleski Piotr 114
 Zalewski Adam 161
 Zalewski Aleksander 148
 Zalewski, doktor 171
 Zalewski Franciszek 165
 Zalewski Ignacy 110, 149
 Zalewski Łukasz 128
 Zalewski Mikołaj 123, 159
 Zalewski Teofil 143
 Zalewski Władysław 171
 Zaliwski Kazimierz 120, 155
 Zaremba Antoni 121, 131
 Zaremba Dominik 144

Zaremba Feliks 124
 Zaremba Jan 165
 Zaremba Michał 156
 Zaremba Tomasz 166
 Zaremba Wiktor 128
 Zaremba Wincenty 129
 Zaręba Bernard 159
 Zawadzki K. 105
 Zawadzki 110
 Zawadzki Franciszek 156
 Zawadzki Jan 133, 143
 Zawadzki Marcin 143
 Zawadzki Mateusz 160
 Zawadzki Tomasz 154
 Zawadzki Wiktor 161
 Zawadzki Wojciech 117, 118
 Zawistowski Franciszek 115
 Zawistowski Grzegorz 119
 Zbiejczyk Paweł 136
 Zdrodowski Tomasz 123
 Zdrojkowski Jan 119, 147
 Zdrojkowski Michał 110
 Zdrojkowski Witold 119
 Zdychowicz Franciszek 129
 Zdzichowski Stanisław 149
 Zdzietowiecki Konstanty 108
 Zgieć Józef 130
 Zieniewicz Mikołaj 130
 Zieniewicz Feliks 133

Zimnoch Łukasz 163
 Złotkowski Nikodem 142
 Zubczyński Wincenty 157

Żarski Franciszek 117
 Żarski Stanisław 117
 Żebrowski Marcei 123
 Żelski Ignacy 116
 Żera Aleksander 106
 Żera Piotr 172
 Żero Piotr 159
 Żero Stanisław 142
 Żeleński Jan 109
 Żochowski Feliks 129, 160
 Żochowski Jan 165
 Żochowski Wawrzyniec 144
 Żukowski Jakub 129
 Żukowski Wincenty 174

Rys. z natury Napoleon Orda.

Lit. w Lit. Pajansa Warszawa.

WYSOKIE LITEWSKIE
(Gub. Grodzieńska)

Starożytnie siedlisko Książąt Sapiechów. Książę Aleksander Sapieha Kanclerz W. Litewski ufundował w r. 1785 Klasztor XX Bonifratrów ze szpitalem dla chorych. Teraz własność Hrabiny Maryi Potockiej.

Ancien patrimoine des Princes Sapieha-Alexandre Sapieha-Grand Chancelier de Lithuanie y fonda en 1785 un couvent de l'ordre des Bons-freres avec un hôpital. Actuellement propriété de la Comtesse Marie Potocka.

- Napoleon Orda, litografia *Wysokie Litewskie* (*Album widoków historycznych Polski poświęcony Rodakom narysowany z natury przez Napoleona Ordę, przedstawiający miejsca historyczne od początku chrześcijaństwa w Polsce (r. 965), ruiny zamków obronnych z czasów wojen tureckich, tatarskich, krzyżackich, kozackich i szwedzkich. Piękne rezydencje, świadczące o przeszłości i cywilizacji w tym kraju oraz miejsca urodzenia ludzi wsławionych orężem, piórem lub nauką* Warszawa 1873–1883)

■ Dawne więzienie w Bielsku Podlaskim, druga połowa XIX w. (fot. Maria Maroszek, 26 V 2012 r.)

- Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Niemirowie. 4 II 1863 r. na przeprawie promowej w Niemirowie doszło do znacznej potyczki oddziału wojsk rosyjskich pod wodzą gen. Nostitza z oddziałem powstańców dowodzonym przez Romana Rogińskiego. Z rozkazu generała-gubernatora Konstantego von Kaufmana 17 IX 1866 r. świątynię zamknięto, jednak mieszkańcy Niemirowa przez 40 lat starali się nie dopuszczać do zamiany kościoła na cerkiew. Odzyskano go w 1905 r. (fot. Maria Maroszek, 9 VII 2023 r.)

■ Roman Rogiński (1840–1913), dowódca powstania styczniowego na Podlasiu (zbiory Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej)

- Walenty Lenczewski (1823–1907), naczelnik wojskowy województwa podlaskiego, dowódca oddziału powstańczego bitwy siemiatyckiej (zbiory Mazowieckiej Biblioteki Cyfrowej)

- Malowidło olejne na płótnie z Muzeum Diecezjalnego w Drohiczyne. Przedstawia trzy złączone tarcze herbowe: Korony Polskiej – Orzeł, Wielkiego Księstwa Litewskiego – Pogoń i Rusi – św. Michała Archanioła, 1904 r. (fot. Ewa Rogalewska, 17 VII 2023 r.)

- *Zjednoczenie wieczne* – obraz upamiętniający Manifestację Jedności Rzeczypospolitej Obojga Narodów z 12 VIII 1861 r., zorganizowaną dla uczczenia unii w Krewie z 1385 r. Złamany krzyż symbolizuje powstanie styczniowe (zbiory Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie)

- Więzienie w dawnym klasztorze jezuitów w Grodnie, w którym przetrzymywano powstańców 1863 r. – wg akwareli Napoleona Ordy (*Od powstańców do przeciwników Łukaszenki. Historia więzienia w Grodnie*, <https://belsat.eu/pl/news/19-05-2022-od-powstancow-do-przeciwnikow-lukaszenki-historia-wiezienia-w-grodnie>, dostęp: 26 VII 2023 r.)

■ Artur Grottger, *Pochód na Sybir*, 1867 r. (zbiory Muzeum Narodowego w Poznaniu)

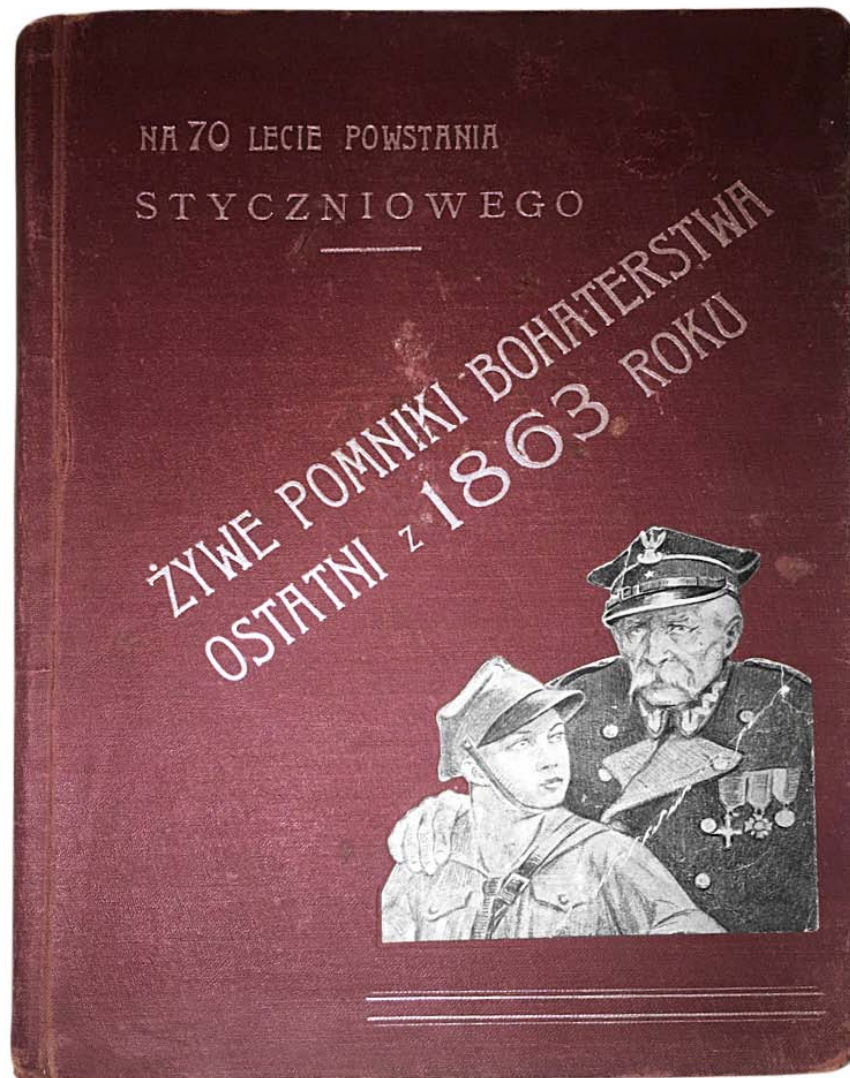

- Obraz Serca Pana Jezusa z końca XVII w. z kościoła w Milejczycach. W 1866 r. przy zamianie kościoła na cerkiew prawosławną przycięty u góry i u dołu do ram cerkiewnego kiotu, usunięto też koronę zdobiące głowy Chrystusa i Baranka, gdyż zabraniały tego przepisy cerkiewne. Szyncerz, który wykonał złoconą zasłonę z drewna lipowego z otworami na twarz i ręce Zbawiciela oraz głowę Baranka, stracił później wzrok, doświadczył wielu nieszczęść – twierdził, że była to kara za jego czyn (Obrazek odpustowy, Facebook.com/Parafia/Milejczyce, dostęp: 16 VIII 2023 r.)

■ Wołczyn (obecnie Białoruś), predella z usuniętego ołtarza (po zamianie na cerkiew), (fot. Jerzy S. Majewski, 2017)

■ Okładka książki *Żywe pomniki bohaterstwa. Ostatni z 1863 roku*, red. W. Dunin-Wąsowicz, wyd. 2, Warszawa 1934

- Kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Trójcy Świętej w Dziadkowicach. 27 I 1863 r. Rosjanie, którzy przybyli aresztować proboszcza, zdemolowali świątynię, okradli ją, spalili archiwum i postrzelili wikariusza. Wobec sprofanowania kościoła krwią władze kościelne zakazały odbywania w nim nabożeństw. Dało to podstawę gubernatorowi do likwidacji parafii i oddania kościoła prawosławnej cerkwi w Żurobicach (fot. Maria Maroszek, 9 VII 2023 r.)

■ Pomnik koło wsi Andryjanki, przy szosie Siemiatycze–Bielsk Podlaski, na mogile powstańców styczniowych, odsłonięty 13 IX 1997 r. (fot. Maria Maroszek, 9 VII 2023 r.)

■ Obóz powstańczy w Wyczółkach. Tablica ufundowana przez społeczność Wyczółek 8 II 2023 r. (fot. Maria Maroszek, 9 VII 2023 r.)

■ Biżuteria patriotyczna z lat 1861–1864 (zbiory Muzeum Diecezjalnego w Drohiczynie, fot. Ewa Rogalewska, 17 VII 2023 r.)

■ Bizuteria patriotyczna z lat 1861–1864 (zbiory Muzeum Diecezjalnego w Drohiczynie, fot. Ewa Rogalewska, 17 VII 2023 r.)

■ Bizuteria patriotyczna z lat 1861–1864 (zbiory Muzeum Diecezjalnego w Drohiczynie, fot. Ewa Rogalewska, 17 VII 2023 r.)

- Kielich mszalny ogrzewany „duszą” używany przez zesłańców po powstaniu styczniowym, który powrócił z nimi do kraju z kościoła w Tomsku na Syberii (zbiory Muzeum Diecezjalnego w Drohiczynie, fot. Ewa Rogalewska, 17 VII 2023 r.)

- Prochownica Konstantego Skrzyszewskiego, pełnomocnika właścicieli dóbr Rudka, aresztowanego w 1863 r. i osadzonego w więzieniu w Bielsku Podlaskim (kolekcja Wandy Malczewskiej z Białegostoku, fot. Ewa Rogalewska, 1994 r.)

- Para lichtarzy, pamiątka po Konstantym Skrzyszewskim, pełnomocniku właścicieli dóbr Rudka, aresztowanym w 1863 r. i osadzonym w więzieniu w Bielsku Podlaskim (kolekcja Wandy Malczewskiej z Białegostoku, fot. Ewa Rogalewska, 1994 r.)

■ Bielsk Podlaski, grób uczestnika powstania styczniowego Józefa Łukasiewicza (1849–1935) na cmentarzu parafialnym (fot. Ewa Rogalewska, 2019 r.)

- Dziewiętnastowieczny cokół z krzyżem stojący w pobliżu kościoła pw. św. Andrzeja Boboli w Siemiatyczach – być może pomnik bitwy siemiatyckiej z 6–7 II 1863 r. Wcześniej znajdował się u zbiegu ulic Słowczyńskiej i Górnej, w sąsiedztwie ronda (fot. Jerzy Nowicki)

- Pomnik przed budynkiem Starostwa Powiatowego w Siemiatyczach ufundowany przez społeczność w 70. rocznicę odzyskania niepodległości. Odrestaurowany w 2018 r. w 100. rocznicę odzyskania niepodległości, z dodaną rzeźbą popiersia Marszałka Józefa Piłsudskiego (fot. Marek Malinowski, sierpień 2023 r.)

